

Kurdish Readers

I. Newspaper Kurdish

Edited with Notes

and Exercises by

Jamal Jalal Abdulla

and

Ernest N. McCarus

Ann Arbor

The University of Michigan Press

Copyright © by The University of Michigan 1967
All rights reserved
Library of Congress Catalog Card No. 67-14742
Published in the United States of America by
The University of Michigan Press and simultaneously
in Rexdale, Canada, by Ambassador Books Limited
Manufactured in the United States of America

This work was developed pursuant to a contract between the United States Office of Education and The University of Michigan and is published with permission of the United States Office of Education.

PREFACE

In 1960, the Office of Education (Department of Health, Education, and Welfare) proposed that Ernest N. McCarus, Associate Professor of the Department of Near Eastern Languages and Literatures at The University of Michigan and a recognized authority in Kurdish, begin the preparation of a Basic Course and a series of graded Readers for the instruction of students in that language. In the subsequent contracts between the Office of Education and the University, Professor McCarus was designated "Principal Investigator."

With the hearty cooperation of the Ministry of Education of the Republic of Iraq, Professor McCarus obtained for two years (1960-1962) the services of a native Kurdish scholar, originally of Sulaimania, Iraq, Mr. Jamal J. Abdulla then teaching (and currently Lecturer) in the Higher Institute of Languages of the University of Baghdad. Mr. Abdulla became Co-editor of the majority of the volumes produced under the contracts, selected most of the articles chosen for analysis, and under the supervision of Professor McCarus prepared for them the accompanying exercises and drills. The Department and the University hereby expresses its sincere gratitude to the Iraqi Ministry of Education and the University of Baghdad for making possible this advantageous collaboration.

The Department and the Editors also give special recognition to Mrs. Jannat Sirous Balandgray, a Persian and herself a student of Kurdish, who typed all manuscripts and provided significant assistance in the editorial preparations and the overall format.

The Department of Near Eastern Languages and Literatures is proud that one of the permanent members of its instructional and research staff, Professor McCarus, has thus brought to successful completion a series of volumes devoted to the study of a language, Kurdish, which (though spoken by a substantial number of people in the Near East) has received comparatively little attention hitherto in the United States.

Ann Arbor, Michigan
May 31, 1966

George G. Cameron,
Chairman, Department of Near
Eastern Languages and Literatures

INTRODUCTION

This reader is one of a series of books prepared for the instruction of Iraqi Kurdish:

1. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Basic Course. (Dialect of Sulaimania, Iraq), University of Michigan Press, 1967.
2. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. I, Newspaper Kurdish. University of Michigan Press, 1967.
3. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. II, Kurdish Essays, University of Michigan Press, 1967.
4. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. III, Kurdish Short Stories, University of Michigan Press, 1967.
5. Ernest N. McCarus, A Kurdish-English Dictionary (Dialect of Sulaimania, Iraq), University of Michigan Press, 1967.

The Basic Course follows the audio-lingual approach in teaching the phonology, basic structure, and useful vocabulary of the speech of the educated native of Sulaimania, Iraq. The writing system and an introduction to written Kurdish are also included. The Kurdish Readers assume mastery of the contents of the Basic Course and provide readings in three prose genres. Newspaper Kurdish contains twenty-eight selections on a variety of topics from the newspapers Zhin and Khebat, as well as exercises for classroom use. Each selection in Essays and Short Stories is accompanied by a set of vocabulary and notes presented in order of occurrence in the text. The vocabulary of all of these materials, together with additional items from other newspaper sources or recorded from the speech of natives of Sulaimania, is included in the Kurdish-English Dictionary.

***

The Kurds are an important minority occupying significant amounts of territory in Turkey, Iraq and Iran, and lesser amounts in Soviet Armenia and Syria. While they have maintained their linguistic and cultural integrity over several millennia, it is only in this century that they have developed what can be called a flourishing literary life. The beginning of this period can perhaps be placed at 1898, when Mihdet Bey Bedir-Xan founded in Istanbul the short-lived Kurdistan, the first Kurdish-language newspaper.

It was after World War I in Iraq and Soviet Armenia, however, that Kurdish literature found soil for rapid growth. In Iraqi Kurdistan Kurdish was made the exclusive language of instruction in the early grades, Arabic being introduced after the fourth year. Thus, there developed during the 30's a literate body of Kurds large enough to support a newspaper as well as some monthly periodicals and an occasional monograph. Kurdish was also taught in schools of the Armenian SSR, where the Kurds constituted a very small minority.

After the July 14 Revolution of 1958 Kurdish publications in Iraq mushroomed. In addition to the weekly newspaper Zhîn ("Life") which had been published in Sulaimania since 1926, and Hawlêr ("Erbil"), established 1952, there appeared in Baghdad and elsewhere for varying lengths of time Kheber ("News"), Xabat ("Struggle"), Rož-i-Nwe ("New Day"), Nawrôz ("New Year"), and Āzādî ("Freedom"). The magazines Hetaw ("Sunlight") (Erbil, since 1955) and Gelawêj ("Sirius", 1939-1949) were joined by Hiwa ("Hope"). Large quantities of books were published--anthologies of poetry, short stories, essays, translations from the West, etc. For the first time, it seemed that Kurds could express themselves artistically as fully as they might wish. The bibliography on page vii lists works which deal with the development of this and other aspects of Kurdish literature in Iraq and elsewhere.

The selections in this book are taken primarily from Zhîn and Xabat from 1959-1961 (with a few from earlier issues of Zhîn) representing the Sulaimania dialect of Kurdish; the latter is recognized as the culturally prestigious dialect of Iraq, and is the language of all textbooks and other official publications. In reaction against the pro-Western monarchy, the new republic adopted a strongly neutralist stand; this is reflected in the great bulk of the journalistic output of this period. An effort was made to select a representative sample of articles on a variety of subjects. This reader, thus, presents natural texts, composed by Kurds for Kurds, and documenting a moment in history. For the most part, each article is presented in its entirety, with no effort at editing or "correcting" the original text. Thus the student is presented with texts just as he would encounter them in the original publications.

Each lesson contains (1) a Kurdish newspaper article, increasing in length with each succeeding lesson; (2) a phonemic transcription (through lesson 15 only), showing sentence stress and pauses; the slant / indicates those places within the sentence where the meaning permits a break, while # denotes sentence-final pause; (3) a glossary of words not occurring in the Kurdish Basic Course or a previous lesson, with lexical and cultural notes as necessary; (4) a variety of exercises based on the basic text for classroom use; they drill basic structures, and also serve to expand the range of vocabulary usage to illustrate variant forms, etc; these include complementary sentences, which re-use the important vocabulary of

the lesson in a wider range of contexts to develop a feeling for nuance and style, while reviewing vocabulary of previous lessons. These sentences constitute a test of the student's mastery of the material up to this point, and is, as it were, the climax of the lesson. In Lesson 4 the Comprehension Exercise is introduced; it serves the same purposes as the Complementary Sentences, but is a connected passage built on a given topic and so constitutes an additional linguistic text for the student; and (5) a proverb to be committed to memory. Proverbs not only are an interesting way to learn vocabulary in context, but they compress several paragraphs of meaning into one sentence and make for more effective speech. Further, they are extremely popular among Kurds, and provide a ready entree into their confidence. They are useful, then, both in conversation and in the perusal of Kurdish literature.

E.N.M.

Bibliography

Thomas Bois, O.P. "Coup d'oeil sur la littérature kurde," Al-Machriq, 49: 201-239 (1955).

_____"Les Kurdes. Histoire, Sociologie, Littérature, Folklore," Al-Machriq, 53: 101-147, 266-299 (1959).

_____"Bulletin Raisoné d'Etudes Kurdes." Al-Machriq, July-October 1964, 527-570.

E.N. McCarus, "Kurdish Language Studies," Middle East Journal, Summer 1960, pp. 325-335.

SELECTION 1

کونگره ی کوناکری

۱

- ۲ له روژی ۱۱/۴/۱۶۰ گهلانی اسیا وئەفریقا لـــ
 کوناکری پایتـــهختی کوماری کینیا کومونـــه وه بـــوئـــه وه ی
 تیکوشانی خویان یه کخه ن له پیناوی رزگاری ولاتیان دا
 له پیناوی اشتسی جیهان و به به ره کانی ئیمپریالیزم
 ۳ له م کونگره یه دا نوینه رانی کوماری عراق هاو به شیان
 ۴ کرد . ئەم کونگره یه ش له کونگره ی باندونگه وه هه لقولا وه .

[روژی نوی ژماره ۲ سالی ۱ (۱۹۶۰) لاپه ره ۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ کوناکری konakrí 'Conakri'
 ۲ ۱۶۰/۴/۱۱ yanzè-i ċwàr-i nosèdu šést 'April 11, 1960'. It is customary to omit the digits for thousands in recording dates, so that ۱۶۱ = 1961, ۸۴۵ = 1845, etc.
 اسیا ʔasiyá 'Asia'
 ئەفریقا ʔefriqyá, ʔefriqá 'Africa'
 کینیا kinyá 'Kenya' for گینیا 'ginyá' 'Guinea'
 بوئە وه ی boʔewé-i (with foll. subjunctive) 'in order that'
 تیکوشان tekošán (té-koš-) 'to struggle, strive; struggle, strife'

TRANSCRIPTION

- 1   kongrè-i konakrí
- 2   le řož-i 11/4/960 | gelàn-i ʔasiyáw ʔefriqyá le
konakrí paytèxt-i komàr-i kinyà kóbunewe | bòʔewey
tekošan-i xòyan yékkxen lepenaw-i řizgarì- wílátyanda |
lepenaw-i ʔaštì jihámu berberèkanè-i ʔimpiryalízm #
- 3   lémkongreyèda | nweneràn-i komàr-i ʔiraq hawbešīyan
- 4   kird # ʔémkongreyèš | le kongrè-i bandóngewe helqulawe #

[řož-i nwé žimare dú sal-i yék (1960) lapere 92]

* * *

یه ک خستن	yekxistín (yékk-xe-)	'to unify, unite'
له پیناوی...دا	lepenaw-i...da	'for the cause of, for'
رزگاری	řizgarí	'salvation, rescue'
آشتی	ʔaští	'peace'
به ره ره گانی	berberèkané	'outbraving; defiance'
ئیمپریالیزم	ʔimpiryalízm	'imperialism'
۳ هاو به شی کردن له...دا	hawbešikirdín le...da	'to participate in'
۴ باندونگ	bandóng	'Bandung'
هه لقولان	helqulán (hél-qule-)	'to gush out, well out from, surge from'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes.

کونگره	چونکه
بوئه وه ی	کومار
له پیناوی	ولاتیان

۱. گهلانی آسیا وئه فریقیا کومونه وه ——— تیکوشانی خویان یه کخن .
۲. کومونه وه بوئه وه ی تیکوشانی خویان یه کخن له پیناوی رزگاری ——— .
۳. نوینه رانی ——— عیراق هاو به شیان کرد .
۴. ئه م ——— له کونگره ی باندونگه وه هه لقولا وه .
۵. گهلانی آسیا وئه فریقیا تیکوشانی خویان یه ک خست ——— آشتی جیهان .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له روژی ۱۱/۴/۱۶۰ (یانزه ی چواری هه زار و نصد و شه ست) گهلانی آسیا و
ئه فریقیا له کوناگری کومونه وه .

۱. ۱۹۶۱/۱/۱
۲. ۱۹۶۱/۱/۲۱
۳. ۱۹۵۰/۲/۲۸
۴. ۱۹۴۷/۱۰/۱۴
۵. ۱۹۱۴/۳/۲۵
۶. ۱۹۲۵/۱۲/۱۳

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لانی اسيا وئە فریقيا له کوناگری پایته ختی کوماری کینیا کوپونه وه .

۰۱ ماموه ستایان	۰۶ قوتابیان
۰۲ سیاسیکان	۰۷ دوکتوره کان
۰۳ سه ره ک وه زیرانی ولاته کان	۰۸ قائده کانی سوپاکانی ولاته کان
۰۴ زانایان	۰۹ سه ره کی جمهوریه ته کان
۰۵ تیگه یشترانی کوماره کان	۰۱۰ نوینه ورائی کوماره کان

4. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

نوینه ره کان کوپونه وه بوئه وه ی تیکوشانی خویان یه ک خه ن له پیناوی رزگاری ولاتیاندا .

۰۱ آشتی جهاندا
۰۲ سه ره ستی ولاته کانیاندا
۰۳ خوش کردنی ئیانی گه له کانیاندا

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۰۱ کونگره ی کوناگری که ی گیرا ؟
۰۲ کونگره ی کوناگری له کوی گیرا ؟
۰۳ بوچی گه لانی اسيا وئە فریقيا له کوناگری کوپونه وه ؟
۰۴ ئە م کونگره یه له چی کونگره یه ک هه لقولا وه ؟
۰۵ کوناگری پایته ختی کوی یه ؟

- ۰۶ له پېناوی چی دا گه لانی آسیا وئ فریقا ئه یانه وی تیکوشانی خویان یه کخه ن ؟
 ۰۷ کینیا له چی جیگایه که ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ کونگره ی باندونگ له سالی ۱۹۵۵ دا گیرا .
 ۰۲ ژماره ی دانشتوانی شاری به غذا که یه کیکه له شاره کونه کانی جیهان نژیکه ی
 یه ک ملیونسه .
 ۰۳ کوماری کینیا یه کیکه له کوماره تازه کانی ئه فریقا .
 ۰۴ ئیمرو له گه ل نوینه رانی ئه م ولاته کوئه بعه وه .
 ۰۵ پیوسته تیکوشانی خومان به هیز که یین .
 ۰۶ هه موو ئه زانین که بی تیکوشان ده رچوون زه حمه ته .
 ۰۷ ئه بیت بیروباوه ری خومان یه کخه یین .
 ۰۸ براده ران نابی به ره ره کانی له گه ل یه کتر بکه ن .
 ۰۹ هه مومان له پېناوی پیش که وتنی ولاته که ماندا تی ئه کوشین .
 ۰۱۰ ناتوانین بلین که هه موگه لانی دنیا تی ئه کوشن له پېناوی ئاشتی جیهاندا .
 ۰۱۱ گه لی ئه م ولاته ئه یه وی له ئیمپریالیزم نه جاتی بی .
 ۰۱۲ نوینه ری حکومه تسی کینیا هاویه شی کورد لسه باس کوردنی
 آشتی جیهاندا .
 ۰۱۳ به هاران ئاو له م جیگایه هه لئه قولی .
 ۰۱۴ ئه و گه لسه ی لسه پېناوی سه ره ستیدا به ره رکانسی ئیمپریالیزم
 ئه کات هه ره ره ست ئه بی .
 ۰۱۵ روژنامه کانی ئیمروی شاری کوناگری باسی کونگره ی قوتاییان کرد که له و
 شاره کوپونه وه .

تسه ی پیشونیان

PROVERB

ئەگەر زبانی مەر رهحه تـهـ

"If the tongue permits,
the head will rest."

That is, the less said the fewer headaches one will have.

تسه ی پیشونیان qĩse-i pešunyán 'proverb'

پیشونیان pešunyán 'the previous ones;
old ones; ancestors'

زبان zubán 'tongue'

هیشتن heštĩn (-yeł-) 'to permit'

رهحه ت rehét 'comfortable, at ease; free
from trouble or annoyance'

SELECTION 2

ئەمەریکا و سوفیەت

۱

مستر کەنەدی سەرەك جەمهوریەتی ئەمەریکا بالیوزی
ئەمەریکای لە موکو بانگ كردهوه بو گفتوگو كردن
لەگەیدا لەبارەى پەيوەندى ئەمەریكا و سوفیەتەوه .

۲

ئین : ۱۹۶۱/۲/۲

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	سوفیەت	sovyét	'Soviet'
۲	مستر	místér	'Mister'
	كەنەدی	kənədí	'Kennedy'
	بانگ كردنهوه	banḵirdnewé (bán-ke-ewe)	'to call, to recall'
	لەبارەى . . . هوه	lebaráy...ewe	'concerning, on the subject of'
	پەيوەندى	peywendí	'relation, connection'

TRANSCRIPTION

1   amerikàw sovyét

2 mîstêr kenedî|serek jêhûriyêt-i şêmerikâ|balyòz-i
şêmerikây le mosko bânkîrdewe bo gîftugo kîrdîn
legêlida lebarey peywênd-i şêmerikaw sovyêtewe #

[žín: 2/2/61]

✱ ✱ ✱

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

۱۰. مشترکہ نہ دی ————— جمہوریہ تی ئے مریکیہ
(وہ زیر - شا - بالیوز - سہ رہ ک)

۲۰. مستر که نه دی بالیوزی ته مریکای ————— موسکو بانگ کرده وه .
(یو - له - له گهل - له به رته وه)

۰۳. بوگتوگو کردن له گه لیدا ————— په یوه ندی ته مریکا و سوئیته وه .
(له بهر — بوچی — له باره ی — ئیستا)

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره ک جه مهوری یه تی ئه مریکا بالیوزی ئه مریکا ی له موسکو بانگ کرده وه .

۰۱	فه رنسا
۰۲	المانیا
۰۳	عیراق
۰۴	کینیا
۰۵	کونفو
۰۶	لبنان
۰۷	هیندستان
۰۸	چین

3. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ مستر که نه دی چی ی کرد ؟
- ۰۲ بالیوزی ئه مه ریکا له موسکو چوو بو کوی ؟
- ۰۳ بوچی بالیوزی ئه مه ریکا له موسکو گه رایه وه بو واشنتن ؟
- ۰۴ له باره ی چی مستر که نه دی و بالیوزی ئه مه ریکا له موسکو گفتوگویان کرد ؟

4. Complementary sentences:

- ۰۱ مستر که نه دی بالیوزی تاییه تی خوی ی نارد بو موسکو بوئه وه ی قسه له گه ل
مستر خروشیف بکات .
- ۰۲ بالیوزی ئه مریکا له لبنان له گه ل سه ره ک جه مهوری یه تی لبناندا گفتوگوی کرد .
- ۰۳ بالیوزی ئه مریکا له عیراق ئیمرو گه رایه وه بو واشنتن .
- ۰۴ سه ره کی جه مهوری یه تی ئه مریکا وه زیری ده ره وه ی خوی ی بانگ کرده وه له پارس
بو گفتوگو کردن .
- ۰۵ تا ئیستا که س نازانی بوچی بالیوزی روسیا له واشنتن دینی گه رایه وه بو موسکو .

- ٠٦ نوینه ری ولاته که وره کان کوپونه وه بوئه وه ی له باره ی شاری به رلینه وه گفتوگو بکه ن .
 ٠٧ ئیمرو مستر که نه دی له گه ل مستر ئایزنهواره ر گفتوگو ئەکات له باره ی په یوه ندی ئە مریکا و کویاره .
 ٠٨ ئیمرو ماموه ستای میژوو باسی په یوه ندی ئە مریکا و سوئیتی بوکردین .

5. Comprehension Exercise:

ئیمرو کونگره ی دووهه می ماموه ستایانی کورد گیرا له پایته ختی کوماری عیراق . ده
 ماموه ستا له م شاره وه هاویه شیان کردوه له و کونگره یه دا وه وه کوزانراوه باسی خویندن و
 زمانی کوردی ئە که ن له قوتابخانه کانی کوردستانا . ئومیدیش وایه که دوا ی ئە م کونگره یه
 قوتابیانی کورد بتوانن له قوتابخانه کانی خویاندا هه ر به کوردی بخوینن .

تسه ی پیشونیان

PROVERB

ئه وه ی بجیته شاری کویران ئە بی ده ست به چاره وه بگریت

"When in Rome do as the Romans do."

Lit., "He who goes to the city of the blind should cover his eyes with his hands."

ئه وه ی ewe-i (foll. by subjunctive) 'he who,
the one who, whoever'

کویر (کویران) kwér 'blind'

ده ست dést 'hand'

ده ست گرتن به... ده dest girtîn (dést-gr-) be...ewe 'to
hold on to (with one's hands); to cover...
with one's hands'

SELECTION 3

پاریس:

۱

۲
مسیو میشل دوبری سه ره ک وه زیرانی فرهنه
دوینی دهری بری کهه وا سه ره ک ټایزنه اوهر سه رله پارس
ټه دات له سه ره ټای کانوونی یه که می ټه مالدو.

[خه بات: ۱۹۵۹/۱۰/۳۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

پاریس، پارس	parís	'Paris'
مسیو	mísyó	'monsieur'
میشیل	mišél	'Michel'
دوبری	dubré	'Debré'
ده برین	derbřírín (der-bř-)	'to disclose, announce'
که وا	kewá	'that' (conj.)
ټایزنه اوهر	ayzínhawér	'Eisenhower'
کانوونی یه که م	kanun-i yekém	'December'

TRANSCRIPTION

1   parís:

2   mĩsyò mišèl dubré | sèrèk wəziràn-i fərensé |
dwene déribĩri | kəwa sèrèk ʔayzĩhawér sèr lə parís
ʔədat | lə sərətà-i kanùn-i yəkəm-i ʔímsalda #

[xəbát: 30/10/1959]

* * *

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

له پیناوی	بوئه وه ی
که وا	له
سه ره ک	له سه ره تاي
ئه دات	کومار

- ۰ ۱ ميشيل دوپري ————— وه زيراني فره نسه يه .
۰ ۲ ئايزنهاوه ر سه ر ————— پارس ————— .
۰ ۳ دوپري ده ري بـري ————— ئايزنهاوه ر سه ر له پارس ئه دات .
۰ ۴ سه ره ك ئايزنهاوه ر سه ر له پارس ئه دات ————— كانوني يه كه مي ئه مبالدا .

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره ك وه زیرانی فره نسه سه ره له واشنطن ته دات له سه ره تای ته مسالدا .

۰۱	ته مریکا	۰۷	ولاته کانی آسیا و ته فریقیا
۰۲	ئنگلتره	۰۸	پایته ختی ته م ولات
۰۳	نیویورک	۰۹	هه مو شاره گه وره کانی ته م ولات
۰۴	سه رکوماری ته مریکا	۰۱۰	ئیره
۰۵	سه ره ك ئایزنهواره ر	۰۱۱	ته و شاره
۰۶	نوپنه ری مشترکه نه دی	۰۱۲	ته م ولات

- b. Repeat the drill above in the preterite tense:

Example: سه ره ك وه زیرانی فره نسه سه ری له واشنطن دای .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره ك ئایزنهواره ر سه ر له پارس ته دات له سه ره تای کانونی یه که می ته مسالدا .

۰۱	ته وه ل روژی ته م هه فته یه	۰۵	سه ره تای ساله که ی تر
۰۲	یه که م روژی سالی تازه	۰۶	یه که م هفته ی مانگی شه ش
۰۳	روژی ده ی ته م مانگه	۰۷	روژی چواری مانگی کانونی یه که م
۰۴	چواردیه ی ته موز	۰۸	یه که م جمعه ی مانگی تازه

4.a. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ ناوی سه ره ک وه زیرانی فره نسه چی یه ؟
- ٠٢ سه ره ک ئایزنه اوهر ئه یه وی چی بکات ؟
- ٠٣ له چی مانگی کدا سه ره ک ئایزنه اوهر سه ره له پارس ئه دات .
- ٠٤ کی وتی که ئایزنه اوهر نیازی هه یه سه ره له پارس بدات ؟
- ٠٥ له چه ندی کانونی یه که کدا سه ره ک ئایزنه اوهر سه ره له پارس ئه دات ؟

b. Repeat the questions above for past time:

Example: ناوی سه ره ک وه زیرانی فره نسه چی بوو ؟

5. Complementary sentences:

- ٠١ سه ره ک وه زیرانی حکومه تی لبنان دینی کونگره ی ماموه ستایانی کرده وه .
- ٠٢ که نه دی ده ری بری که وا مانگی تر ئه چیت بو فره نسا .
- ٠٣ عبدالکریم تادر دینی ده ری بری که وا سبه یینی ئه چیت بو سلیمانی بو کردنه وه ی چه ند پروژه یه کی تازه .
- ٠٤ له سه ره تای ئه م مانگه دا که نه دی ده ری بری که حکومه تی ئه مریکا بریاری داوه به ره ره کانی ئیمپریالیزم بکات له هه مو لایه کی جیهاندا .
- ٠٥ وه زیری زانیاری عیراق بلاوی کرده وه که له مانگی نو هه ما مه کتبه ب ئه کریته وه له هه مو جیگایه کی عیراقدا .
- ٠٦ ده نگ وباس وای گه یاند که میشیل دوبری بو به سه ره ک وه زیرانی فره نسه .

۰۷. ټايزنهاره ر هره ك جه مهوريه تى امريكا بوولسه مالى ۱۹۵۸ د۰
۰۸. ايستا متركه نه دى هره كى جه مهورى يه تى نه مريكايه ۰
۰۹. له هره تاي نه مالمدا هره ك كه نه دى چوو بو نه المانيا
بو گفتوگو كودن له گول سياسي كانى نه و لاتنه ۰
۰۱۰. هره ك وه زيرانى عراق دوينى دهرى بىرى كه نيازى وايه
مه ر له لبنان بىدات له مه رتساي مانگى حزينانى
نه مالمدا ۰
۰۱۱. بىروا وايه كه سياسيكانى نه مريكا وانگليز له باره ي
سياسه تى تازه ي حكومه تى چينه وه قسه يان كرده ۰
۰۱۲. دوستايه تى ولاتان له گول يه كتر نابى په يوه ندى هه بى
به بىرو باوه رى سياسى نه و ولاتانه وه ۰

6. Comprehension exercise:

متر كه نه دى هره كى جه مهوريه تى نه مريكا دوينى
دهرى بىرى كه وا گولانى جيهان نه بيت تيكوشانى خويان
يه ك خه ن له پيناوى آشتى جيهاندا ۰ وه وتيشى
كه وا پيوسته كوونگره يه ك بگيريت بو باس كودنى آشتى له
جيهاندا له هره تاي كانونى يه كه مى نه مالمدا ۰

قسه ی پیشونیا ن

PROVERB

مالی سپی بو روژی ره ش

"Save for a rainy day."

Lit., "White money for black days."

مال	mál	'money'
سپی	sǐpí	'white'
ره ش	řés	'black'

SELECTION 4

۱ له ئه نجامي هه لېژاردنسي پارله مانسي کوراي
جنوبي دا حيزبي احرار که حيزبه که ي سينگمان ري بو
ته نها له "۳" شويئا سه رکه وتن وه حيزبي ديموکراتي
که به ربه ره کانس حيزبه که ي سينگمان ري ئه کرد سه رکه وت .

[ژين : ۱۹۶۰/۸/۴]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ له . . . دا le...da 'in'; here: 'as'
 ئه نجام ɛenjam 'result'
 هه لېژاردن helbīžardīn (hél-bīžer-) 'to elect;
 to select; election'
 پارلمان parlemán 'parliament'
 کوریا koryá 'Korea'
 جنوبي jīnubí 'southern, south' (adj.)
 حيزب hīzb 'party'
 احرار ɛehřár 'liberals'
 حيزبي احرار hīzb-i ɛehřár 'the Liberal Party'
 سينگمان ري sīŋmanrí 'Singman Rhee'
 شوين šwén 'place; province'
 سه رکه وتن serkewtīn (sér-kew-) 'to succeed;
 to win'

TRANSCRIPTION

- 1   le ʔenjəm-i həlbīžardīn-i parləmān-i koryà-i
 jīnubīda | hīzb-i ʔəhřār | kə hīzbəkè-i sīṇmanrí bu |
 tenha le sé šwena sėrkəwtīn | wə hīzb-i dimukratí |
 kə bərbərekanè-i hīzb-i sīṇmanriy ʔəkīrd | sėrkəwt #

[žin: 4/8/60]

* * *

به ره ره گانی کردن berberəkane kīrdīn 'to contend or
 struggle against, outbrave'

حیزبی احرار ۰۰۰ له "۳" شوینا سه رکه وتن
 وه حیزبی دیموکراتی ۰۰۰ سه رکه وت

"The Liberal Party won... in three provinces while the Democratic Party won (in the nation as a whole)." Collective nouns may optionally govern their verbs in either the singular or the plural, according to the context. In the first instance where the verb is plural, three slates of candidates won, while in the second case where the verb is singular, the party as a whole is conceived of as winning the national election.

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له ئه نجامي هه لېژاردني پارلماني کورباي جنوبي دا حيزي ديموکراتي سه رکه وت .

٠١ احرار	٠٥ سه ره ک وه زيران
٠٢ سينگان ري	٠٦ آشتي
٠٣ سه ره ستی	٠٧ تیکوشان
٠٤ جه مهوري	٠٨ گه ل

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

حيزه که ي سينگان ري ته نها له سي شوينا سه رکه وت .

٠١ حيزه که مان	٠٥ براده ره کانمان
٠٢ دوژمنه کانمان	٠٦ حيزي گه ل
٠٣ حيزه کاني جنوب	٠٧ تاقس سه ره ک جمهوريه ت
٠٤ حيزي حکومت	٠٨ حکومتی پیشو

b. Repeat the above drill for present time.

Example: حيزه که ي سينگان ري ته نها له سي شوينا سه رکه وي

3. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ چه ند حيزب له کورباي جنوبي دا هه يه ؟
٠٢ حيزي سينگان ري له چه ند شوينا سه رکه وت ؟

- ٠٣ چ حيزيڪ به ره ره ڪاڻي حيزه ڪه ي سينگمان ري ٿه ڪات ؟
 ٠٤ چ حيزيڪ سه رڪه وت له ٿه نجامي هه لٻڙارڻي پارله ماني ڪوري اي جنهي دا ؟
 ٠٥ سينگمان ري ڪي بوو ؟

4. Complementary sentences:

- ٠١ له ٿه نجامي گفتگو ڪرڻ بريار درا ڪه سه ره ڪه نه دي بچيت بو پارس .
 ٠٢ ٿيمرو له ڪتيب خانہ ڪه تاقميك ڪتبي باشم هه لٻڙارڻي بو ٿه وه ي بيان خونمه وه .
 ٠٣ پارله ماني ڪينيا حه فته ي جاريڪ ڪو ٿه بيته وه .
 ٠٤ سينگمان ري سه ره ڪه جمهوري به تي ڪوريا بوو تا سالي ١٩٦٠ دا .
 ٠٥ حيزي احرار و حيزي ديموڪراتي تيكوشاني خويان به ڪه خست بو به ره ره ڪاڻي ڪرڻي حڪومه ت .
 ٠٦ گه لي امريڪا سه رڪه وت له به ره ره ڪاڻي ڪرڻي ٿمپرياليزم دا .
 ٠٧ زور ڪه س حه زي نه ٿه ڪرڻ هاوبه شي بڪات له هه لٻڙارڻي ٿه ندام بو پارله مانہ تازه ڪه دا .
 ٠٨ پارله ماني ڪوريا برياري دا ڪه پيوسته هه مو حيزيڪ تي بڪوشيت بو خزمه تي گه ل .

قصه ي پيشونيان

PROVERB

توبه ي گورگ مه رگه

"A leopard cannot change his spots."

Lit., "A wolf's repentance is (i.e., only comes with) death."

توبه tobé 'repentance'
 گورگ gúrg 'wolf'
 مه رگ mérg 'death'

SELECTION 5

۱ له بیستی ئەم مانگە دا مەرەك ئایزەنھاوەر واز لە
 کاروباری ئەمەریکا دینیی وە مەرۆکی نوی جون کندی
 مەرۆکایەتی وڵات ئەگرتە دەست . سیاسەتکاران چاوەروانی
 ئەوە ناکەن کە باری سیاسی ئەمەریکا بەم ئالوگۆرە بە
 هیچ کلوجیک بگۆرێ .

[ئین : ۱۹۶۱/۱/۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ وازهینان لە wazhenán (wáz-hen-) le 'to quit,
 abandon' wázdene = wázdehene, dial. var.
 of wázʔehene. The aspect prefix ʔe- is
 peculiar to Sulaimaniya, other south
 Kurdish dialects generally having de-.
- کاروبار kàrubár 'affairs; the duties of office'
- مەرۆک serók 'leader; chief'
- نوی nwé 'new'
- جون کندی jòn kenedí 'John Kennedy'
- مەرۆکایەتی serokayetí 'leadership'
- گرتە دەست girtnedést (-gr-edest) 'to take in
 hand; to assume'
- چاوەروان کردن čawerwàn kirdín 'to expect'
- "do not expect
 that..." ئەوە here serves as an ex-
 pletive and is best left untranslated.

TRANSCRIPTION

- 1   lə bɪst-i ʔémmaŋəda | sərək ʔayzɪnhawər wàz lə
karubàr-i ʔəməríká dene | wə səròk-i nwé | jón kənədí |
2   sərəkayətì- wílàt ʔəgrete dést # siyasekàn čawərwàn-i
ʔəwə náken kə bàr-i siyasì- ʔəməríkə bémʔalugorə bə
híč kīlojek bígore #

[žín: 12/1/1961]

* * *

بار   bār   'situation'
ئالوگۆر   ʔalugóř   'exchange; change'
بە هیچ کلۆجیک   bə híč kīlojek   'in no way, by no means'
گورین   gorín (-gor-)   'to change'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

واژه هینی	نوی
ئە گریته دە ست	ناکه ن
بیست	ئالوگۆر

۱. مە ره ك ئایزنهاره ر _____ له کاروباری ئە مریکا _____ .
۲. سیاسیه کان چاوه روانی ئە وه _____ که باری سیاسی ئە مریکا بگوری .
۳. جون کندی سروکایه تی ولات _____ .
۴. باری سیاسی ئە مه ریکا به م _____ ناگوری .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سیاسیه کان چاوه روانی ئە وه ناکه ن که باری سیاسی ئە میرکا به م ئالوگوره بگوری .

۰۱	سیاسه تی ئە میرکا	۰۵	قائیدی فرقه کان
۰۲	کاروباری ئە م ولاته	۰۶	حیزبه کانی راسته قینه ی گه ل
۰۳	پارله مان	۰۷	حکومه ته کانی ئە فریقیا و آسیا
۰۴	سیاسه تی حکومه ت	۰۸	حکومه ته که مان

b. Repeat the above sentence substituting for سیاسیه کان all the personal pronouns.

Example: من چاوه روانی ئە وه ناکه م که باری سیاسی ئە میرکا به م ئالوگوره بگوری

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ سه ره کی پیشوی جمهوریه تی ئە میرکا ناوی چی بوو ؟
- ۰۲ سه ره ک ئایزنهواره رکه ی واز له کاروباری ئە میرکا ئە هینی ؟
- ۰۳ کی سه روکایه تی ولات ئە گریته ده ست ؟
- ۰۴ سیاسه تی ئە میرکا چون ئە بی دوا ی ئە م ئالوگوره ؟

5. Complementary sentences:

- ۰۱ له بیستی ئە م مانگه دا نوینه ری حکومه تی جه زائر سه ر له پاریس ئە دات .
- ۰۲ له سه ره تایی سالی ۱۹۶۱ دا سه ره ک ئایزنهواره روازی له کاروباری ئە میرکا هینا .
- ۰۳ کاروباری سیاسی ولاته تازه کانی ئە فریقیا به رهو چاکی ئە روات .
- ۰۴ چون کندی سه روکی تازه ی ئە میرکا یه کیکه له ئە ندامانی حیزبی دیموکراتی .
- ۰۵ سه روکایه تی ولات ایشیکی ئاسان نی یه ، ئە مه بوو سه روتاری روژنامه ی ئیمرومان .
- ۰۶ سه روکی نوی کاروباری ولاتی گرت ده ست پاش ئە وه ی هه لبژیرا .

- ٠٧ د وینی له وکېونه وه یه سیاسیه کان یه ک له دواى په ک قسه یان کرد و باسی سیاسه تی
ئیستای حکومت ته که یان کرد .
- ٠٨ وا چاوه روان نه کړی که سه ره کی تازه سیاسه تی حکومت ته که ی به ته واوی بگوری .
- ٠٩ بارى سیاسى نه م ولاته له هم مو لاتیکی تر باشته ، نه مه یه کیك بوو له و باسانه ی
که له روژنامه ی ژینی عمرودا نوسرابوو .
- ٠١٠ سه ره ک وه زیرانی کوما هم مو روژیک وه زیره کانى څالوگور نه کات .
- ٠١١ نیمه به هیچ کلوجیک ناتوانین بلین که له جه مهوریه ته تازه کانداه به ره ره کانى
کردن له گه ل حکومتدا که لکی هه یه بوئه و ولاتانه دا .
- ٠١٢ هموریا لیزم به هیچ کلوجیک نایه ویت له آسیا و نه فریقیا ده رچیت .
- ٠١٣ سیاسیه کان وا چاوه روان نه که ن که نه م حکومت ته تا سالیکی تر ده وام ناکات .
- ٠١٤ حیزبی احرار نیازی هه یه هه رچی کاروباری ولات هه یه بگریته ده ست .
- ٠١٥ ولاته نویکانى (نوییه کانى) نه فریقیا پیوستیان به یارمه تی ولاته که وره کان هه یه .

قصه ی پیشونیان

PROVERB

تیر څاگای لسه برسی نییه

"Those who are satisfied do not understand
the feelings of those who are hungry."

Lit., "He who is satisfied is not aware of the one who
is hungry."

تیر tér 'satisfied'

څاگابوون له ʔagabún le 'to be aware of'

برسی bīrsí 'the person who is hungry; the
hungry'

SELECTION 6

- له نده ن :
- دوکتور فیلکس سه ره کسی پارتی یه کیتی گه لی
کامیرون ووتی : گه لی کامیرون جگه له سه ره خوبی راسته قینه
سه ره ستی تری ناوی ه ته و نیوه سه ره ستیه ی ناوی که له نیوه
ژیرده ست ه ته چی واستعمار ته یه وی بیعه پینی وه دکتوری
ناوبراو وتی : روژیک ته بی ته فه ریتیا سه ره خوبی سا
استعماری یه کسان بیان ه وی یا نه یانه وی .

[خواتم : ۱۹/۱۰/۱۹۵۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۲
فیلکس	filíks	'Felix'; i.e., Felix Roland Moumie
پارٹی	partí	'party' (political party)
یہ کیتی	yeketí	'unity, union'
کامیرون	kamirón	'Cameroun'
جگہ لہ	jígél(1)e	'except, except for' normally accompanied by تیر tîr 'other'
سہ رہہ خوئی	sèrbexoí	'independence'
راستہ قینہ	řasteqiné	'true; genuine'
سہ رہہ ستی	serbestí	'freedom'
ویستن	wístín (-ewé ~ -ewét; Indic.: ʋemewé[t]; neg.: námewé[t])	'to want'

TRANSCRIPTION

- 1 lëndén:
- 2 duktur filíks | serèk-i pàrtì- yəketì- gəl-i
kamiron wíti | gəl-i kamirón jǐgəllə sərbəxòì- řastəqínə |
sərbəsti-tǐri nǎwe # ʔéwniwəsərbəstiyəy nǎwe kə lə niwə
3 žerdəsté ʔəčew ʔistǐsmar ʔeyəwe bísəpene # wə duktòr-i
nawbǐraw wíti | řòžek ʔəbe ʔəfriqya sərbəxóbe | sa
ʔistǐsmarekan bíyanəwe ya náyəwəwe #

[xəbát: 19/10/1959]

* * *

جگہ لہ سے رہ خوی راستہ قینہ سے رہ متی تری ناوی

"does not want any (other) freedom except genuine independence."

ژیردہ ستہ žèrdesté 'controlled (by another person or power), subjugated'

لہ ... چون le... čún 'to resemble, look like'

کہ لہ نیوہ ژیردہ ستہ ئے چی "which resembles semisubjugation"

استعمار ʔistǐsmár 'imperialism; imperialists (coll.)'

سہ پاندن (بہ سے ر) səpandǐn (-səpen-) (bəser) 'to impose, force on'

ناوبراو nàwbǐráw 'the above-mentioned'

ناوبردن nawbǐrdǐn (náv-be-) 'to mention'

۳ سہ رہ خو sərbəxó 'independent'

استعماری   ʔistiɕmarí 'imperialist'

یا...یا   sa...ya 'whether...or' (with subjunctive)

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

بسه پینی	که
بیانه وی	جگه له
گه ل	سه ره خوپی

- ۰۱ گه لی کامیرون ————— سه ره خوپی راسته قینه سه ره ستی تری ناوی .
۰۲ روژیک شه بی شه فریقیا ————— .
۰۳ شه مولاته هه سه ره خو شه بی سا ئیستعماریه کان ————— یا نه یانه وه ی .
۰۴ گه لی کامیرون شه و نیوه سه ره ستیه ی ناوی ————— له نیوه ژیرده سته شه چی .
۰۵ فهره نسا نایه وی نیوه سه ره ستی ————— به سه ره گه لی کامیروندا .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لی کامیرون جگه له سه ره خوپی راسته قینه سه ره ستی تری ناوی .

۰۱ گه لی ژیرده سته	۰۶ له روژنامه که نوسرابوو که گه لی کورد
۰۲ سه ره ک وه زیرانی شه نده نوسیا وتی ئیمه	۰۷ سه ره کی شه مریکی وتی که گه لانی جیهان
۰۳ پیاده گه وره کان ده ریان بری که	۰۸ کورده کان شه لین
۰۴ سه ره کی پارتی دیموکراتی ئیمرو وتی که	۰۹ شه وان وتیان که
۰۵ ئیمه	۰۱۰ بریاریان دا که

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

روژيڪ ٿي بي ٿي فريقا سه ر به خوبي سا استعماريه کان بيان وي يا نه يانه وي.

۰۱ ٿي م ولا ت	۰۵ ٿي و گه له قاره مان
۰۲ گه له ڪم	۰۶ ڪور
۰۳ نه ته وه ڪت	۰۷ ٿي م ولا ت ٿي ر ده سته يه
۰۴ نيشتمانه ڪه مان	۰۸ ٿي م نه ته وه ٿا زايه

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ ڊڪٽور فيلڪس ڪي هو ؟
- ۰۲ گه لي ڪاميرون چي ي ناوي ؟
- ۰۳ استعمار ٿي يه وي چي نه وهه سه ر به ستي يه ڪ بدات به ڪاميرون ؟
- ۰۴ ڪه ي ٿي فريقا سه ر به خو ٿي بي ؟
- ۰۵ ڪي ٿي يه وي نيوه سه ر به ستي به پيني به سه ر گه لي ڪاميرون دا ؟

5. Complementary sentences:

- ۰۱ تنها دوو پارتي گه وره هه يه له ٿي مريڪا دا ، يه ڪيڪيان پي ي ٿي لين پارتي
جه مهوري ، دووهه ميشيان پي ي ٿي لين پارتي ڊيموڪراتي .
- ۰۲ دويني سه ره ڪي پارتي جمهوري و تاريخي خويندوه باسي سياست
پارته ڪي ڪرد .
- ۰۳ به يه ڪيتي وئيش ڪردن گه ل پيش ٿي ڪه وي و نيشتمانيش له هه موو
ناخوشي يه ڪ نه جاتي ٿي بي .

- ٠٤ جگه له تـو براده ري تـرم نـي يـه لـم ولاته دا چونكه تـو يـه كـم كه سـ بـويت كه ناسـيم .
- ٠٥ سه ره كي پارتـي ديموكراتـي ده ري بري كـه جگـه لـه خـزمه تـي راسته قينه ي گـه ل هـيچـي تـريان ناوي .
- ٠٦ لـه سـالي ١٩٦٠ دا گـه لـي كامپرون سه ره خوي ته واوي خوي وه رگرت .
- ٠٧ سه ره به خوي راسته قينه بي شورش وه رناگيري .
- ٠٨ پيوسته هـه موو كه سيك هـه ول بدات بو سه ره ستي ولاته كـه ي .
- ٠٩ كـوره كـه به باوكـي وت ته گـه ر ئوتومبيلـيكم بو بـكري هـيچـي تـرم ناوي .
- ٠١٠ كه سـ نايـه وي ژير ده سـته بي لـه ژياندا .
- ٠١١ تهـم شاره جوانه پچوگه هـه ر له شاري سليمانـي ته چيت .
- ٠١٢ تهـو و كـوره زيرـه كه له باوكـي ته چيت كـه تا ئيستـا ده كـتيبـي نـوسـيوه له بابـه ت ميژووي نه ته وه ي كـوردـه وه .
- ٠١٣ بيستمه كه كـچ نابـي خوي بسـه پـني به سه ر كوردا .
- ٠١٤ من نه مويست تهـم خنجره بـكـرم به لام پياوه كـه كـه خنجره ته فروشي سه پاندي به سه رما .
- ٠١٥ لـه جه ژنـي نه ورزي ئيمـالدا هـه ر كاوه ي ئاسنگـه ر ناو تهـه برا به قاره مان .
- ٠١٦ ماموه ستاي ميژوو ناوي سي پياوي برد كـه زور خـزمه تـي گـه لـي فـه رنه يان كـرد له كاتـي شورشه كه ياندا .
- ٠١٧ رفيقه تهـم مريكيكهـم له كاتـي رويشتـيا پـي وتـم : روژيك تهـم بي يـه كـتر ببـينه وه لـم جيگـاهـه دا چونكه من هـه ر تهـه گـه ريمـه وه بو تهـم شاره خوشـه .
- ٠١٨ تهـه و قوتايـيه ي كـه سه عـي تهـه كات هـه ر ده رهـه چـي سا زور زيرـه ك بي يا كـم .

- ٠١٩ گهـ لى ژېړدهـ متهـ سهـ ربهـ خويى خوى هـهـر وهـ رهـ گرى
 ما نهمال بى يا دهـ سالـى ترـ
- ٢٠ پارتى يهـ كيتى گهـ ل برىارى دا ولاـتهـ كهـ ي رزگار بـكات لـهـ و
 حكومهـ تهـ ي كهـ نيمـتا هـهـ يهـ .

قسهـ ي پيشونيـان

PROVERB

كردن ههـ تا مردن

Lit., The best rule to follow is "to work (and produce) until one dies."

ههـ تا hetá 'until, up to'

مردن mirdîn (-mr-) 'to die'

SELECTION 7

۱

کومه لى نه ته وه يه ک گرتوه کان باسى چينى ميللى
 کرد که ئايا يته ناو کومه لى نه ته وه يه ک گرتووه کانه وه
 يانا ؟! و ئه مه ريکا داواى کرد که ئه م باسه دوا بخريت
 بو ماليکى تر وه يه کيه تى سسوفيه تيش به گه رمى داواى
 کرد که باس بکريت .

[ژين: ۱۹۶۰/۱۵/۳]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	کومه ل	komél 'group; organization'
	نه ته وه	netewé 'people; race; nation'
	يه ک گرتو	yëkgirtú 'united'
	نه ته وه يه ک گرتوه کان	neteweyëkgirtokán 'The United Nations'
	ميللى	millí 'national; of the people'
	چينى ميللى	čîn-i millí 'Chinese People's Republic'
	ئايا	ʔáya (interrogative particle) in in- direct questions: 'whether' که ئايا "as to whether"
	هاتنه ناو... وه	hatnénáw...ewə (yə-ənáw...ewə; subjunc- tive: bemenáw...ewə) 'to come into, enter'
	يانا، يان نا، يانه	yaná, yanná, yanéʔ 'or not'
	داوا کردن	dawa kirdín 'to demand; to request'
	دواخستن	dwaxistín (dwá-xə-; passive: dwá-xr-) 'to delay'; here: 'to postpone'

TRANSCRIPTION

- 1 komél-i netəwə yəkgĩrtokán | bàs-i čìn-i mĩllíy
kĩrd | kə ʔàya betə nàw koməl-i netəwə yəkgĩrtokánəwə
ya ná # wə ʔəmərɪka dawáy kĩrd | kə ʔémbasè dwábĩxret
bo salek-itĩr | wə yəketi- sovyétiš | bə germĩ dawáy
kĩrd kə bás bĩkret #

[žin: 3/10/1960]

* * *

یە کیتی سوویت yəketi- sovyét 'The Soviet Union; the
U.S.S.R.'
بە گەرمی be germĩ 'with warmth; warmly'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

کۆمەڵی نەتەوە یە لگرتووەکان باسی چینی میلی کرد .

۰۱ کونفو	۰۶ ولاتەکانی ئاسیا و ئەفریقا
۰۲ شورشەکی جزائر	۰۷ گەلە ژێردەستەکان
۰۳ یارمەتی دانی ولاتە پچوکەکان	۰۸ میاسەتی حکومەتە گەورەکان
۰۴ ئەندامە تازەکان	۰۹ ئاشتی
۰۵ سەرەستی گەلانی جیهان	۰۱۰ داواکەکی روسیا

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئەمە وی بزەنم که ئایا حە ز ئە کە ییت بێتە ناو ئەم کۆمە لە وه یانا ؟

۰۱	بلیت	۰۵	بە تە واوہ تی بزەنم
۰۲	پیم بلیت	۰۶	لیم ئاشکرا بلیت
۰۳	بۆم بنوسیت	۰۷	خوت پیم بلیت
۰۴	تیم بگە یینیت	۰۸	باش بزەنم

3. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

یانا	نە تە وه یە ک گرتووه کان
دوا بخزیت	بیتە ناو
سالیکی تر	بە گە رمی

- ۰۱ چینی میللی ئە یە وه ————— کۆمە لی نە تە وه یە ک گرتووه کانە وه .
- ۰۲ کۆمە لی ————— باسی چینی میللی کرد .
- ۰۳ ئەمە وی بزەنم ئایا تو کورد ی ئە زانیت ————— .
- ۰۴ یە کیتی سولیه ت ————— داوای کرد که ئەم باسه بکریت .
- ۰۵ ئەمە ریکا داوای کرد ئەم باسه دوا بخزیت بو ————— .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ کۆمە لی نە تە وه یە ک گرتووه کان لە کوی کوئە بیتە وه ؟
- ۰۲ چینی میللی لە کوی یە ؟
- ۰۳ ئەمە ریکا داوای چی کرد ؟
- ۰۴ یە کیه تی سولیه ت داوای چی کرد ؟

5. Complementary sentences:

- ٠١ کومه لی قوتابیانی جیهان ئیمرو کوئه بیته وه له برلین .
- ٠٢ ژماره ی اندامانی نه ته وه یه کگرتوه کان له سالی ١٩٦٠ دا گه یشته ٩٩ ته ندام .
- ٠٣ تا ئیستا نه زانراوه ئایا سه ره کی جمهوریه تی کینیا بریاری داوه ته م هاوینه بجیت بو عراق یانا ؟
- ٠٤ جار به جار خه لق ته پرسی ئایا کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان که لکی هه یه یانا ؟
- ٠٥ حه ز ته که م بزانه ئایا ئیمرو پیویسته ئیمه سه ره له قوتابخانه بده یین یانا ؟
- ٠٦ له م روژانه دا بریاری داوختنی هاتنی سه ره ک وه زیهراو درا بوئه م شاره .
- ٠٧ دوینی یه کیتی نوسه رانی کوردستان یه که م کونگره یان گرت له سلیمانی .
- ٠٨ یه کیتی قوتابیانی ته مه ریکا له شاری شیکاگو کووووه بوئه وه ی باسی خویندن و ژبانی قوتابیان بکه ن .
- ٠٩ مستر که نه دی زور به که رمی داوای له دانشتوانی ته مریکا کرد که یارمه تی که لانی تر بده ن .
- ٠١٠ ته و روژه احه ی ره فیکم زور به که رمی روژباشی لی کردم و داوای لی کردم که به یه که وه بچین سه ره له قوتابخانه کونه که مان بده یین .
- ٠١١ کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کان کومه لیکي که وره یه که له سالی ١٩٤٥ دا دروست کراوه .
- ٠١٢ دوینی چوار حکومه تی تازه ی ته فریقیا چونه ناو کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کانه وه .
- ٠١٣ بروا ناکه م له م روژه دا داو خستنی ته م باسه مههه که لکی ببیت بو ناشتی .
- ٠١٤ سه ره کی حیزبی یه کیتی داوای یارمه تی کرد بومیلله ته که ی له کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان .
- ٠١٥ "ته و که سه ی حه ز به سه ره ستی ته کات ته بی بجیته ناو حیزبی که له وه " ته مه بوو که له لاپه ره ی یه که م جریده که نوسرا بوو .

قه ی پیشونیان

PROVERB

شه ر لـه به تالی چاکتره

"Fighting is better than idleness."

شه ر šér 'fighting; war'

به تالی betalí 'idleness'

SELECTION 8

- لیو شاولی پیروز بایی له شای سويد
ته کات به بونه ی له دایک بوونیه وه

۱
- پیکین - شینخوا :

۲
- لیو شاولی مه ره کی جه مهوری یه تی چینی میللی
نامه یه کی نارد بو جوماتف ادولفی شه شه م . وه له
نامه که یدا ته لیت :

۳
- به بونه ی له دایک بوونی جه لاله تانسه وه پیروز بایی
له خوتان و گه لی سويد ته کم له جیاتی گه لی چین و به
ناوی خومه وه وه هیوادارم سويد و گه له که ی له
خوشی و به ختیاریدا بن .

۴

[خه بات : ۱۹۵۹/۱۱/۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	لیو شاولی	lǐw šáwšǐ 'Liu Shao-chi', Pres. of the Chinese People's Republic
	پیروز بایی کردن له	pirozbaikirdin le 'to congratulate someone'
	شا	šá 'king, monarch'
	سويد	swíd 'Sweden'
	به بونه ی . . . وه	be boné-i...ewe 'on the occasion of'

TRANSCRIPTION

- 1   lîw šàwšî | pirozbai le šà-i swîd
              ʔekat | be bonè-i le dayıkbúnyewe #
- 2   pekín | šínxwa #
- 3   lîw šàwšî | serèk-i jəmhuriyèt-i çin-i mîllî |
 4   naméyeki nard bo jòstaf ʔədòlf-i šəšém #   we le
              naməkáyda ʔelet #
- 5   bebonè-i le dayıkbùn-i jəlaléttanewe | pirozbai
              le xótanu gəl-i swîd ʔekəm | le jyati gəl-i čínu be
              nàw-i xóməwe #   we hiwadárîm | swidu gələkéy | le
              xošîw bextyarídabîn #

[xəbát: 12/11/1959]

* * *

له دايك بوون	le dayıkbún 'to be born; birth; birthday'
پيکين	pekín 'Pekin
شينخوا	šínxwa 'Hsin-hwa (the "New China News Agency")
نامه	namé 'letter'
ناردن	nardîn (-ner-) 'to send'
جوستاف	jostáf, gostáf 'Gustav' The spelling with ج reflects Arabic orthography, which does not normally represent <u>g</u> as such. Some Kurds will then pronounce such a word with j, others with g.

ادولف	edólf	'Adolf'
جلالت	jelalét	'majesty'
جـلالـه تان This use of a plural form for one person is honorific usage.		
خوتان	xótan	'yourselves (honorific usage)'
له جياتی	le jyatí	'instead of'; here: 'on behalf of'
به ناوی خومه وه	be nàw-i xómewe	'in my name'; here: 'on behalf of myself'
هيوادار	hiwadár	'hopeful'
خوشی	xoší	'happiness'
به ختیارى	bextiyarí	'prosperity'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

هيوادارم سوید وگه له که ی له خوشی وه ختیاریدا بن .

۰۱ . هه موتان	۰۶ . ولاته که ت
۰۲ . خوتان وگه له که تان	۰۷ . شاکه مان
۰۳ . نه ته به ی کورد	۰۸ . هه مودانشتوانی شاره که تان
۰۴ . خوت و مناله کانت	۰۹ . قاره مانى ولاته که تان
۰۵ . گه لی نه مریکا	۰۱۰ . سه ره کی حیزبه که تان

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

لیو شادوشی پیروز باین له شای سوید ته کات به بونه ی له دایک بوونیه وه .

۰۱ چاک بوونیه وه	۰۵ گه رانه وه یه وه بو پایته خه ت
۰۲ نه جات بوونی له کوشتن	۰۶ چاک بوونه وه یه وه له نه خوشی
۰۳ چه ژنی سه ره ستی گه له که یه وه	۰۷ روژی سه ره ستی ولا ته که یه وه
۰۴ چه ژنی گه وره ی ولا ته که یه وه	۰۸ چه ژنه وه

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره کی جمهوریه ت نامه یه کی نارد بو جوستاف ادولفی شه شه م .

۰۱ پارله مان	۰۵ شای ئیران
۰۲ سه ره ک وه زیرانی خوی	۰۶ بالیوزی ته مریکا له موسکو
۰۳ سه ره کی جمهوریه تی فه رنسا	۰۷ سه ره ک وه زیرانی روسیا
۰۴ شای سوید	۰۸ ته ندامانی حیزبه که ی

- 4.a. Repeat the previous drill substituting for سه ره کی جمهوریه ت the various personal pronouns.

Example: من نامه یه کم نارد بو جوستاف ادولفی شه شه م .

- b. Repeat the above drill in the present tense.

Example: من نامه یه ک ته نیرم بو جوستاف ادولفی شه شه م .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ لیو شاولی کی یه ؟
- ۰۲ چی نارد بوشای سوید ؟
- ۰۳ به بونه ی چی یه وه لیو شاولی پیروز بایی له شای سوید کرد ؟
- ۰۴ ناوی شای سوید چی یه ؟
- ۰۵ لیو شاولی له نامه کهیدا چی نوسی بو شای سوید ؟
- ۰۶ له جیاتی کی لیو شاولی پیروز بایی له شای سوید کرد ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ ئە بی پیروز بایی له براده ره که م بکه م به بونه ی ده رچونیه وه له سنفی پینچی سانه وی .
- ۰۲ به بونه ی هاتی سه ره کی جه مهوریه تی پاکستانه وه بوئیره مستر ئایزنهاده سه ره کی پیشوی جه مهوریه تی ئە مریکا چوو بو واشنتن .
- ۰۳ ئیمرو جه ژنی له دایک بوونی کوره که وره که مه که ده سال له مه ویش له دایک بووه .
- ۰۴ شای ایران چوو بو المانیا بوئه وه ی گفتوگو بکات له گه ل سه ره ک وه زیرانی ئە و ولاته .
- ۰۵ پیوسته نامه یه ک بنوسم بو دایکم و باوکم چونکه ئە مه ماوه یه کی زور دووره نامه م بونه ناردون .
- ۰۶ حه ز ئە که م اوتومبیلیکی تازه بکرم له جیاتی اوتومبیله کونه که م که حه وت ساله ئیشی پی ئە که م .
- ۰۷ به ناوی خومه وه پیروز بایی له گه لی کامیرون ئە که م به بونه ی روژی جه ژنی سه ره ستی گه ل ولاته که یانه وه .
- ۰۸ هیوادارم بتوانم سه ره له عیراق بده م و زمانی کوردی باش فیر بیم .
- ۰۹ گه لی ئە مریکا به خوشی و به ختیاری ئە ژین چونکه همیشه خه ریکی ئیشی به که لکن .
- ۱۰ ئومیدم وایه به خوشی و به ختیاری بوین .
- ۱۱ هیوادارم هه مو حفته یه ک کاغه زیکم بو بنوسیت و ده نکواسی خوتمان تی بکه ینیت .
- ۱۲ به بونه ی جه ژنی نه ورزه وه پیروز بایی یه کی گه رمت لی ئە که م .

۱۳. ئيمرو نامه يه کم نارد بو برادره ره که م به بونه ه ي جه ژني سه ره ستي که له که يه وه
دواي شورشيکی دورودريژ .

۱۴. له نامه يه کدا که د ويني وه رم گرتووه باسيکی دورودريژي شورشه که ي ولا ته که ماني تيا بو .

۱۵. جه لاله تي شاي سويد برياري دا سه رله ئه مريکا بدات و چاوي به سه ره کی تازه ي ئه مريکا
بکه ويت و گفتوگوي له که ل بکات له باره ي کاروباري جيهان و به تاييه تي کاروباري ئه ورويا .

7. Comprehension exercise:

سه ره کی جمهوريه تي ئه مريکا د ويني نامه يه کی نارد بو سه رن وه زيراني عيراق وه له و
نامه يه دا ئه لي : به بونه ي روزي چوارد ه ي ته موزه وه که روزي سه ره ستي که لي عيراقه پيروز بايي له
خوتان و که لي عيراق ئه که م له جياتي که لي ئه مريکا و به ناوي خومه وه . هيوادارم عيراق و
که له که ي له خوشي و به ختياريدابن .

هه روه ها وتي که لي ئه مريکا که له کاتي خويدا شورشي کرد وه وله ژير ده ستي يي
ده رچووه زور پي ي خوشه که که لاني تري جيهان به سه ره ستي بژين .

قسه ي پيشونيان

PROVERB

ده ستي که س پشتي که س ناخوړيني

"Would you best be served, serve yourself."

Lit., "One person's hand does not scratch another person's back."

ده ست dest 'hand'

پشت pišt 'back'

خوړاندن xurandīn (-xuren-) 'to scratch'

SELECTION 9

- ۱ جاكارتا :
- ۲ سوکارنو بلاوی کرده وه که ولاته که ی به دل
ئاره زوی دوستایه تی هه مو گه لانی دنیا ده کها به
- ۳ جیاوازی ره ئیم و بیرو باوه ری سیامیان هه وه . هه روه ها
گوتی که ئه ندونیا ئاماده شه بو به ره ره کانی
په لاماردان و گه لی ئه ندونیا گه ر په لاماردان
زور قاره مانان هه به ره ره کانی کردنی دژمنی لی
هه لده که ویت .

[خه بات : ۱۲/۱۱/۱۹۵۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	جاكارتا	jakartá	'Jakarta'
	سوکارنو	sokarnó	'Sukarno'
	بلاو کرده نه وه	bilaw kirdnewé	(bilaw-ke-ewe) 'to make known, announce'
	به دل	be díl	'wholeheartedly, warmly'
		دل díl	'heart'
	ئاره زو کردن	warezu kirdín	'to be willing to, desire'
		deká is a common South Kurdish dialectal variant of Sulaimaniya دهكە	
	دوستایه تی	dostayetí	'friendship'

TRANSCRIPTION

- 1 jakartá
- 2 sokarnò bĭlāwi kĭrdəwə | ke wĭlatekey be dĭl
ʔarezu-i dostayeti- hemu gelan-i dunyá deka | be
- 3 jyawazĭ- rēžimu birubawer-i siyasiyánəwə # hérweha
guti | ke ʔendonisyà ʔamedəšə bo berberekənè-i
pelamardàn | wə gel-i ʔendonisyá | ger pelamárdĭra |
zór qaremanane | berberekane kĭrdn-i dužmĭni le
hóldekewet #

[xəbát: 12/11/1959]

* * *

- به جياوازی...وه be jyawazĭ- ...əwə 'regardless of...'
- جياوازی jyawazĭ 'difference'
- ره ژیم režim 'political set-up, regime'
- بیروباور birubawér 'belief, creed, ideology'
- سیاسی siyasí 'political'
- هه روه ها hérweha 'similarly, likewise'
- گوته gúti dial. variant of وتی wĭti 'he said'
- ئەندونیسیا ʔendonisyá 'Indonesia'
- گەر ger dial. variant of ئەگەر éger 'if'
- پەلاماردان pelamardán (pelamár-de-) 'to grab at; to attack'

قاره مانانه qaremanané 'heroically'

دوژمن dužmín 'enemy'

هه لکه وتن له helkewtín (hél-kew-) le 'to emanate from, come forth from'

وگه لی نه ندونیا گهر په لامار درا زور قاره مانانه

به ربه رکانی کردنی دوژمنی لی هه لده که ویت

"and if the people of Indonesia should be attacked, they will put up a great and heroic struggle against the enemy." Lit., "and the people of Indonesia, if they are attacked, a struggle against the enemy will very heroically emanate from them."

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

نه گهر

قاره زوی

بو

به دل

زور

دوستایه تی

۱. سوکارنو بلاوی کرده وه که ولاته که ی قاره زوی ——— گه لانسی دنیا نه کا .

۲. نه ندو نوسیا ناماده به ——— به ربه رکانی په لامار دان .

۳. گه لی نه ندو نوسیا ——— په لامار درا قاره مانانه به ربه رکانی کردنی دوژمنی لی هه ل نه که ویت .

۴. من ——— دوستایه تی هه مو قوتابیان و ماموستایان نه که م .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سوکارنو بلاوی کرده وه که ولاته که ی به دل ثاره زوی دوستایه تی هه مو که لانی دنیا ته کا .

۰۱ نویسن	۰۶ له نامه یکدا بوسه ره کی ته مریکی نویسن
۰۲ وتن	۰۷ له یه یکیک له وتاره کانیا بو پارله مان وتن
۰۳ باس کردن	۰۸ د وینی له ته مریکادا د ریرین
۰۴ ده ریرین	۰۹ له کوپونه وه که یدا له که ل مسترکه نه دی وتن
۰۵ له م شاره دا باس کردن	۰۱۰ له کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کانه باس کردن

b. Repeat the above drill substituting for سوکارنو the various personal pronouns.

Example: من بلاوم کرده وه که ولاته که م به دل ثاره زوی دوستایه تی هه مو
که لانی دنیا ته کا .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

که لی ته ندونیسیا ته که ره په لامار درا قارمانان به ره ره کانی کردنی د وژمنی لی
هه ل ته که ویت .

۰۱ ته ندونیسیکان	۰۷ ئیوه
۰۲ قاعدی فرقه وتی	۰۸ که لان
۰۳ تو	۰۹ ته م ولاته
۰۴ ته و	۰۱۰ هه مومان
۰۵ ئیمه	۰۱۱ فرقه ی سیبه م
۰۶ ته وان	۰۱۲ لیم ناشکرایه که تو

4. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئەندونىسيا ئامادە شە بو بە رە رە گانى پەلاماردان.

- ۰۱ يارمە تى ۋلا تە پچۆكە كان
- ۰۲ بە رە رە گانى ئىمپىريالىزىم
- ۰۳ شە ر كوردن لە گە ل دوژمنە كانيا
- ۰۴ بلاو كوردنى ئاشتى لە جىهاندا
- ۰۵ پەلاماردانى دوژمن
- ۰۶ بە شدار بوون لە ھە موكونگرە كى جىهاندا

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ سوکارنو كى يە وخە لكى چى ۋلا تىكە ؟
- ۰۲ سوکارنو چى بلاو كوردە ۋە ؟
- ۰۳ گە لى ئەندونىسيا چى ئە كات ئە گە ر پەلاماردان ؟
- ۰۴ لە گە ل چى ۋلا تىكدا ئەندونىسيا ئە يە ۋى دوستايە تى بگات ؟
- ۰۵ گە لى ئەندونىسيا چون بە رە رە گانى دوژمن ئە كات ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ ئىمىرو لە واشىنطن بلاو كرايە ۋە كە مستر كە نە دى ئە چىت بو فە رە نسا بوئە ۋە ي
لە گە ل سە رە كى فە رە نسا كوئىتە ۋە .
- ۰۲ بە دل ھە ز ئىكە م ھە مو برادە رە كانىم بە خوشى يژىن و پىش بگە ون
لە ئىا نىاندا .

- ۰۳ گه لسی نه نده نوسيا ټاره زوی سه ره ستی و دیموقراطیه ت ټه کات و ټاماده
شه به ره رکانی هه مو په لامار دانیک بکات .
- ۰۴ دوستایه تی ټه مریکا و ولاته سه ره سته کانی اورویا زور به هیزه
- ۰۵ هیچ جیاوازی یه ک ن نابینم لسه بینی بیرو باوه ری سیاسی حکومتی
ټه مریکا و حکومتی به ریتانیا دا .
- ۰۶ گه لانی جیهان پیوسته پیکه وه به خوشی و به ټاشتی بژین به
جیاوازی ره ژیم و بیرو باوه ری سیاسیانسه وه .
- ۰۷ له سالی ۱۹۴۰ دا ټه له مانیا په لاماری فهرنسه ی دا دوا ی ټه وه ی که په لاماری
پولنده ی دا .
- ۰۸ کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کان زور به دل حه زه کات و خریکه ولاتی کونغو یه ک بگریته .
- ۰۹ ټه ویشته قاره مانانه ی که کاوه کردی بوگه لی کورد هه رگیز بیر ناچیته وه .
- ۰۱۰ دوژمنی ولاته که م دوژمنه .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

دوژمنی دوژمنم دوستمه

"My enemy's enemy is my friend."

دوست dóst 'friend'

SELECTION 10

۱ مانیلا:

۲ روزنامه ی "مانیلا-کرونیکل" که له مانیلا ده ره چي
دوینکی نویښوی: بالیوزی ولاته یه کگرتوه کانسی ته مه ریکا
که فلیپیني به جی هیشت کاریکی وای کورد گه لسی فلیپین
باش بزانی که "په یوه نډی تاییه تی" له نیوانسی ته و دوو
ولاته دا که لکی نیه به لکو پیوسته هه ریاوه رری به خوی
بی و به رژه وه نډی نیشتانسی خوی بپاریزی .

[خه بات: ۱۹۵۹/۱۱/۱۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

مانیلا	manillá	'Manila'
مانیلا کرونیکل	manilla kronikíl	'The Manila Chronicle'
ده رچوون	derčún (dér-č-)	'to appear; to be published'
ولاته یه کگرتوه کانسی ته مریکا	wílate yèkgirtuəkàn-i ʔəmeriká	'The United States of America'
که	ke	'when (relative adverb), at the time that'
به جی هیشتن	bejeheštín (bejé-hel-; subjunct.: bíhelīm, belīm)	'to leave, leave behind'
کاریکی وای کرد	kàrek-i wáy kird (with foll. subjunctive)	'he did so that, he acted in such a way that'

TRANSCRIPTION

1   manillá:

2   rožnamè-i manilla kronikí_l | kə lə manilla dérʔəče |
 dwéne nusibuy | balyoz-i wílate yəkgírtokàn-i ʔəməríká
 kə filipini bəjéhešt | karek-i wáy kírd | gəl-i filipin
 báš bízane kə pəywendì- taybətì- lə niwan-i ʔéw du
 wílatèda kəlki níyə | bəlku pewístə hərə bawèri bə xóy
 bew beržewendì- ništīman-i xòy bípareze #

[xabát: 19/11/1959]

* * *

کاریکی وای کرد گه لی فیلیپین باش بزانی

"he gave the Philippine people to under-
 stand clearly..."

په یوه ندی	pəywendí	'relation; connection'
له نیوانی...دا	le niwán-i...da	'between'
که لک	kélk	'benefit; advantage'
به لکو	bélku	'perhaps, but perhaps'
باوه رر بوون به	bawér̥bun be	'to have confidence in, to trust'
به رژه وه ندی	beržewendí	'interest'
نیشتمانی	ništīmaní	'national, of the country'
پاراستن	parastín (-parez-)	'to protect'

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

- ۰۱ روزنامه ی مانیلا کرونیکل ————— مانیلا ده ره چی .
(له گه ل — بوچی — نه گه ر — له)
- ۰۲ بالیوژی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا فیلیپینی ————— .
(رویشته — دانیشته — به جی هیشت — کرد)
- ۰۳ فیلیپین پیویشته به رژه وه ندی نیشتمانی ————— بهاریزی .
(نه م پیاوه — نه مریکا — خوم — خوی)
- ۰۴ په یوه ندی تاییه تی له نیوانی نه مریکا و فیلیپین ————— نیه .
(نیشتمان — خهلق — ولات — که لکی)

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

پیویشته به رژه وه ندی نیشتمانی خوی بهاریزی .

۰۱ گه لی	۰۶ دوسته کانی
۰۲ ولاتی	۰۷ پارتنی یه که ی
۰۳ دانشتوانی	۰۸ دانشتوانی شاره که ی
۰۴ نه نداهه کانی حربه که ی	۰۹ میله ته کی
۰۵ براده رانی	۰۱۰ پیاوه کانی

- b. Repeat the above drill for all persons and numbers:

Example: پیویشته به رژه وه ندی نیشتمانی خوم بهاریزم .

- 3.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

باليوزی ئە مریکا فيليبيني به جي هيشت .

٠١ قائد ي فرقه ي شه شه م	٠٦ وابزانم تو ساليك له مه ويش
٠٢ من و باؤم	٠٧ دويني دوو هه زار كه س
٠٣ سه ره كي پيشوي جمهوريه ت	٠٨ سه ره ك وه زيراني انگلترا
٠٤ هه مومان	٠٩ تنها خوم
٠٥ سياسيە كان	٠١٠ نوينه ري كومه لي نه ته وه يه ك گرتوه كان

- b. Repeat the above drill in the present tense substituting for باليوزی ئە مریکا the various personal pronouns:

Example:

من فيليبين به جي ئە هيلم .

4. Repeat each of the following sentences with all the personal pronouns:

- ٠١ پيوسته هه رباوه رري به خوي بي .
 ٠٢ ئە بي نيشتماني خوي بپاريزي .
 ٠٣ من له م كونگره يه دا هاوه شيم كرد .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ روژنامه ي مانيلا كرونكل له كوي ده ره چي ؟
 ٠٢ كي فيليبيني به جي هيشت ؟
 ٠٣ باليوزي ولا ته يه كگرتوه كانئ ئە مه ريكا چي ي كرد كه فيليبيني به جي هيشت ؟

۰۴ فیلیمین پیوسته چی بکات ؟

۰۵ بوچی " په یوه ندی تاییه تی " له نیوانی ولاتاندا که لکی نی په ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ روژنامه ی ژین که له شاری سلیمانی ده رته چی کونترین روژنامه ی کورد ی په
هه رچه نده تا ئیستاش هفته ی هه ر دوو جار ده رته چی .
- ۰۲ گوڤاری که لاویژ له به غدا ده رته چی به لام ته مه ماوه یه کی زوره ده رناچیت .
- ۰۳ روژنامه ی کوردستان به کورد ی و عه ره بی ده رته چی .
- ۰۴ براده ره که م که خه لکی عیراقه پی ی وتم که حه ز ناکات ته م شاره به جی بیلیت .
- ۰۵ پیوسته ته م کتیبانه م لیږه به جی بهیلم تا ته که ریمه وه له سه فنه ره که م بو واشنطن .
- ۰۶ روژکیان رفیقه که م دوو سه عات له م جیگایه به جی ی هیستم تا له بازار که رایه وه .
- ۰۷ په کیك له و قسانه ی ماموه ستا که مان هه مو روژیک پی ی ته وتین ته وه بوو که پیوسته
کاریکی وا بکه یین ده رسه کانمان زور چاک ئاماده بکه یین له ماله وه پیش ته وه ی
بین بو سنف .
- ۰۸ که سه ری نه خوشیک ته ده یت پیوسته کاریکی وا بکه یت دلی خوش بی .
- ۰۹ سه ره کی تازه ی جمهوریه تی ته مریکا کاریکی وای کرد که هه مو دانشتوانی ته مریکا
بو جاری دووه م هه لیبژیرنه وه بو سه روکایه تی .
- ۰۱۰ له م روژانه دا چه ند قانیدی عه سکه ری ته م ولاته کاریکی وایان کرد که حکومت
بیانیریت بو جیگایه کی دوور .
- ۰۱۱ سه ره ک وه زیرانی ولاته که مان ئیمرو باسی ته وه ی کرد که پیوسته ولاته که مان
په یوه ندی بیی له که ل ولاته سه ره سته کانی تر دا .
- ۰۱۲ ئاشکرایه لای هه مو که سیک که خویندن که لکی زور هه یه بو که ل و بو پیش که وتنی ولات .
- ۰۱۳ بو ته وه ی که له که مان پیش بکه ویت پیوسته به رژه وه ندی خومان بیر بجپته وه
وتنها خه ریکی ئیشی به که لک بین .

۰۱۴. مسترکه نه دی وتی که حکومتی نه مریکا ناماده په سه ربه ستی ولات ته بچوکه کان بهاريزی به تايبه تی نه و ولاتانه ی که په یوه نديان هه په له گه ل حکومتی نه مریکا دا .
۰۱۵. ولات پاراستن له دوژمنان ئیشیکی زحمة ته له بهر نه وه نه بی هه موکه سیک به دل یارمه تی حکومت ته که ی بدات بو نه وه ی ولات باش بهاريزی .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

کاسه ی پر ئاشتی ماله

"A full bowl is peace in the family (at home)."

کاسه kasé 'bowl'

پر pír 'full'

SELECTION 11

- 1 تیپی فاللی بوللی قوتابخانه ی ثانوی له گه ل تیپی
- 2 قوتابخانه ی متوسطه دا یاری یان کورد . له انجامدا
- تیپی ثانوی به وه رگرتنی دوو گیم به سه سه ر تیپی
- 3 متوسطه دا سه رکه وتن . وه سه سه وه ها تیپی قوتابخانه ی
- ثانوی له یاری یاسکت بولدا به سه ر تیپی قوتابخانه ی
- پیشه سازیدا سه رکه وتن به وه رگرتنی (۵۲) نقطه
- به رامبه ر به (۱۴) نقطه .

[ژین: ۱۹۵۷/۲/۲۸]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

1	تیپ	típ 'team; group'
	فاللی بول	valiból 'volley-ball'
	متوسطه	mutewessîté 'intermediate (school)' This word of Arabic origin is pronounced with the velarized s of colloquial Arabic rather than plain s as represented in the orthography. However, some Kurds pronounce it with plain s. There is, of course, no velarized t̤ in Kurdish, although the original Arabic spelling with t̤ is often retained, as is the case here.
2	وه رگرتن	wergirtîn (wér-gr-) 'to take; to win; taking, winning'
	گیم	gém 'game'
	سه رکه وتن به سه ر	serkewtîn (sér-kew-) beser 'to be triumphant over, win over, defeat'

TRANSCRIPTION

- 1   tîp-i valibòl-i qutabxanè-i sanewí | ləgəl tîp-i
2   qutabxanè-i mutewəssîteda yaríyan kîrd # lə ʔənjámda |
      tîp-i sanewí | bə wergîrtîn-i dú gem | bəser tîp-i
3   mutewəssîteda sêrkəwtîn # wə hêrweha | tîp-i qutabxanè-i
      sanewí | lə yari- baskîdbólda | bəser tîp-i qutabxanè-i
      pişesazida sêrkəwtîn bə wergîrtîn-i penjawdú nuqte |
      berambêr bə çwardé nuqte #

[žín: 28/2/1957]

***

۲	باسکت بول	baskídból	'basketball'
	پیشه سازی	pišesazí	'craft, industry'
		پیشه	"occupation, trade"
		توتابخانه‌ی پیشه سازی	"technical school"
	نقطه	nuqté	'point'
	به رابه ربه	berambér be	'in front of, against, to'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

۱. پار ——— نم کاتہ باران گہ یشتبوه (۳۰۲) ملیتہر .
(ہر — ہر — ہر)

- ۰۲ تیپی فوتبولی قوتابخانه ی ثانه وی ————— تیپی قوتابخانه پیشه سازی یاریان کرد .
(پیکه وه — بوچی — له گه ل)
- ۰۳ له یاری باسکت بولدا تیپی قوتابخانه ی یه که م ————— تیپی قوتابخانه ی دووه م سه رکه وتن .
(یا — به سه ر — یاری)
- ۰۴ ————— انجامدا تیپی ثانوی به سه ر تیپی متوسطه دا سه رکه وتن به وه رگتنی دووگیم .
(له — به — بو)
- ۰۵ تیپی قوتابخانه ی پیشه سازی سه رکه وتن به وه رگتنی (۵۲) نقطه ————— (۲۵) نقطه .
(به رامبه ربه — ثانه وی — باسکت بول)

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

تیپی قوتابخانه ی ثانه وی به سه ر تیپی قوتابخانه ی متوسطه دا سه رکه وت .

۰۱	فه رمان به ران	۰۵	قوتابخانه کانی کرکوک
۰۲	یه که م متوسطه کانی به غذا	۰۶	عه مکه ری
۰۳	یان	۰۷	قوتابخانه ی ماموستایان
۰۴	ماموستایان	۰۸	قوتابخانه ی پیشه سازی

b. Repeat the drill above changing the verb to:

1) the present time affirmative:

تیپی قوتابخانه ی ثانه وی به سه ر تیپی قوتابخانه ی متوسطه دا سه ره که وی .

2) the present time negative:

تیپی قوتابخانه ی ثانه وی به سه ر تیپی قوتابخانه ی متوسطه دا سه رناکه وی .

3. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ چى تېپىك يارى قالى بولى كرد له گه ل تېپى قوتابخانه ى متوسطه دا ؟
- ۰۲ نه نجامى يارى يه كه چى بوو ؟
- ۰۳ تېپى باسكت بولى قوتابخانه ى پيشه سازى چه ند نقطه يان گرت ؟
- ۰۴ چى تېپىك پنجاو دوو نقطه ى وه رگرت له يارى باسكت بولدا ؟
- ۰۵ تېپى قالى بولى قوتابخانه ى ثانه وى چه ند گيمى وه رگرت لـــــــ
- ياري كړدنه كه ى دا له گه ل تېپى قوتابخانه ى متوسطه دا ؟

4. Complementary sentences:

- ۰۱ پيوسته هه مو قوتابخانه يه ك تېپىكى باسكت بولى هه بى له گه ل تېپىكى فوتبول و قالى بولدا .
- ۰۲ لــــ سلیماني دا سی قوتابخانه ى متوسطه هه يه وژماره ى قوتابیانیش گه یشتونــــ شه ش هزار كه س .
- ۰۳ نــــ مزانی چه تېپىك به سه ر تېپى باسكت بولى قوتابخانه ى ثانه وى دا سه ركــــوت .
- ۰۴ بروا وایه كــــ ئیمرو تېپى يه كــــ من فوتبولسى ئــــم شاره له گه ل تېپى دووهه مدا يه ك گيم يارى بكن له ساحه گه وره كه .
- ۰۵ لــــ يارى يه كه ى دوينى دا كه لــــم مه كته به كــــرا تېپى قوتابخانه كه ى خومان (۳۰) نقطه ى وه رگرت به رامبه ر به (۲۵) نقطه .
- ۰۶ هيچ تېپىك نى يه بتوانسى به سه ر تېپه كه مانــــدا سه ركه وى چونكه تا ئیستا هه رچى ياره كى كــــردوه هه ر سه ركــــوتوه .
- ۰۷ لــــ وتاره كــــه یدا متصرف ده رى بررى كــــه بریار دراوه دوو قوتابخانه ى پيشه سازى دروست بكــــرى لــــم شاره .

- ۰۸ لای من فوٲبول خوشترین یاری یه .
- ۰۹ له ولاتی ئیمه کچانیش یاری فاللی بول و باسکت بول ئه که ن و تیپی تایبه تلی خویان هه یه .
- ۰۱۰ له ئه نجامی گفتوگو کردنا نه ته وه یه ک گرته کان بریاریان دا که ئه بی عه مکه ر بنیرن بو کونغو .

5. Comprehension exercise:

دوینی تیپی فاللی بوللی قوتابخانه ی ماموستایان له گه ل تیپی قوتابخانه ی ثانوی یاریان کرد . به لام له پیش ئه وه ی یاری یه که ته واو بییت باران باری و نه یانتوانی یاری یه که ته واو که ن . له به ر ئه وه بریار درا که هه یه یکی تر ئه م یاری یه ته واو بکسرت . برواش وایه که تیپی قوتابخانه ی ماموستایان به ر ئه که وی له م یاری یه دا چونکه تا باران باری ٦٧ نقطه یان وه رگرتبو به رامه ر به ٤٢ نقطه .

قصه ی پیشونیاں

PROVERB

دل ئاوينه ی دلـ

"The feelings are mutual."

Lit., "(One) heart is the mirror of (the other) heart."

دل dīl 'heart'

ئاوينه rawené 'mirror'

SELECTION 12

- ۱   روزی (۴) ی مانگ حمامیه ی عسکری طیمانی
 نمایشی گشتی سالانه خوی کرد له ساحه ی جیش
 (۲)   وه لیم نمایشه دا گه لی یاری جوان و جولانه وه ی عسکری
 پیشان درا که گه لیکیان شایانی باس کردنه له به ر
 (۳)   ریک و پیکسی و چونه تی کردنسی که زور دلگیربو وه له
 پاشا سیاده تی قائد فرقه به ده متسی خوی
 پاداشه کانی دا به ش کرد به سه ریا ریکه ره کان .

[ئین: ۱۵۶/۱/۷]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱   روزی (۴) ی مانگ   rož-i čwar-i mán 'on the fourth of this month'
- حمامیه   hamiyé 'barracks, garrison'
- نمایش   nîmayîš 'exercises and athletic events'
- سالانه   şalané 'yearly, annual'
- "the yearly public athletic events"
- جیش   jêyš 'army'
- (۲)   گه لی   géle (sing. or plur.) 'a lot, a great many'
- جولانه وه   jûlanewé 'movement'; here: 'event'
- شایانی   şayàn-i 'worthy of, deserving'

TRANSCRIPTION

- 1   řož-i čwār-i mán | ĥamiyē-i ʕeskeri- suləymaní |
             nīmāyīš-i gīštī- ṣalane-i xóyi kīrd le saḥe-i jéyš #
- (2)   wə ləmnīmāyīšəda | gèle yari- jwanu juḷanəwə-i ʕeskerī-
             pišándra | ke gélekyan šayàn-i bas kīrdīne | ləbər
- (3)   řekupekíw čonetí kīrdīni | ke zór dīlgírbu # wə le
             páša sıyadət-i qaʔıd-i firqé | bə dəst-i xóy |
             padašəkàni dabéš kīrd bəser yarikərekàn #

[Žín: 7/6/1956]

* * *

- شایانی باس کردنه "are worthy of mention"
- له به ر lebér 'because of'
- ریک و پیکى rèkupekí 'orderly arrangement'
- ریک و پیک "orderly, systematic"
- چونیه تی čonetí 'method; quality'
- دلگیر dīlgír 'charming, captivating (things)'
- (۳)   له پاشا le páša 'afterwards, after that'
- سیاده ت sıyadət (title of respect given to
             high-ranking officials)
- تائد فرقە "division commander" without
             the usual izafa shows Arabic influence,
             and is equal to تائدی فرقە
- ده ست dést 'hand'
- به ده ستی خوی "with his own hand"

پاداش padáš 'prize, reward'

دابه ش کردن به به ر... (دا) dabəš kirdîn besər...(da) 'to distribute to'

یاریکه ر yarikér 'player'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

حامیه ی عه سکه ری نمایشی گشتی سالانه ی خوی کرد له ساحه ی جیش •

۰۱ مه کته بی سه ره تایی	۰۵ تنها جیش
۰۲ مه کته به کانی سلیمانی	۰۶ قوتاییانی ئیره
۰۳ قوتابخانه ی ثانه وی	۰۷ خومان و ماموه ستاکانمان
۰۴ هه ر قوتاییکان	۰۸ هه مو قوتابخانه کانی ئه م شاره

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

قائدی فرقه به ده ستی خوی پاداشه کانی دابه ش کرد به سه ر یاریکه ره کان دا •

۰۱ قوتاییکان	۰۵ یاری که ره کانی تیپی فوتبال
۰۲ قوتاییکانی مه کته بی پیشه سازی	۰۶ هه مویاری که ره کان
۰۳ ماموه ستاکان	۰۷ کوره ئازاکان
۰۴ عه سکه ره کان	۰۸ مه کته به کان

- b. Repeat the drill above in present time substituting the various personal pronouns for قائی دی فرقه

Example: من به ده ستی خوم پاداشه کان دابه شئه کم به سه ریاریکه ره کاندا .

- 3.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له م نهایشه دا که لی یاری جوان پیشان درا که که لیکیان شایانی باس کردنه .

۰۱	هه مویان
۰۲	چه ند یاری یه کیان
۰۳	چوار پنجیکیان
۰۴	زوریان
۰۵	پینج شه شیکیان
۰۶	شه ش حه وتیکیان

- b. Repeat the drill above changing the verb to present time:

Example: له م نهایشه دا که لی یاری جوان پیشان ئه دری که که لیکیان شایانی باس کردن ئه بی .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ که ی حامیه ی عسکری ملیمانی نهایشی گشتی سالانه ی خوی ی کرد ؟
- ۰۲ عسکره کان چی یان کرد له م نهایشه دا ؟
- ۰۳ بوچی ئه م نهایشه شایانی باس کردنه ؟
- ۰۴ چی دابه ش کرا به سه ریاریکه ره کاندا ؟
- ۰۵ ئه م نهایشه لـه کوی کرا ؟

5. Complementary sentences:

۰۱. له م شاره دا حاميه په كې عه سكرې زورگه وړه هه په .
۰۲. حاميه ي عه سكرې زور دورنې په له باخي گشتي په وه .
۰۳. هه مو ساليك حاميه ي عه سكرې نعايشيكي گشتي عه كات له ساحه تازه كه .
۰۴. جيش ته په وي ساحه په كې ياري گه وړه دروست بكتات نزيك حاميه كه .
۰۵. ته گه ر ئيستا په يت له گه لما بو باخي گشتي ته توانم گوله جوانه تازه كانت پيشان بده م .
۰۶. تپي فوټبولي قوتاښخانه ي سوليماني ئيمرو ياري په كې زور جواني كرد .
۰۷. ئهم قسه خوشانه شاياني نوښينه وه ن .
۰۸. ئهم باسه گرنگ شاياني بلاو كړدنه وه په بوئه وه ي هه موكه سيك بيزانيت .
۰۹. ياري په كه زور به ريك وپيكي كرا تا ته واو بوو . ته نجامي ياري په كه ش ته وه بوو كه تپه كه مان سه ركه وت به سه رتپه كه ي تر دا .
۰۱۰. بهاري كوردستان زور دلگير و جوانه له به رته وه زور كه س له م فصله دا سيران ته كه ن وخوشي را ته بوږن .
۰۱۱. پيوسته چونه تي ياري كړدنه كه مان چاك بكه ين چونكه ته گه ربه م شيوه په ياري بكه ين بروا ناكه م بتوانين سه ركه وين .
۰۱۲. گه ليك كه س هاتبون له شاره نزيكه كانه وه بوئيره بو بينيني ئهم ياري په گه وړه په .
۰۱۳. سياده تي سه ره كي وه زيراني پاكستان دويني هات بوئه مريكا .
۰۱۴. چه ند ساليك له مه وپيش ئايزنه اوهر قائد بوو له جيشي ته مريكي دا .
۰۱۵. سي فرقه عه سكرې چوو بو كوماري كامرون بوئه وه ي يارمه تي جيشي حكومه ت بدات .
۰۱۶. براده ره كه م به ده ستي خوي پاره كه ي بو هينام منيش سوياسيكي زورگه رم كرد چونكه به راستي ته وپاربه م گه ليك پيوست بوو .
۰۱۷. ماموه سټاكه م وتي ته وكه سه ي زور باش ده رته چي له م امتحانه دا پاداش وه رته گريت .

- ۰۱۸ یاری که ره چاکه کان پاداشیان وه رگرت .
 ۰۱۹ که س پاره ی خوی به سه ر خه لقدا دابه ش ناکات .
 ۰۲۰ چون که نه دی به ده ستی خوی پاداشه کانی دا به ش کرد به سه ر یاری که ره کانی
 قوتابخانه ی عه سکری دا .

6. Comprehension exercise:

له سه عات (۲) ی پاش نیوه روی روژی شمه ی رابورد و تیپی فاللی بول و
 باسکت بولی جیش له گه ل تیپی یه که می قوتابخانه ی ماموستایان دا له ساحه ی
 قوتابخانه ی ثانه وی سلیمانی یاریان کرد . له ئه نجامی یاری کردندا تیپی باسکت بولی
 جیش به سه ر تیپی باسکت بولی قوتابخانه ی ماموستایاندا سه رکه وت به لام لــــه
 فاللی بولدا تیپی قوتابخانه ی ماموستایان توانی به سه ر تیپی جیش دا سه رکه وی .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ناشتی دوا ی شه رخوشه

"Friendship after fighting is pleasant."

SELECTION 13

- ۱ له نده ن :
- ۲ مېسته ر جورج كنهان مه فیری پېشووی شه مریکا له موکو له ئیستگه ی رادیوی به بریتانیاوه قه ی کرد
- ۳ داوا ی قه ده غه کوردنی چه کی شه تومی کرد . وه ووتی :
- ۴ پېوسته تاپوی (= شېخ) بومبای شه تومی له مېشکی خه لك دوورخریتشه وه . وه ره زامه ندی پېشان دا به رامېسه ر به پېشنراوه کانی سویتسی (= الاقتراحات السوفیتیه) وه ووتی پېوسته روژناوا شه هه له له ده ست نه دا .

[خه بات : ۱۹۵۹/۱۱/۳۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۲	كه نان	kenán	'Kennan'
	پېشو	pešú	'former'
	ئېستگه	vezgé [vestgé]	'station'
	رادیو	radýó	'radio'
	به بریتانیا	beritanyá	'Britain'
		"BBC"	ئېستگه ی رادیوی به بریتانیا
	داوا کردن	dawa kirdín	'to ask, demand'
	قه ده غه کردن	qədeye kirdín	'to ban, prohibit; a ban, prohibition'
	چه ك	čék	'weapon'

TRANSCRIPTION

- 1   ləndón:
- 2   mĩster jorj kenán | səfir-i pešu-i ʔəmərika lə
 moskó | lə ʔestgə-i radyo-i bəritənyawə qĩsáy kĩrd |
 3   dawa-i qədəyə kĩrdĩn-i čək-i ʔetomíy kĩrd # wə wĩti |
 pewistə tapó-i | šəbéh | bombà-i ʔetomí lə mèšk-i
 4   xəlĩk dúrxĩretəwə # wə rəzaməndi pišánda bərambər bə
 pešnĩrawəkan-i sovyetí | ʔəlĩqtirahat ʔəssowyetíyə |
 wə wĩti | pewistə rožawà ʔəmhələ lə dəsnéda #

[xəbát: 30/11/1959]

* * *

۱	ʔetomí 'atomic' ئەتومى	
۲	tapó 'ghost, apparition, spectre' تاپو	
	šəbéh 'ghost, apparition, spectre' شېخ	تاپو (= شېخ) Shows the tendency among Iraqi Kurds to replace established Arabic loan words by newly coined words based on Iranian roots. As such words are not in general use, they are given followed by their Arabic equivalents.
	bombá 'bomb' بومبا	
	mešík 'mind, brain' مېشك	
	durxĩstnewé (dúr-xə-əwə) lə 'to keep... away from, banish... from' د دور خستە وە لە	

ره زامه ندی به رامه ره ۴	řezamendí beramber be 'favorable disposition towards, consent, agreement to'
	رازی بون له řazibún le "to be satisfied, content with, to agree to or on"
پیشنراو	pešnĭráw 'suggestion, proposal'
الاقتراحات السوفيتيه	ʔeliqtiraḥát ʔessovyetíye (Arabic) 'the Soviet proposals'
روژئاوا	řòžʔawá, řozawá 'west'
هه ل	hél 'opportunity'
له ده ست دان	le dest dán, ledezván 'to miss, not to avail oneself of'

EXERCISES

- 1.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

وتی پیوسته روژئاوا هم هه له له ده ست نه دایا .

۰۴ هیچمان	۰۱ من
۰۵ خه لك	۰۲ هم ولاتانه
۰۶ هه مواتان	۰۳ تو

- b. Repeat the drill above for past time:

Example: وتی پیوسته یو روژئاوا هم هه له ی له ده ست نه دایا .

"He said, 'the West should not have let this opportunity slip by!'"

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

مسترکه نان ره زامه ندی پیشان دا به رامبه ربه پیشنراوه کانی سولیتی .

۰۱	سفیری ئه مریکی	۰۴	کونگره ی قوتاییانی جیهان
۰۲	من	۰۵	هه ندی له نوینه ره کان
۰۳	هه مومان	۰۶	چینی یه کان

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۰۱ سفیری پیشوی ئه مریکا له ئیستگه ی رادیوی به ریتانیاوه قسه ی کرد .

Examples:

سه ره کی حیزبی گه ل — سه ره ک جمهوریه تی ئه مریکا —

براده ریکم — ژنه که ی مسترکه نه دی

۰۲ پیویسته روژئاوا ئه م هه له له ده ست نه دا .

۰۳ مسترکه نان ره زامه ندی پیشان دا به رامبه ربه پیشنراوه کانی سولیتی .

۰۴ مسترکه نان له ئیستگه ی رادیوی به ریتانیاوه قسه ی کرد .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۰۱ میسته رجورج که نان کی بوو ؟ وله کوی وه قسه ی کرد ؟

۰۲ میسته رکه نان باسی چی کرد له ئیستگه ی رادیوی به ریتانیاوه ؟

۰۳ پیویسته چی له میشکی خه لک دوور خریته وه ؟

۰۴ به رامبه ربه چی میسترکه نان ره زامه ندی خوی پیشان دا ؟

۰۵ باسی ئه وه بکه روژئاوا پیویسته چی بکات بو پیش که وتی جیهان ؟

5. Complementary sentences:

۰۱. سفیری پیشوی ئه مریکا له عراق دینی گه رایه وه بو واشنتن بوئه وه ی گفتوگو بکات له گه ل سه ره کی جمهوریه ت و وه زیره کانی تر دا .
۰۲. تنها یه ک ئیستگه ی رادیو هه یه له ولاته که ماندا ئه وه ش هی حکومه ته . به لام له م ولاته دا له هه موو شاریک چه ند ئیستگه یه ک هه یه .
۰۳. نوینه ری حکومه تی به ریتانیا له کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کان دا داوای ئه وه ی کرد که باس کردنی هاتنی چینی میلی بو ناو ئه و کومه له دوا بخیریت بو سالیکی تر .
۰۴. له پیش ئه وه ی کونگره ی وه زیرانی ده ره وه ی حکومه ته گه وره کان بگیری مستر که نه دی وتاریکی دا له ئیستگه ی رادیوی واشنتنه وه داوای له دانشتوانی ئه مریکا کرد که پشت گیری سیاسه تی حکومه ته که یان بکه ن .
۰۵. یه کیک له جریده کانی نیویورک دینی نویسیوی که پیویسته حکومه ت قه ده غه ی شت ناردن بکات بو ئه و ولاتانه ی که دوستایه تیمان له گه لیاندانی یه .
۰۶. سالیکی له پیش ئه وه ی کورده کان شورشه که یان بکه ن چه کی تازه ی زوریان کری له ولاته کانی روژ ئاواوه .
۰۷. بومبای ئه تومی وچه کی ئه تومی به زوری له روسیا وه مریکا دروست ئه کړین .
۰۸. تاپوی بومبای ئه تومی کاریکی وای کرد وه که خه لک به ته واوه تی له شه ر بترسن له بهر ئه وه له هه مو لایه که وه داوا ئه کری ئه م چه شنه چه کانه قه ده غه بکړین .
۰۹. خویندن میشکی پیاو ئه کاته وه و وای لی ئه کات له هه مو شتیک تی بکات .
۰۱۰. پیویسته دوژمنه کانی خومان دوور خه ینه وه له ولاته که مان .
۰۱۱. هه مو مهندسه کان ره زامه ندی خویان پیشان دا به رامبه ره دروست کردنی بازاریکی تازه نزیك بازاره کونه که ی ئیستا .
۰۱۲. نوینه ری حکومه تی سوفیت زور به گه رمه وه پشت گیری پیشنراوه کانی حکومه تی کینیای کرد .
۰۱۳. ئاشکرایه که په یوه ندی یه کی تاییه تی هه یه له نیوانی ولاته کانی روژ ئاوا دا .
۰۱۴. ئه و که سه زیره که که هه ل له ده ست نه دا .
۰۱۵. هه لیکی باشم ده ست که وت که بچم بولبنان بخوینم به لام له ده ستم دا .

6. Comprehension exercise:

۱۹ ی تشرینی دوو م:

دوینی اندامانی ولاته گه وره کان له کومه لی قه ده غه کردنی چه کی ئه تومی
 کوپونه وه یه کی دریشیان گرت له جنیف . له و کوپونه وه یه تنها نوینه ری کوماری ئه مریکا
 قسه ی کرد و داوای ئه وه ی کرد که پیوسته دروست کردنی ئه م نه وعه چه که قه ده غه
 بگرت ، وباسی ئه وه ش کرد که هه موگه لانی جیهان به گه رمه وه داوای قه ده غه
 کردنی ئه که ن . له داوای ئه م و تاره نوینه ری ناو برادر پیشنراوه کانی حکومه ته که ی
 دا به ش کرد به سر ئه ندامه کانی کونگره که دا و داوای لی کردن به ناوی خوپه وه وله
 جیاتی گه لی ئه مریکسی ولامی حکومه ته کانیان بهینین هه روه ها وتی براوم وایه
 کاریکی وا بکه ن ئه م نه وعه چه که قه ده غه بکری به زوترین کات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

دوژمن پچوکیش بی ئیشی زل ئه کا

"Do not underestimate your enemy."

Lit., "Even if the enemy is little, he can (still) do great deeds (i.e., damage)."

زل zíl 'great, large'

SELECTION 14

کاره ساتی بومه له رزه ی ایران

- ۱
- ۲ لـم هه فته یه دالـه ئیران لـه به شی ژوروی روزآوای
چه ند بومه له رزه یه بـو وه بو به هوی مردنی نزیکه ی
" ۱۳۰۰ " کـس وه ده ربه ده رکـردنـو برینـدارکردنی
۳ هه زارانی تر وه فه وتانـدنـی سه رومالیان . بسی کومانـه
ئـم کاره ساتـه کاری کـرده سه ر هه مو دانیشـتوانی عیراق به
تایبه تی کورده کان بـو ئـم لی قه ومانـه ی که به سه ر پراکاتیاندا
هاتـوه وه به م بونـه یه وه هه فته ییکی تر چه ند ووتاریک بـلاو
ئـه که یه وه .

[ئین : ۱۹/۱۲/۱۹۵۷]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ کاره سات karəsát 'catastrophy'
بومه له رزه bùmelerzé 'earthquake'
- ۲ "week" = هه فته
به ش bés 'part'
ژور žurú 'north'
بوون bún 'to be; to happen, take place'
بوون به bún bə 'to become'
"it caused, resulted in" بو به هوی

TRANSCRIPTION

- 1   karesat-i bumelerzê-i verân #
- 2   lêmhêftêyêda | lê verân | lê bêş-i žurû-i rož'awáy |
- čeq bumelerzéye bu | wê bu bê hò-i mîrdîn-i nîzikê-i
- hezaru segêd kes | wê derbedêrkîrdînu bîrindar kîrdîn-i
- 3   hezaran-itîr | wê fewtandîn-i serumályan # bê gumane |
- wêmkaresate kârî kîrde ser hemî daniştwan-i siraz | bê
- taybetî kurdekân | bo wêmleqewmanê-i ke beser bîrakányanda
- hatuwe | wê bêmbonêyewe hêftêyek-itîr čeq wîtarek bîlâw
- wêkeynewe #

[Žín: 19/12/1957]

***

مردن	mirdîn (-mr-) 'to die; death'
نزیکه ی	nîzikéy 'about, approximately'
دەره‌ده‌رکردن	derbedêr kirdîn 'to eject (from home, country, etc.); to cast out; displacement, rendering homeless'
بریندارکردن	bîrinâr kirdîn, [bîrindar kirdîn] 'to wound, to injure; wounding'
هزاران	hezarán 'thousands'
هه‌وێندن	fewtandîn (-fewten-) 'to destroy completely; complete destruction'
سه‌رومال	serumál 'all that is dear or valuable, all of one's possessions'

سەر "head"; here: "life"

مال "wealth"

۲ کارکردنه سەر kar kirdnəsér 'to have an effect or impact on, affect'

لی قه ومان leqəwmán 'misfortune, disaster'

قه ومان لـ "to befall someone" (disaster)

هاتن به سەر hatin bəsər 'to happen to, befall'

ووئار wutár, wítár 'article'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

نزیكه ی	بی
له به ر	له م
له	بی
به	لی

- ۰۱ ههفته یكى تر چه ند ووئاریك بلا و ئه كه یه وه ————— روژنامه یه .
- ۰۲ ئه م كار ه ساته بو ————— هوى مردنى زور كه س .
- ۰۳ ————— گومان ئه م ————— قه ومانه زور ناخوش بوو .
- ۰۴ هه مو گه لیک ئه یه وى سه ره ست بی ————— تاییه تی كه لی كورد .
- ۰۵ له م بومه له رزه یه ————— (۱۳۰۰) كه س مرد .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

٠ بی گومان ئەم کارە ساتە کاری کردە سە رەهە مودانیشتوانی عیراق ٠

٠١	ئەم لی قە ومانانە	٠٥	هە مومان
٠٢	شورشە کانی کورد	٠٦	بیرو باوە ری ئەم گە نجانە
٠٣	ئیوە و برادە رە کانتان	٠٧	نامە کە ی مستر کە نە دی
٠٤	وتاری سە رە کی حیزبە کە مان	٠٨	ئەم بومە لە رزە یە

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

٠ بومە لە رزە کە بو بە هوی مردنی نزیکە ی " ١٣٠٠ " کە س ٠

٠١	شورشە کمان
٠٢	شە رە کە ی پار
٠٣	ئەم کارە ساتە
٠٤	کارە ساتە کانی ئە و روژانە
٠٥	بومە لە رزە کە ی سالی ١٩٤٠

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

٠١ لە بە شی روژ ئاوا ی ئیراندا چە ند بومە لە رزە یە ک بو ٠

Example:

پیاویک کۆژرا — پرۆژیه ک دروست کرا — شورشیک کرا —
ئە ندامیک هە لێژیرا بو پارلسە مان

- ۰۲. نزیکه ی ۱۳۰۰ که س ده ربه ده رکران .
- ۰۳. به م بونه یه وه هه فته یه کی تر چه ند ووتاریک بلاوئه که ینه وه .
- ۰۴. ئەم کاره ساته کاری کرده سه ره هه مودانشتوانی عیراق .
- ۰۵. ئەم لی قه ومانه بو به هوی فه وتاندنی سه رومالیان .

5. Repeat the model sentence for all pronouns and for present and past time:

• هه فته یکی تر چه ند ووتاریک بلاوئه که ینه وه .

Example:

ا - هه فته یکی تر چه ند ووتاریک بلاوئه که مه وه .

ب - هه فته ی پیشو چه ند ووتاریکم بلاو کرده وه .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۰۱. به هوی چی هه زاران که س ده ربه ده روبریندارکران له ئیراندا ؟

۰۲. له چی جیگایه کی ئیراندا بومه له رزه بو ؟

۰۳. له به رچی کاره ساته که ی ئیران کاری کرده سه رکورده کانی عیراق ؟

۰۴. چه ند که س له ئیران به هوی بومه له ره زه که وه ده ربه ده رکران ؟

۰۵. معنای ئەم وشانه ی خواره وه چین ؟:

• روژئاوا - هه زاران - سه رومالیان فه وتا - به م بونه یه وه - مردن - بی گومان .

7. Complementary sentences:

۰۱. ئەم وکاره ساته ی که به سه رگه لی کونخودا هات له وروژه وه که سه ره خوییان وه رگرت

تا ئیستا به سه ره هیچ گه لیکی تری جیهاندا نه هاتوه .

۰۲. ئەم مریکا یه کیکه له ولاتانه ی که ئەم که ویتته به شی روژئاوا ی دنیاوه که جار به جار

پیان ئەلین ولاته سه ره سته کان .

- ۰۳ له سالی ۱۹۴۷ دا چه ند بومه له رزه يه ك بوو له عيراق نزيك شاري سليمانی ، نه مه ش بوو به هوی مردنی زوركه س له و جیگایه دا .
- ۰۴ كوشتنی سه ره ك وه زیرانی كونغو بو به هوی شورش و ناخوشی له هه مولایه کی نه ولاته دا .
- ۰۵ مردنی شای نه م ولاته شیوه ی حکومت و سیاست ته که ی به هیچ کلوچیک ناگوری ، برواش وایه که کوری شای پیشو بییت به شاله جیگای نه ودا .
- ۰۶ سالی پیشو نزیکه ی ده ولاتی ژیر ده سته له ناسیا و نه فریقیا سه ره خویی خویانیان وه رگرت و بوون به نه ندام له کومه لی نه ته وه یه ك گرتوه کانددا .
- ۰۷ پاش شورشه گه وره که که دووسال وشه ش مانگ ده وای کرد هه زاران له دانشتوانی نه ولاته ده ره ده رکران .
- ۰۸ بریندارکردنی قائد ی فرقه که کاریکی وای کرد که عه سکه ره کان بروایان به خویان نه مینیت وه وازله شه رههینن .
- ۰۹ پاش به فرو بارانه که ی نه وساله به هه زاران خه لق شاری خویان به جی هیشت
- ۰۱۰ دوا ی مردنی باوکی که پیاوکی زور ده وله مه ند بوو کوره که ی هه موپاره کانی فه وتاند و نیشتا هیچی نه ماوه .
- ۰۱۱ نه وکه سانه ی ده ره ده رکران دوا ی شورشه که سه رومالیان فه وتا .
- ۰۱۲ کاره ساتی كونغو بو به هوی فه وتاندنی سه رومالی هه زاران که س به پیاو وژن ومناله وه .

قصه ی پیشونیان

PROVERB

نه و جی یه خوشه که دل تیا خوش بی

"Any place is pleasant when one is happy there."

جی jé 'place'

SELECTION 15

- ۱ راده ی باران باریــــن
وه کوله به کره جووه وه رمان گرتـــوه
- ۲ بارانی ئهـم سال ههـتا دینی گهـ یشتهـ
(۵۲۲) ملهـتـــروه (۲۰) ملهـتـــری لهـم بارانهـ ههـر
۳ پیری (روژی شهـمهـ) باریوه وه پـــار ههـ تا ئهـم کاتهـ
۴ باران گهـ یشتهـوه (۳۰۲) ملهـتـــروه بهـ ههـم ســـالـــی
پـــار (۳۹۰) ملهـتـــر باران باری بوـ
- ۵ وه ئهـم رادهـیهـ ی ئهـمهـمال (۵۵۲) ملهـتـــر
رهـنگهـ توزیک لهـمهـ زیاتـــر باری بیت چونکهـ گهـلی جار وه بهـ
تایبهـتی لهـم دوایهـ دا باران لهـ سلیمانی یا لهـ گهـلی
لای تر ئهـ باری وه لهـ بکره جو مان ئهـ پرسی کهـ چی لهـ وی
نهـ ئهـ باریـ
- ۶ وه ئهـ وبارانهـ ی پیری باری وه کهـ (۲۰) ملهـتـــر بهـو
لهـ ههـم شوینیک باری بو وه شوینهـ گرنگهـ کانی گرتـــهـ وه
وه لافاوکی زوری لهـ ههـم شوینی ههـلان وه لهـ ههـر
شاخهـ کان بهـ فروتهـ رزه ی پیوه بوکه سپی کردبوـ

[ئین: ۱۹۶۱/۴/۳]

***

TRANSCRIPTION

- 1   řadè-i baran barín |
                    wèku lè bèkrejowè wérmangĩrtuwè #
- 2   baran-i ʋém̥sal | heta dwéne | geyštote pensédu
penjáwdú mĩlimetr | wè bíst mĩlimetre lémbaranè hær
3   pére | řož-i šemmé|bariwe # wè pár heta ʋèmkate |
4   baran geyštĩbuwè sešédu du mĩlimetr # wè bè hémí sal-i
par | sešédu nēwéí mĩlimetr baran baribu #
- 5   wè ʋèmradeyè-i ʋém̥sal | pensédu penjáwdú mĩlimetr |
řeņe tozek lèmə zyatiř baribet | čuņke géle jar | wè bè
taybetí lémdwariyèda | baràn lè suləymaní | ya lè gele
la-itĩř ʋəbari | wè lè bèkrejóman ʋepĩrsi | keči ləwe
néʋəbari #
- 6   wè ʋəwbaranè-i pére bariwe | kè bíst mĩlimetr bu |
lè hémí šwenek baribu | wè šwene gĩrĩņekani gĩrtəwè |
wè lafawek-i zori lè hémí šwene hēlsan | wè ləser
šaxəkan bėřru terzéy pewè bu | kè sǐpí kĩrdĩbu #

[žín: 3/4/1961]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ راده radé 'extent, degree'; here: 'figures, statistics'
- باران بارین baran barín (-bar-) 'to rain; rainfall'
باران "rain"
- به کوه جو bekrejó 'Bakrajo' (Government experimental farm and meteorological station in Sulaimania Liwa')
- ۲ هه تا = تا hetá, tá 'until, up to'
- ملمتر mĩlimétr 'milimeter'
- هه رپیری "day before yesterday alone"
- باریه The present perfect is used here to imply the rainy season is still in progress.
- کات kát 'time, period'
- به هه مو سالی پار "all last year"
- ۳ ره نکه řéne (foll. by subjunctive) 'it is possible, maybe'
- زیاتر zyatír 'more'
- له م دواییه دا lemdwaıyéda 'recently, in the past few days or weeks'
- که چی kečí 'but, but oddly enough'
- له وی lewé 'there'
- وه نه و بارانه ی پیری باریوه "and the rain which fell yesterday"
- ۴ شوین šwén 'place'
- گرنگ ġirĩŋ 'important'
- گرته وه ġirtnewé (-ġir-ewe) 'to cover'
- لافاف lafáw 'flood'

هه لساندن	he _l sandín (hé _l -sen-)	'to cause to rise'
	لاناویکی زور	"a big flood"
ته رزه	terzé	'hail'
پیوه بون	pewebún	'to have with (it), be accompanied by'
سپی کردن	sīpi kirdín	'to whiten'
	به فروته رزه ی پیوه بسو که سپی کردبو	
	"it was accompanied by snow and hail which whitened it (i.e., the mountain)"	

EXERCISES

- 1.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ره نځه توزیک له مه زیاتر باران بیت:

۰۱ نوسرا بیت	۰۶ پشت گیری کرا بیت
۰۲ کرا بیت	۰۷ زانرا بیت
۰۳ ووترا بیت	۰۸ په لاما درا بیت
۰۴ باسی کرا بیت	۰۹ یارمه تی درا بیت
۰۵ خه لک گیرا بیت	۰۱۰ ووترا بیت

- b. Repeat the drill above changing the verb to present time:

Example:

ره نځه توزیک له مه زیاتر باران بیاریت

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

به هم موالی پار ۲۹۰ ملیمتر باران باری بو.

۰۱ ئیممال	۰۶ ۱۹۵۷ د
۰۲ پیشوو	۰۷ ۱۹۵۶ د
۰۳ پیشوتر	۰۸ ۱۹۵۵ د
۰۴ ۱۹۵۹ د	۰۹ ۱۹۵۴ د
۰۵ ۱۹۵۸ د	۰۱۰ ۱۹۵۳ د

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لی جار باران له سلیمانی نه باری که چی له وی نه نه باری .

۰۱ باران له موصل	۰۵ له م هم موشینانه
۰۲ باران له هه ولیر	۰۶ له شاره کان
۰۳ لیره	۰۷ له سه رشاخه کان
۰۴ له م جیگایه	۰۸ به فر لیره

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ راده ی بارانی ئیممال له سلیمانی هه تا دوینی گه یشته چه ند ؟
- ۰۲ پیری چه ند ملیمتر باران باری ؟
- ۰۳ بارانی چه سالیك زیاتر بوو ، ئیممال یا پار ؟
- ۰۴ بو چی شاخه کان سهی بوون ؟
- ۰۵ لافاوله کوی هه لسا ؟

5. Complementary sentences:

۱. سالی پار به فر نه باری له به ره وه ئاو زور که م بوو.
۲. ئیمرو نه چوم بو سیران چونکه وام ئه زانی باران ئه باری که چی نه باری.
۳. بهاران گولی جوان له هه مو شونیک هه یه به تاییه تی له وجیگایانه ی که ئاویان زوره.
۴. له سالی ۱۹۵۰ دا لافاوکی زور که وره بوو له سلیمانی پاش بارانیکی زور که هه وت شه و وحه وت روژ ده وامی کرد.
۵. ئه م بارانه ی دواپی هه مو لا تی گرت هه برواش وایه بهاری ئیمسالمان زور خوش ئه بیت.
۶. هه مو که سیک ئه زانیت که ته رزه هیچ که لکی نی یه.
۷. کی ئه زانی چه ند باران و به فر باری وه له پاره وه تا ئه م کاته ؟
۸. به کره جو شونیکه نزیك سلیمانی یه و تنها نومیل له وی وه دورره.
۹. هه تا پیری سه ره ک که نه دی له پاریس گفتوگوی ئه کرد له گه ل سه ره کی جمهوریه تی فبرنسا.
۱۰. پیا و به خوشی ئه ژی ئه گه ر له کاتی ئیشدا ئیش بکات و له کاتی رابوردندا رابویریت.
۱۱. زور جار که بی تاقه ت ئه بم ئه چم بوچایخانه قاوه یه ک ئه خومه وه وله گه ل براده ره کانارائه بویرم.
۱۲. له م دواپییه دا بریارم دا که هه ره بی به خوشی رابویرم تا له سه ردنیلم.

تسه ی پیشونیان

PROVERB

نان بونانه وا و گوشت بوقه صاب

"Things are best done by experts."

Lit., "(Give) the bread to the baker (to bake)
and the meat to the butcher (to cut)."

نانه wa nanəwá 'baker'

گوشت góšt 'meat'

قه صاب qəṣáb 'butcher'

SELECTION 16

- ۱ هه واله گرنگه کانی ناوخو
- ۲ میوانی پایه به رزی ئیران
- ۳ سه عاتی ده ی به یانی دوشه مه ۱۷ گه لاریزان مارشال محمد ئه یوب خان
- ۴ سه ر کوماری پاکستان به فرۆکه گه ییشتته تاران . فرۆکه ی ناوبراو له سه عاتی
- ۵ حوت و چارکا گه ییشتته سنووری ئیران . پۆلی له فرۆکه جه نگیه کانی نیروی
- هه وایی شاهه نشاهی که تا سنوور بو پیشواز رویشتیوون ، لسه ویهو تا
- ۶ فرۆکه خانه ی مهرئاباد له گه لیا بوون . له فرۆکه خانه دا سه ره ک وه زیمر،
- وه زبیری درباری شاهه نشاهی ، ئه ندامانی کابینه ، نووینه رانی سیاسی ده ره وه ،
- ۷ وه پیاوه گه وره کانی پاکستان ، دانیشتیوی تاران بو پیشواز هاتیوون . لسه
- ۸ سه عاتی نوو ۵۸ دقیقه دا شاهه نشا ته شریفیان هیئا بو فرۆکه خانه . سه عاتی
- ۹ ده فرۆکه ی سه ر کوماری پاکستان نیشتته وه . له و کاته دا مارشال ئه یوب خان
- ۱۰ له فرۆکه دابه زی ، شاهه نشا له وی وه پیشوازی کرد . شاهنشا و مارشال
- ۱۱ ئه یوب خان له جیگای تاییه تیدا راوه ستان . له و وه خته دا بو به ریزگرتن
- ۲۱ گولله توپ ئاگردرا .

[کوردستان : ۱۹۵۹/۱۱/۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	هه وال	hewál	'news'
	ناوخو	nàwxó	'local'
۲	میوان	miwán	'guest, visitor'

- ۳ پایه بهرز payebérz 'eminent, majestic, great'
 سه‌عات دهه dial. var. of دهه "ten o'clock"
- گه‌لارزان gelarezán 'Galarezan (name of a Kurdish month)'
- مارشال maršál 'Marshal'
- محمد mîhemméî [mîhemméð] 'Mohammed (P.N.)'
- ئه‌یوب ʔeyúb 'Ayoub (P.N.)'
- خان xán 'Khan'
- پاکستان pakístán 'Pakistan'
- فرۆکه fîřoké 'airplane'
- گه‌یشته geyštne (-ge-e) 'to arrive in, at'
 گه‌یشته تاران "(he) arrived in Tehran" (honorific usage)
- ۴ سنور sînúr 'boundry'
- ۵ پۆل pól 'group, flock; here: flight, squadron'
- جه‌نگی jení 'pertaining to fighting, fighter'
- نیروی هه‌وایی neru-i hewaí 'air force'
 نیرو "force (military)"
 هه‌وایی "of the air"
 هوا "air"
- شاهه‌نشاهی šàhenšahí 'imperial (of Iran)'
- تا tá 'up to, to'
- پیشواز (کردن) pešwáz (kîrdîn) 'reception, meeting (to receive)'
 له‌وێه "from there"
- فرۆکه‌خانه fîřokexané 'airport'

- مهرآباد mehrabád 'Mehrabad' (place near Tehran)
- ۶ وه زیری درباری شاهه نشاهی wezîr-i derbâr-i šahenšahí 'Minister of the Imperial Court'
 ده ربار "court"
- کابینه kabiné 'cabinet'
- ده ره وه dérewe 'outside; here: abroad'
 ده ره وه "foreign diplomats"
 ده ره وه "dignitaries"
 ده ره وه "inhabitants, residents" = دانشتوو
- ۷ شاهنشا šahenšá 'the Shah (of Iran)'
- ته شریف هینان tešrif henán (tešríf-hen-) 'to come (honorific)'
- ۸ نیشته وه ništnewé (-niš-ewe) 'to land, to alight (birds, planes)'
- ۹ دابه زین (له) dabezín (dá-bez-) (le) 'to descend (from), get off (of)'
- ۱۰ راهه سطان řawestán (řá-west-) 'to stand, stand up'
- ۱۱ بویه ریزگرتن bo barezgirtín 'for respect'
- گولله توپ gulle tóp 'cannon ball'
 گولله "bullet"
 توپ "cannon"
- ئاگردان agirdán 'to fire'

EXERCISES

1. Fill in the blanks with the correct preposition:

تا	بر
له به رئه وه	به
له	له گه ل

- ۰۱ محمد ئه یوب خان ————— فروکه گه یشته تاران .
- ۰۲ ————— سه عات جه وت و چاره کاگه یشته سنووری ئیران .
- ۰۳ پولی له فروکه ی نیروی هه وایی شاهه نشاهیئ تا سنوور چوون ————— پیشوازی کردنی سه رکوماری پاکستان .
- ۰۴ مارشال ئه یوب خان ————— فروکه که دابه زی .
- ۰۵ ۲۱ گولله توپ ئاگردرا ————— به ریز گرتنی میوانی پایه به رزی ئیران .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه رکوماری پاکستان به فروکه گه یشته تاران .

۰۱	پاپور	۰۴	شه مه نه فری تاییه تی
۰۲	شه مه نه فر	۰۵	فروکه ی تاییه تی
۰۳	اوتومبیل	۰۶	فروکه یه کی جه نگی

b. Repeat the drill above substituting for سه رکوماری پاکستان the various personal pronouns:

Example:

من به فروکه گه یشته تاران .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

فروکہ جہ نگیہ کان تا سنور بو پیشواز رویشتبون.

۰۱ پاکستان	۰۴ روبارہ کہ ی نژیک سنووری ئیران و پاکستان
۰۲ نژیک سنووری پاکستان	۰۵ ئم شاخہ بہ رزہ
۰۳ ئم وشارہ گہ درہ یہ	۰۶ ئم و گردانہ

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ۰۱ سہ رکوماری پاکستان بہ فروکہ گہ یشتہ تاران .
- ۰۲ فروکہ ی ناوبراو لہ سہ عات حہ وت و چارہ کا گہ یشتہ سنووری ئیران .
- ۰۳ لہ ویوہ تا فروکہ خانہ ی مہرٹاباد لہ گہ لیا بوون .
- ۰۴ لہ سہ عات نو و ۵۸ دقیقہ دا شاہنشا تہ شریفی ہینا .
- ۰۵ لہ وکاتہ دا مارشال ئم یوب خان لہ فروکہ دابہ زی .

5. Change the following sentences to present time:

- ۰۱ محمد ئم یوب خان بہ فروکہ گہ یشتہ تاران .
- ۰۲ پولی فروکہ تا سنور بو پیشواز رویشتبون .
- ۰۳ ئم و فروکانہ تا فروکہ خانہ ی مہرٹاباد لہ گہ لیا بوون .
- ۰۴ دانشتوانی تاران بو پیشواز کردن ہاتبون بو فروکہ خانہ کہ .
- ۰۵ سہ عات دہ فروکہ ی سہ رکوماری پاکستان نیشتہ وہ .
- ۰۶ مارشال ئم یوب خان لہ فروکہ کہ دا بہ زی .
- ۰۷ شاہنشا و مارشال ئم یوب خان لہ جیگاہ کی تایہ تیدا راوہ ستابونون .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ میوانی پایه به رزی ئیران کی بوو ؟
- ۰۲ سه رکوماری پاکستان به چی هات بو ئیران ؟
- ۰۳ بوچی فروکه جه نگیه کانی نیروی هه وایی شاهانشاهی تا سنووری ئیران چون ؟
- ۰۴ فروکه ی سه رکوماری پاکستان له کوی نیشته وه ؟
- ۰۵ بوچی شاهه نشا له فروکه خانه ی مهرئاباد بوو ؟
- ۰۶ چه ند گولله توپ ئاگردرا ؟ وله به رچی ئاگردران ؟
- ۰۷ ئه وکه سانه کی بوون که هاتبوو بو فروکه خانه که بو پیشواز کردنی مارشال محمد ئه یوب خان ؟

7. Complementary sentences:

- ۰۱ یه کیک له هه واله گرنکه کانی ناوخوی ئیمرو ئه وه بوو که سه ره کی جمهوریه ته که مان له م روژانه دا له گه ل سه ره ک وه زیرانی روسیا کوئبیته وه وباسی قه ده غه کردنی چه کی ئه تومی ئه که ن .
- ۰۲ ماوه یه کی زوره هیچ هه والیکی ئه و براده رانه م نازانم که ئیمسال چوون بو ئه ورویا بوخویندن ، ئومید ئه که م له م هه فته یه دا نامه یه کم بو بنیون .
- ۰۳ گرنگترین هه وال که ئیمرو له ئیستگه ی رادیوی حکومه تی عیراقه وه بلاوکراره ته وه ئه وه بوو که وه زبری ده ره وه ی عیراق و سه فیری ئه مریکی بو دوو سه عات کومونه وه یان بووه وه باسی ئه وه یان کردوه که پیویسته ئه و دوستایه تی یه ی له به ینی ئه و دوو ولاته دا هه یه زیا بکریت .
- ۰۴ نوینه رانی ولاته سه ره به سته کان له کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کاندای ئیمرو میوانی سه رکوماری ئه مریکان .
- ۰۵ میوانه کانی حکومه تی عیراق بو کردنه وه ی پرۆژه تازه کان که ئیمسال ته واد بوون دینی که یشتته به غذا .

- ۰۶ مسیو دوبری به فروکه یه کی تاییه تی گه یشته واشنطن بو گفتوگو کردن له گه ل
وه زیره کانی ته مریکا له باوی المانیاه .
- ۰۷ متصرفی لوای سلیمانی ده ریبری که هفته ی پیشوو سی که س له به ینی سنووری
عیراق وئیرانه وه کوژران له جیگایه ک که تنها ده میل له شاری پینجوینه وه دووره .
- ۰۸ حکومتی لبنان خه ریکی گفتوگو کردنه له گه ل حکومتی فرنسا بوئه وه ی پولیک
فروکه ی جهنگی ی پی بفروشی بو پاراستنی سنووره کانی.
- ۰۹ سه ره ک وه زیرانی سوریا بریاری داده که نیروی هه وایی ولاته که ی زیاد بکات
له م ساله دا .
- ۰۱۰ که شای ئیران هات بو ئیره ، سه رکوماری ته م ولاته تا شاری نیویورک چوو بو
پیشوازکردنی .
- ۰۱۱ نیازوایه که فروکه خانه یه کی زور که ووه دروست بکریت له شاری بغداد له جیاتی
ته و فروکه خانه پچوکه ی ئیستا هه یه له ناوشاردا .
- ۰۱۲ ته مه دوو روزه ته ندامانی کابینه ی جمهوریه تی کونفو له به یانیوه تا ئیواره
کوئبنه وه باسی شورشه که ی کاتا نگا ته که ن .
- ۰۱۳ نوبته رانی سیاسی ده ره وه دینی چوون بو مالی مسترکه نه دی بو ته وه ی
پیروزبایی لی بکه ن به بونه ی هه لبژاردنی بو سه رکوماری یه تی .
- ۰۱۴ تنها پیاده گه ووه کانی ته م شاره چوون له گه ل سه ره ک وه زیران وئه ندامانی
کابینه بو کردنه وه ی پروژه تازه کان .
- ۰۱۵ دانشتوانی شاری تاران زور دل خوش بوون به هاتنه وه ی شا بو پایته خه ت .
- ۰۱۶ که سه ره ک وه زیرانی عیراق گه رایه وه له سه فده ره که ی هه مو ته ندامانی کابینه
بو پیشواز چووون بو فروکه خانه که .
- ۰۱۷ ئیمرو سی فروکه ی جهنگی له فروکه خانه ی مهرئاباد نیشته وه .
- ۰۱۸ له وکاته ی سه رکومار گه یشته فروکه خانه که پیاده گه ووه کان که هاتبون بو
پیشوازکردنی ، چوون بولای وچونی وچاکیان له گه ل کرد .

- ۰۱۹ هه ركه گه یشته سە رچنار ، له ئوتومبیلە كه دا به زین و به ره و چایخانه كه روشتین .
 ۰۲۰ من لیڤه رائه وه ستم تا ئە گه ریتە وه له بازار ، به لام تكام وایه توزیك زوو بیگه ریتە وه .
 ۰۲۱ پیویسته ئە ندامانی حكومه ته كانی تر و نوینه رانی سیاسی ده ره وه ریز بگێرن تا له م
 ولاته دان چونكه ئە مانه میوانی تایبه تی حكومه ت وگه له كه مانن .
 ۰۲۲ به بونه ی جه ژنه وه ، روژی حه وت گولله توپ ئاگر ئە درى تا سی روژ .

8. Comprehension exercise:

پاش ئه وه ی كونغو سه ره ستنی خوی لـ بلجیكا وه رگرت کاره ساتیکی
 زور گـ وه وه ی به سه ردا هات . ئه وه بو هـ مو یه کیك حكومه تیکی لـ
 به شیکی ئە و ولاته دا دروست کرد و داوای سه ره ستنی و سه ره خویی کرد بو به شه كه ی
 خوی . ئە مه ش بو به هوی یه كتر كوشتن و شورش كردن له زور جیگای كونغودا . بلام كومه لی
 نه ته وه یه ك گرتوه كان خیرا بریاری دا كه ئە م به شانه ئە بن ببن به یه ك . له به ره ئه وه
 یارمه تی كونغوی دا بو ئە وه ی حكومه تیکی دیموكراتی هه لبژیری كه بتوانی یارمه تی گه له كه ی بدات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

سووك برو سه لامه ت وه ره وه

"Haste makes waste."

Lit., "Go slowly and come back safe."

سووك روشتن suk royštîn 'to go, walk slowly'

سووك 'light (weight)'

هاته وه hatnəwé (yə-əwə; imperative: وه ره وه
wərəwə) 'to come back, return'

SELECTION 17

- ۱ یه کیه تی سوفیه ت بو یه کم جار انسانیکی نارد بو آسمان له
که شتیه کی آسمانی دا وه له ناویا انسانیک که قورسایان
- ۲ (۴۷۲۵) کغم ۰ انسانه که (۳۰۲) کیلومه تر به رز به یوه وه
و خولیکی خوارد به سه رزه ویدا وه انجا گه رایه وه ۰
- ۳ روژی ۱۲-۴-۱۶۶۱ بو یه کم جار له میژودا یه کیه تی سوفیه ت توانی
انسانیک بنیری بو آسمانی دور له زه ویه وه به هوی که شتیه کی که وره وه که
قورسایه کی (۴۷۲۵) کغم وه به هوی ساروخیکه وه که (۳) چوار جار ته قیه وه
هه تا وه که شتیه ی که یانده به رزی (۳۰۲) کم انجا که شتیه که به
انسانه که وه خولیکی دا به ده وری زه ویدا که به (۹۲) دقیقه ته واوی کورد
وه پاش وه به خیرایی که شتیه که کرایه وه وورده وورده به ره وزه وی هاته وه
وه له و شوبه ی که بویان دانابو له یه کیتی سوفیه ت نیشته وه وه وه وانسانه ی
ناوی هیچی لی نه هات وه به ساغو سه لیمی هاته ده ری ۰

[ژین: ۱۹۶۱/۴/۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ "for the first time" بو یه کم جار
- انسان insán 'person, human being'
- آسمان asmán 'sky, here: space'
- که شتی kəští 'ship'
- آسمانی asmaní 'of the sky, space (adj.)'

له ناو...دا le nâw... da 'inside, inside of'

ناو "inside (noun), inner part"

قورسای qursaí 'weight'

کغم = (کیلوگرام) kym. = (kiloqram) 'kilogram'

"whose combined weight was 4725 kg." که قورسایان (۴۷۲۵) کغم

۲ کیلومتر kilométîr 'kilometer'

به رزبونه وه bèrbunewé 'to rise up, ascend'

خول خواردن xul xwardîn (xûl-xo-) 'to revolve, turn or spin around; to orbit'

خول "a turn; a revolution"

به سه...دا besér... da 'over', here: 'around'

زه وی zewí 'earth, the earth'

۳ "outer space" آسمانی دور له زه وه

به هوی... وه be hó-i...ewe 'by means of'

ساروخ sarúx 'rocket'

ته قینه وه teqinewé (-teq-ewe) 'to erupt, blast, to ignite (intr.), fire'

گه یاندنه geyandnè (geyen-e) 'to cause to arrive at, take or bring to'

خول دان xul dán 'to revolve'

به ده...دا be dewr-i... da 'around'

به خیرایی be xeraí 'quickly, rapidly'

کردنه وه kirdnewé (-ke-ewe) 'to open'

ورده... ورده wîrdé wîrdè 'slowly, gradually'

"in the place they had set for it, in the predetermined place" له وشینه ی که بویان دانابو

and nothing "هه ئه وانسانه ی ناوی هیچی لی نه هات
happened to the man in it"

به ساغوسه لیمی be sàru selimí 'safely'

"safe and sound" ساغوسه لیم

هاته ده ری hatne dére (ye-e dére) 'to come out'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. یه کیتی سوفیه ت بویه که م جار انسانیکی نارد بو آسمان .

۲. انسانه که خولیکی دا به ده وری زه ویدا .

۳. که شتیه که به خیرابی کرایه وه .

۴. پیاره که به ساغوسه لیمی هاته ده ری .

۵. انسانه که ورده ورده به ره وزه وی هاته وه .

2. Repeat the sentence below substituting for پیاره که the various personal pronouns, making all necessary changes:

پیاره که هیچی لی نه هات وه به ساغوسه لیمی هاته ده ری .

Example: من هیچم لی نه هات وه به ساغوسه لیمی هاته ده ری .

3. Change the following sentences to present time:

۱. ئه مریکا و روسیا بویه که م جار انسانیان نارد بو آسمانی دور له زه وی یه وه .

۲. انسانه که (۳۰۲) کیلومه تر به رز بوه وه .

- ۰۳ که شتیه که خولیکی خوارد به سه رزه ویدا و که رایه وه .
- ۰۴ ساروخه که سی چوار جار ته قیه وه .
- ۰۵ که شتیه که به انسانه که وه خولیکی دا به ده وری زه ویدا که به (۹۲) دقیقه ته واوی کرد .
- ۰۶ پاش نه وه به خیرایی که شتیه که کرایه وه وورد و ورت به ره وزه وی هاته وه .
- ۰۷ انسانه که ی ناوی به ساغوسه لیسی هاته ده ری .

4. Change the following sentences to negative:

- ۰۱ سوفیه ت توانی انسانیک بنیری بو آسمانی دور له زه پیه وه .
- ۰۲ ساروخه که چوار جار ته قیه وه .
- ۰۳ پیایکی نه مریکی خولی خوارد به ده وری زه ویدا .
- ۰۴ کتیییکم خوینده وه له ناو که شتیه که دا .
- ۰۵ له وشوبنه ی بویان دانابو نیشته وه .

5. Change the following sentences to passive, making all the necessary changes:

- ۰۱ یه کیتی سوفیه ت انسانیکی نارد بو آسمان .
- ۰۲ نه م ولاته توانی انسانیک بنیری بو آسمانی دور له زه وی یه وه .
- ۰۳ که شتیه که خولیکی دا به ده وری زه ویدا .
- ۰۴ خوله که ی به (۹۲) دقیقه ته واو کرد .
- ۰۵ له وشوبنه ی بویان دانابو نشته وه .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ چه ند جار که شتیه که به انسانه که وه خولی خوارد به ده وری زه ویدا ؟
- ۰۲ به چه ند دقیقه که شتیه که خولیک ته واو نه کات به ده وری زه ویدا ؟

- ۰۳ انسانه که له ناوکه شتیه که دا بوو چی ی لی هات ؟
 ۰۴ به هوی چی یه وه که شتی یه که نیرا بو آسمانی دور له زه وی یه وه ؟
 ۰۵ چه ند جار ساروخه که ته قیه وه ؟
 ۰۶ چون که شتی یه که که رایه وه بوئه رز ؟
 ۰۷ که شتی یه که له کوی نیشته وه ؟

7. Complementary sentences:

- ۰۱ بویه که م جار له میژوی انساندا ئه مریکا و روسیا توانیان خه لک بنیرن بو ئاسمانی دور
 له زه ویه وه .
 ۰۲ تا ئیستا ئه مریکا دوو سه د که شتی گه وره ی نارد وه بو ئاسمانی دور ، یه لک دوا نیکیان
 انسانیان تیا بووه .
 ۰۳ ئه وانه ی له فیزیادا شاره زان ئه لین که انسان گه یشته ئاسمانی دور قورسای
 به ته واوه تی نا مینیت .
 ۰۴ حکومه تی ئه مریکا دوینی ده ری برری که فروکه یه کیان هه یه ئه توانی ئه ونده به رز
 بیته وه که نه کولله توپ و نه ساروخ بیگاتی .
 ۰۵ به هوی ئه و فروکه تازه یه ی که ئه مریکا دروستی کرد وه پیاو ئه توانی لی ره وه بروات بو
 لندن و بگریته وه به یه ل دوو سه عات .
 ۰۶ له واشنتن حکومه ت بروای وایه که له م یه د دوو ساله دا زانایان بتوانن ساروخیکی
 گه وره ی وا دروست بکه ن که توانان ئه وه ی هه بن که شتی کی گه وره بکه ینیته مانگ .
 ۰۷ وا چاوروان ئه کرا ساروخه که سی جار بته قیته وه بوئه وه ل که شتی که بکه ینیته مانگ
 بلام تنها دوو جار ته قیه وه ، له به ر ئه وه که شتی که نه که یشته مانگ .
 ۰۸ ماموستای یاری داوای له یاری که ره کان کرد ده جار به ده ورن مه کته به که خول بخون .
 ۰۹ داوای ئه وه ی که یشتی نه فروکه خانه که ، ده رگای فروکه که کرایه وه و ورده ورده
 هه مومان دا به زین و به ره و ژوری اسراحه تی فروکه خانه که رویشتی .

۱۰. له و شوپنه ی که بومان دانرابوو دانیشتین تا به ته واوه تی اسراحه تمان کرد
دوایی به ره و فروکه که رویشینه وه بوئه وه ی بچین بوئه رنسه .
۱۱. دواي ته وه ی سی جار خولی خوارد به ده وری زه ویدا جون گلین (John Glen)
به ساغو و سه لیعی که رایه وه بوئه مریکا .
۱۲. هه رکه پاشاکه زانی شورشیکی که وره په یدا بووه له یه کیل له شاره که وره کانی
ولاته که ی دا زور به خیرایی که رایه وه .
۱۳. پیار هیچ بی تاقه ت نابی له ناو پاپورا به لکو ته ونده خوش رائه بویریت که هه ر
حه زنه کات زوو بگاته ته و جیگیه ی بوی ته چی .
۱۴. هه ر چه نده بومباکه له ناو چاپخانه که ته قی له وکاته ی که خه لکی زوری تیابو
به لام که س پریندار نه بوو و چاپخانه که ش هیچی لی نه هات .
۱۵. شای ئیران و حکومه ته که ی بریاریان دا که ته وزه ویا نه ی شاهه یه تی دابه ش
بکړین به سه ر ته وکه سانه ی زه ویا نه یی .
۱۶. ته یاره که ی سه ره ک وه زیران دوو سی جار خولی دا به سه ر فروکه خانه که دا
دوایی نیشته وه .

8. Comprehension exercise:

- فرنسه بلاوی کرده وه که به م زوانه بومبای ته تومی چواره می ته ته قینی ته م
هه واله ش بلاو کرایه وه دواي هفته یه ک له ته قاندنی بومبای سیبه می .
- سیاسیه کانی روژ تاوا بروایان وایه که ته قاندنی ته م بومبایانه ته بیته هوی
ته وه ی که روسیاش بومبای ته تومی بته قینی وه ته ترسن له وه ی که ته و تیکوشانه ی کراوه
و ته کری بوته ده غه کردنی دروست کردن و ته قاندنی بومبای ته تومی بی که لک بیی .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

دهستی ماندوله سه رزگی تییره .

"He who works hard will want not."

Lit., "The hand of the tired one is on a full stomach."

ماندو manú [mandú] 'tired, weary'

زگی ، سک zíg, sík 'stomach; belly'

- ۱ له جزائردا گه لی روداوی سه یرروی دا دواي ته وه ی که دیغول
 سه ره ک وزیرانی فرسه چو بو سه ردانی ته وی وه ته و اروپاییانه ی که
 نیشته جی کراون له جزائردا به ره نگاری دیغول و هیزی پولیس بوون له شاری
 وهران و جزائر و داواي ته وه یان ته کرد که جزائر به شیک بیت له فرسه
 له کاتیکدا دیغول و حکومه ته که ی ته یانه وی به ربوه به رایه تیه کی سه ربسه
 فرسه له جزائر دابننن وه زوربه ی دانیشتوانی جزائرش که عه ره بن پشت
 گیری جمهوریه تی جزائر ته که ن که دا مه زراوه و ایستا شه ره گه ل هیزی
 ۲ فرسه ته کات . وه هه وال وای گه یاند که له و به ره نگار بوونه دا (۲۰) که س
 کوژراوه و زوری تریش برینداره و حکومتی فرسه له وه ته ترسا که دیغول له
 جزائردا بکوژری بویه پاسه وانیکی زوری بو داناوه .

[ژین: ۱۲/۱۲/۱۹۶۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ جزائر jeza'ír 'Algeria'
 روداو řudáw 'events, happenings'
 سه یر séyr 'strange'
 رودان řudán (řú-də-) 'to happen, take place'
 ته وریایی ewropaí 'European'
 نیشته جی کردن ništeje kirdín 'to settle someone in a place'
 به ره نگار بوون bereṇarbún 'to confront, face defiantly or threateningly; a clash, encounter'

پولیس	polís	'police, policeman'
وهران	wehrán	'Wahran (city in Algeria)'
له کاتیکدا	le kátekda	'at a time when, at the time that, while'
به ریوه به رایه تی	bèrewèberayetí	'administration; directorate, agency'
سه ره	sèr be	'subordinate to; dependent on'
دانان	danán (dá-ne-)	'to establish, set up'
زوریه ی	zurbé-i	'most of, the majority of'
پشت گیری کردن	pışt girì kirdín	'to support'
داده زراندن	dámezrandín (dá-mezren-)	'to appoint, to establish, found'
شه رکردن	šer kirdín	'to fight, combat'
۲ گه یاندن	geyandín (-geyen-)	'to give to understand, inform'
	هه وال وای گه یاند "News has arrived to the effect that, it has come to be known that."	
ترسان	tĩrsán (-tĩrs-) le	'to be afraid of'
بویه	bóye	'that is why'
پاسه وانی	pasəwaní	'surveillance, guard'
دانان	danán (dá-ne-)	'to put, place'
	پاسه وانیکی زوری بودانساوه "it has assigned him a great number of guards"	

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ٲه يانه وى به ريوه به رايه ٲى يه ك سه ر به فرنسه دابنين .

٠١ حكومه ٲ	٠٥ سه ره ك وه زيران
٠٢ ولات	٠٦ كومه ل
٠٣ كومار	٠٧ كابينه
٠٤ جزائر	٠٨ جمهوريه ٲ

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ له جزائردا گه لى روداوى سه يرروى دا .
- ٠٢ سه ره ك وه زيرانى فرنسه چوبو سه ردانى ٲه وى .
- ٠٣ ٲه و ٲه وروپا يانه ى كه نيشته جى كراون له جزائردا به رنگارى ديغول و هيلى پوليس بوون لسه وى .
- ٠٤ داواى ٲه وه يان ٲه كرد كه جزائربه شيك بيت له فرنسه .
- ٠٥ زوربه ى دانشتوانى جزائر كه عه ره بن پشت گيرى جمهوريه ٲى جزائر ٲه كه ن .
- ٠٦ هه وال واى گه ياند كه له وه رنگار بوونه دا بيست كه س كوژراوه .

3. Repeat the following sentences for all pronouns:

- ٠١ من ٲه ترسم شه ر بييت .
- ٠٢ من ترسام شه ر بييت .

- ۰۳ من ٺه تر سام شه ر ببيت ۰
- ۰۴ به ره نگاري ديغول و هيڙي پوليس بوون ۰
- ۰۵ داواي ٺه وه يان ٺه کرد که جزائر به شيك بيت له فه رنسه ۰

4. Change the following sentences to passive, making all the necessary changes:

- ۰۱ داواي ٺه وه يان ٺه کرد که جه زائر به شيك بيت له فرنسه ۰
- ۰۲ ديغول و حڪومه ته که ي ٺه يانه وي به ريوه به رايه تي په ک دابنين ۰
- ۰۳ دانېشتواني جه زائر پشت گيري حڪومه تي جه زائر ٺه که ن ۰
- ۰۴ حڪومه تي جه زائر يان له مصر داناوه ۰
- ۰۵ پاواسه وا نيکي زوريان بودانا ۰

5. Change the following sentences to negative:

- ۰۱ سه ره ک وه زيراني فه رنسه چو بو سه رداني ٺه وي ۰
- ۰۲ ٺه و ٺه ور يايانه ي که نشته جي کراون به ره نگاري ديغول و هيڙي پوليس بوون ۰
- ۰۳ داواي ٺه وه يان ٺه کرد که جه زائر به شيك بيت له فه رنسا ۰
- ۰۴ ديغول و حڪومه ته که ي ٺه يانه وي به ريوه به رايه تيه کي سه ره فرنسه دابنين ۰
- ۰۵ زور به ي دانشتواني جه زائر ٺه ره بن ۰
- ۰۶ ٺه ره به کان پشت گيري جمهوريه تي جه زائر ٺه که ن ۰
- ۰۷ حڪومه تي فرنسه له وه ٺه تر سا که ديغول له جزائر بکوڙري ۰

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ چي روي دا له جزائر له کاتي سه ردانه که ي ديغول دا ؟
- ۰۲ کين ٺه وانه ي به ره نگاري ديغول و هيڙي پوليس بوون ؟

- ۰۳ حکومتی فەرنسا ئەیه وی چی دروست بکات لە جزائر ؟
- ۰۴ زوربه ی دانیشتوانی جزائر چین ؟
- ۰۵ کی پشت گیری جمهوری تی جزائر ئەکات ؟
- ۰۶ کی شەر لە گەل هیزی فرنسە ئەکات ؟
- ۰۷ بوچی خەلق کوژران و بریندار کران ؟
- ۰۸ حکومتی فەرنسا لە چی ئەترسا ؟

7. Complementary sentences:

- ۰۱ هەوال وای گەیانە لە و شەرە ی دینی لە شاری جزائر کرا گەلی کەس کوژران .
- ۰۲ لە بەر ئەو ی ئیستا دوورم لە ولاتە کە ی خومە وە ، ئاگام لە روداوی ناخو نی یە بە تەواوی هەرحەندە جار بە جار روژنامە کانی ئیرە باسی ئەوی تیا ئەبیت .
- ۰۳ روژنامە ی ئیمرو نوسیوی " سەیر ئەو یە کە زوربه ی ئە و کە سانه ی خویان ئامادە کردبو بین بە ئەندام لە پەرلەماندا ، هەل نەبژیران " .
- ۰۴ یەکیك لە و شتانه ی کە تازه رویان داوہ لەم شارە پچوکە دا ئەو یە کە ئیستگە یە کی رادیوی تیا دروست کراوہ .
- ۰۵ سیاسیه کانی ئەمریکا بروایان وایە کە پیویستە سە رکوماری تازه بچیت بو سەردانی ئە و ولاتانە ی کە دوستایە تیان هە یە لە کەل حکومت و گە لە کە ی دا .
- ۰۶ زور کەس لە وانە ی بە شدار بوون لە شورشە کە ی بە شی روژ هەلاتی کونغودا ئیستا لە شارە کانی بە شی روژ ئاوان نیشته جی کراون .
- ۰۷ ئە و عەرە بانە ی کە لە جەزائردا ئەژین بە هیچ کلوجیک نایانە وی بین بە بە شیک لە فەرەنسا و هەمیشە داوای سە ربه خویی راستە قینە ی ولاتە کە یان ئە کە ن .
- ۰۸ هەرحەندە کە جامعە ی بە غدا لە چەند کلیه یە ک پیک هاتوہ ، بە لام هەر کلیه یە ک لە وانە بە ربوہ بە رایە تیه کی تاییه تی هە یە ولە زورشت دا سە ربه خوبە .
- ۰۹ یەکیك لە و روداوہ سە یرانە ی کە ئیمسال روی دا ئە بوکە توانرا پیاو بنیریت بە دە وری ئە رزدا .

١٠. جریده کانی ئیمرو نویسیویان که عه ره کانی جه زائر دینی چوار که سیان له شاری جه زائر کوشت له وانه ی که سه ره فرسنه بوون .
١١. زوربه ی دانشتوانی ئهم شاره که ژماره یان ٥٠٠٠٠٠ که سه ، داوایان کردوه له حکومه ت که ساحه یه کی گه وره دروست بکریت بوئه وه ی مناله کان یاری تیا بکه ن .
١٢. ولاته عه ره به کان بریاریان داوه پشت گیری داواکه ی حکومه تی جه زائر بکه ن بو سه ره ستی و سه ره خوبی ولاته که یان له کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کاندان .
١٣. کورد ئه لی پیویسته حکومه تیکی کورد دا بعه زیرنری له و جیگیانیه ی که زوربه ی دانشتوانه کانیا ن کوردن و به کوردی قسه ئه که ن .
١٤. له شورشه که ی ٦ ی ایلولی ١٩٢٠ دا نزیکه ی بیست که س کوژرا و زور که سی تریش بریندار کرا له سلیمانی .
١٥. سه ره ک وه زیرانه که ئه ترسا بکوژری له به ره وه پاسه وانی زوری بو خوی دانا بوئه وه ی بیپاریزن .

8. Comprehension exercise:

- وه کو زانیومانه باران ئیمسال زور باربوه . راده ی باران بارین گه یشتوته ٢٤٠ ملیمتر تا ئهم کاته ، ئومیدیش وایه که ئهم راده یه بگاته ٦٠٠ ملیمتر تا نه صلی زستان ته واو ئه بیته . واش چاوه روان ئه کریت که بهاری ئیمسال زور خوش و ته ر و درێژ ئه بیته .
- پار بهاریکی زور کورتمان هه بوو چونکه تنها ١٨٠ ملیمتر باران باری . به هه مو زستان و بهاره وه ، هاوینه که شی زور درێژ وگه رم بوو له گه ل ئه وه شدا ئاوی خواردنه وه زور که م بوو .

تسه ی پیشونیاں

PROVERB

شوپن کلاوی با بردوو کسه وتوو .

"He is on a wild goose chase."

Lit., "He is chasing a wind blown cap."

شوپن که وتن   šwenkewtín (šwén-kew-) 'to follow,
pursue'

کلاو   kıláw 'cap'

با   bá 'air, wind'

بردن   bīrdín (-be-) 'to carry, take'

SELECTION 19

مه ترسی بی ئیشی له ئه مه ریکا

۱

سکرتیری یه کیه تی کریکارانی ئه مه ریکا به په رله مانی ئه مه ریکی راگه یاند
 ۲ که پیویسته به زوویی پروژه دابنریت بو یارمه تی دانی بی کاره کان وه ووتی
 ژماره ی بی کاره کان تا ئیستا گه یشتوته پینچ ملیون و نیو وه ئه م ژماره یسه
 به رده وامه وله زور بوندایه وه راده ی بی کاری له ناو کریکارانی کشتوکالییدا
 گه یشتوته له سه دا پازده وه له نیوانی کریکارانی دروست کردنی ساختمان
 گه یشتوته سه دی (۲۲) و زور به ی بی کاره کان خاوه ن خیزانن پیوستیان به
 یارمه تی میری هه یه وه پیویسته زور به زوویی چاره ی ئه م ته نگو چه له مه یه
 بکـریت .

[ئین: ۱۹۶۱/۳/۹]

***

GLOSSARY AND NOTES

۱	مه ترسی	metîrsî	'danger; fear'
	بی ئیشی	beʔišî	'unemployment'
۲	سکرتیر	sîkîrtér	'secretary'
	کریکار (کریکاران)	kîrekár	'laborer, worker'
	راگه یاندن	řageyandîn , (řá-geyen-)	'to impart, to give to understand'
	به زوویی	be zuí	'speedily, quickly'
	دانان	danán (dá-ne-)	'to put down; to start, launch'
	بی کار (بی کاران)	bekár	'idle; unemployed'

به رده وام بوون	berdewambún	'to be persistent, steady'
له ۰۰۰ دا بوون	le...(d)abun (+ inf.)	'to be in the process of, be...-ing'
زور بوون	zorbún	'to grow, increase; growth, increment'
		"it is on the increase, it is increasing"
بی کاری	bekarí	'unemployment'
له ناو ۰۰۰ دا	le nów ...da	'amongst'
کشتوکالی - کشتوکال	kĩštukałí = kĩštukál	'agriculture'
له سه دا ۰ سه دی	le sěia [le sěda]; sěd-i	'per cent'
		"fifteen per cent"
ساختان = بنا	saxtímán = biná	'construction, building'
خاوه ن خیزان	xawenxezán	'head of a family, householder'
		"owner"
		"family"
پیویست بوون به	pewıstbún be	'to be in need of'
میری	mirí	'government'
چاره کردن	čare kirdín	'to remedy, to solve'
ته نگوچه له مه	tèqučēlemé	'difficulty, arduous situation'

EXERCISES

1. Fill in the blanks with the correct preposition:

- ۰۱ زوره ی _____ کاره کان خاوه ن خیزانن .
 ۰۲ راده ی بی کاری _____ کریکارانی کشتوکالدا گه یشته له سه دا پانزه .

- ۰۳ پیوسته ——— زوویی پروژه دابنریت .
- ۰۴ کریکاره کان پیوستیان ——— یارمه تی هه یه .
- ۰۵ ژماره ی بی کاران تا ئیستا گه یشته ——— سه دا ده .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

راده ی بی کاری له ناو کریکارانی کشتوکالیدا گه یشته له سه دا پازده .

۰۱ له سه دا چوار	۰۵ له هه زاردا نو
۰۲ له سه دا یه ک و نیو	۰۶ له هه زاردا چوار
۰۳ له سه دا حوت	۰۷ ملیونیکدا هه شت
۰۴ له ده دا یه ک	۰۸ ملیونیکدا ده

b. Repeat the drill above changing له سه دا into سه دی :

Example: راده ی بی کاری له ناو کریکارانی کشتوکالیدا گه یشته سه دی پانزه .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

پیوسته زور به زوویی چاره ی ئه م ته نگو چه له مه یه بکریت .

- ۰۱ به زوویی
- ۰۲ خیرا
- ۰۳ ئیمسال
- ۰۴ له م مانگه دا

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. پیوسته به زویی پروژه دابنریت بو یارمه تی دانی بی کاره کان .
۲. پیوستیان به یارمه تی میری هه یه .
۳. زوره ی بی کاره کان خاوه ن خیزانن .
۴. سکرتری یه کیه تی کریکارانی شه مریکانامه یه کی نارد بو پارله مانی شه مه ریکی .
۵. ژماره ی بی کاران تائیستا گه یشتوته پینج ملیون و نیو .

5. Complementary sentences:

۱. مه ترسی شه ری شه تومی له جیهاندا خه لکی بی ناقه ت کردوه و روزنامه کانی هه مو جیگایه کیش هه ر به نویسی شه م باسه وه خه ریکن .
۲. گرنترین کار که حکومه ته کانی شه فریقا و آسیا شه یانه وی و پیوسته بیکه ن شه وه یه که ته نگوچه له مه ی بی ئیشی له ولاته کانیا نده مینی .
۳. له سالی ۱۹۶۱ دا سکرتری کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان له کونغودا کوژرا ، شه مه ش بو به هوی شه وه ی که شه وکومه له بی سکرتر بی تا سی چوار مانگ .
۴. دوا ی شورشه که ی چواره ی ته موزی ۱۹۵۸ دا له عیرا قدا کریکاران خویان یه ک خست ویه کیتیان دروست کرد .
۵. سه ره کی جه مهوریه تی، شه مریکا دینی نوینه ری تاییه تی خوی نارد بو موسکو بو شه وه ی سیاستی حکومه ته که ی راگه یینی به سه ره ک وه زیرانی یه کیتی سوفیت .
۶. زانایانی شه مریکا خه ریکن که شتییه کی وا دروست بکه ن که بگاته مانگ، حکومه تیش ئومیدی هه یه که شه م که شتی یه به زویی ته واو بکریت و به زووترین کات بنیریت .
۷. سیاسه تی حکومه ته که ی ئیستامان شه وه یه که له هه مولایه کی ولاتا پروژه دابنریت بو شه وه ی بی کاران ئیش بکه ن و ولاته که ش به ره و پیش که وتن بروات .

- ۰۸ ژماره ی دانشتوانی به غذا نه گه یشته ته یه ک ملیون که س که چی پار هه موژنامه کان نویسیویان که له ملیونیک زیاتره .
- ۰۹ کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان به ردوامه له سه ر سیاسته ته که ی خوی له کونفودا و ئومیدیش وایه که ئه و ولاته به م زروانه یه ک بخریت .
- ۰۱۰ ژماره ی ئه ندامانی کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان له ئه ول روژی دامه زرانده وه تا ئیستا له زور بوندایه ، ئه مه ش مانای ئه وه یه که ولاتانی جیهان ورده ورده سه ر به خویی خویان وه ره ئه گرن . برواش وایه که دوا ی ماوه یه کی تر ولاتیک نامینیه وه بی سه ره ستی .
- ۰۱۱ راده ی خوینده واری له ولاته کانی روژ هه لاتدا نزمه ، به لام حکومه ته کان ئه یانه وی پروژهی وا دابننن که به زوویی هه موکه سیک فیری خویندن و نویسن بی .
- ۰۱۲ له ناو قوتابیانی پوله که ماندا تنها یه کیک هه یه که تا ئیستا مانای ئه م وشه تازانه تازانیت .
- ۰۱۳ له سه دا شه صتی خه لکی ئه م شاره به کشتوکاله وه خه ریکن .
- ۰۱۴ حکومه ت بریاری داوه که دوا ی مانگیکی تر ئیش بدوزیته وه بوئه و بی کارانه ی که له نیوانی کریکارانی کشتوکالدا هه ن .
- ۰۱۵ ساختمان وشه یه کی فارسی یه ، به لام جار به جار کورده کان و به تلایه تی روژنامه کان به کاری ئه هینن .
- ۰۱۶ گه لیک له وانه ی که له م جامعه یه ئه خوینن خاون خیزانن .
- ۰۱۷ شای ئیران بریاری دا که ئه و زه ویانه ی میری هه یه تی بدرین به کریکارانی کشتوکال که زه ویان نی یه .
- ۰۱۸ دوکتوره کان تا ئه م روژه ش ناتوانن چاره ی زور نه خوشی بکهن ، به لام هه ر به رده وامن لسه سه ر دۆزینه وه ی ده رمانی تازه بو ئه و نه خوشیانه .
- ۰۱۹ حکومه تسی ئه مریکا بریاری داوه چاره ی ئه و ته نگوچه له مه یه بکات له کونفودا .
- ۰۲۰ ژبان بی ته نگو چه له مه نابیت .

6. Comprehension exercise:

سکرتیری کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کان ئیمرو گه یشته شاری ستانلی فیل که پایته ختی به شی روژ هه لاتی کونگویه بوئه وه ی چاره ی ئه و ته نکوچه له مه یه بکات که له نیوانی هیزی نه ته وه یه ک گرتوه کان و جیشی کونغودا په یدا بووه .

هه والیش وای گه یاند که چه ند سه عاتیک له پیش گه یشتین فروکه ی تایبه تی سکرتیری نه ته وه یه ک گرتوه کان بو کونغو چوار ئه وریایی کوژران و چه ند که سیک بریندارکران ، بلام سیاسیه کان وا چاوه روان ئه که ن که دوا ی ئه و گفتوکویه ی که سکرتیر ئه یکات له که ل کاربه ده ستانی کونغو ئیتر کاره ساتی وا روو نه دات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ئیشی ئیمرو مه خه ره سبه ینی

"Do not leave for tomorrow what you can do today."

خسته xístne (-xə-ə) 'to put off, postpone to'

SELECTION 20

ئەيکوژی چونکە شوی پی نه کردوه

۱

۲ چەند کە سیکێ نه ناسراو ئەچنە سەر مالی حسین محمود لە پینجویین و تفنگیک ئەنین بە ژنە کە یەوێ کە ناوی آمینە محمدە وێ ئەیکوژن لە بەر ئەوێ لاشە کە ی نیررا بوو خەستە خانە ی سلیمانی بوو تشریحی اصولی وێ لە انجامی تحقیقدا دەرکەوت کە آمینە پیش سی مانگ شوی کردووە بە حسین محمود بە بیوێ ژنی و شوی نه کردووە بە صالح مالا کە خەلقى دینی داروخانە و زور جار داوای کردووە وێ ئەلین گویا ئەم تاوانە صالح مالا کردووە تی و لە بەر ئەوێ بە وردی تحقیق ئەکریت .

[١٩٥٦/٨/٩ : ١١٠٦]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	شووکردن بە	šukirdîn (šu-ke-) be 'to get married to (for women)'
۲	ناسین	nasîn (-nas-) 'to know, be acquainted with'
		"unknown" نه ناسراو
	چونە سەر	čune sér (-č-e sér) 'to descend upon, attack'
	پینجویین	penjwîn 'Penjwin (town in Sulaimania Liwa)'
	تفنگ	tîfêṇ 'rifle'
	تفنگ نان بە ... وێ	tîfêṇnân (-ne-) be...ewe 'to shoot... with a rifle'
	آمینە محمد	amine miḥemméi 'Amina Mohammed (P.N.)'

لاشه	lašé	'corpse; dead body'
خه سته خانه	xestexané	'hospital'
تشریح	tešríh	'autopsy'
اصولی	ʋgúli	'formal, as a formality, routine'
تحقیق	tehqíq	'investigation; questioning'
ده ركه وتن	derkewtín (dér-kew-)	'to become clear, evident'
پیش	péš	'before'
حسین محمود	hīsen mehmú	'Hussain Mahmoud'
بیوه ژنی	bewəžíní	'widowhood'
		"in widowhood status, as a widow"
صالح ملا	salīh melá	'Salih Mala'
دی	dé	'village'
داروخان	daroxán	'Darokhan (a village in Sulaimaniya Liwa)'
داوا کردن	dawa kirdín	'to ask for, demand, here: to ask the hand of'
گوايا	gwáya	(conjunction introducing subordinate clauses in statements) 'that possibly'
تاوان	tawán	'crime; offense'
به وردی	bewírdí	'minutely, carefully'
تحقیق کردن	tehqiq kirdín	'to investigate'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

آمینہ شوی کردوہ به حسین محمود به بیوہ ژنی وشوی نه کردوہ به صالح ملا .

۰۱ دارا	۰۵ احمد کریم
۰۲ طی صالح	۰۶ برادہ ره که م
۰۳ ملا کریم	۰۷ باوکی احمد
۰۴ عادل احمد	۰۸ براکه ی کریم

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ۰۱ چه ند که سیکی نه ناسراو نه چنه سه رمالی حسین محمود و نه یکوژن .
- ۰۲ چه ند که سیک تفنگیک نه نین به ژنه که یه وه و نه یکوژن .
- ۰۳ له انجامی تحقیقدا ده رکه وت که آمینہ پیش سی مانگ شوی کردوہ به حسین محمود .
- ۰۴ نه لین گویا نه م تاوانه صالح ملا کردوبه تی .
- ۰۵ لاشه که ی نیررا بو خه سته خانه ی سلیمانی .
- ۰۶ آمینہ شوی نه کردوہ به صالح ملا که خه لقی دی داروخانه .

3. Change the following sentences to past time:

- ۰۱ چه ند که سیکی نه ناسراو نه چنه سه رمالی حسین محمود و تفنگیک نه نین به ژنه که یه وه و نه یکوژن .
- ۰۲ له نه انجامی تحقیقدا ده رکه که وی که صالح ملا نه م تاوانه ی کردوہ .

- ۰۳ صالح ملا خه لقی دیی داروخانه .
- ۰۴ آمینه محمد شو ناکات به صالح مه لا .
- ۰۵ لاشه ی ژنه که نه نیریت بو خه سته خانه ی سلیمانی .

4. Change the following sentences to passive, making all necessary changes:

- ۰۱ چه ند که سینک تفنکیان نا به ژنیکه وه .
- ۰۲ صالح ملا ژنیکی کوشت .
- ۰۳ پولیس لاشه ی ژنه که یان نارد بو خه سته خانه ی سلیمانی .
- ۰۴ حکومت به وردی تحقیق نه کات .
- ۰۵ صالح ملا زور جار آمینه ی داوا کردوه .

5. Change the following sentences to negative:

- ۰۱ لاشه که ی نیرا بو خه سته خانه ی سلیمانی .
- ۰۲ تفنکیان نا به خه لقه وه .
- ۰۳ صالح ملا خه لقی دیی داروخانه .
- ۰۴ وایزانم به وردی تحقیق نه کری .
- ۰۵ نه و ژنه شوی کردوه به حسین محمود .
- ۰۶ ژنه که ی ناوی آمینه محمد .
- ۰۷ نه م تاوانه صالح ملا کردویه تی .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ آمینه کی بوو ؟
- ۰۲ کی ژنه که ی حسین محمود ی کوشت ؟

- ٠٣ له بهر چی لاشه ی ژنه که ی حسین محمود نیرا بوخه سته خانه ی سلیمانی ؟
  - ٠٤ له نه ناجی تحقیق کردندا چی ده رکه وت ؟
  - ٠٥ بوچی بر وا یه که صالح ملا آمینه ی کوشتوه ؟
  - ٠٦ مه عنای هم وشانه ی خواره وه چین :
- شوی پی نه کردوه — به بیوه ژنی — به وردی — تاوان — داوا ی کردوه

7. Complementary sentences:

- ٠١ له هه فته ی رابورد دا یه کیک له گچه کانی شای کونی میصر شوی کرد به کوریکی
فهره نسی . هه والیش وا نه گه ینی که هم کوروکچه زور ده میک بوو حه زیان له
یه کتر کرد بوو .
- ٠٢ یه کیکی نه ناسراو دینی چوته سه رمالی رفیقیم وتفه نگی ناوه به ماله که یه وه .
- ٠٣ پینجوین شاریکی پچوکی فینگه نه که ویته نزیك سنووری عراق وایرانه وه ،
دانشتوانی هم شاره ش هه مو کوردن .
- ٠٤ زوریه ی کورده کانی عراق تفه نگیان هه یه وه همیشه ناماده ن شورش بکه ن .
- ٠٥ چه ند که سیک چونه سه ر دی یه که مان و تفنگیان پیوه ناوه به لام پولیس توانی
سی که سیان لی بگوتیت .
- ٠٦ لاشه ی نه و دوژمنانه ی که کوژران له روژی جه ژنا برا بوخه سته خانه گه وره که .
- ٠٧ حکومت بریاری داوه خه سته خانه یه کی گه وره ی تر دروست بکات له شاری سلیمانی
که دوو هه زار نه خوش بگوتیت .
- ٠٨ مدیری پولیس به وردی خریکه تحقیق نه کات بو نه وه ی هوی نه و شه ره بدوزیته وه
که له به ینی خه لقی دن یه که کرا وشه ش که سی تیا کوژرا .
- ٠٩ له خویندنه وه ی هم هه والانه بوم ده رکه وت که حکومتی نه مریکا خه ریکه
چه ند پیاویک به که شتی یه که وه بنیریت بو مانگ .
- ١٠ پاش نه وه ی پیاره که ی مرد ژنه که بریاری دا به بیوه ژنی بمینیته وه تا
مناله کانی گه وره نه بن .

۱۱. هه ر دواي گه رانه وه ي رفيقه كه م له نه مريكاوه باوكي داواي نه وکچه ي بوکرد
كه وه ختي خوي كوره كه ي حه زي لى كردبو.
۱۲. سه ره كي حكومه تي اندونيسيا وتي گوايا نه گه ر خومان هه ول نه ده ين ولا ته كه ي
خومان رزگار بكه ين له استعمار نه بن چاوه ري كي بكه ين هه ولمان بو بدات ؟
۱۳. هه مو نه و تاوانانه ي كه حكومه تي پيشو كردويه تي به رامبه ره گه له كه ي ئاشكراكران
له پارله ماندا .
۱۴. له پيش نه وه ي وه لامى پرسياريك بده يته وه ، پيوسته به وردى بيري لى بكه يته وه
انجا ده ست بكه يت به وه لام دانه وه .
۱۵. حكومه ت زور به وردى تحقيق نه كات له هوى كوشتى يه كيك له وه زيره كان كه
له كاتى هاتنه ده ره وه ي دا له ماله كه ي خوي كوژرا .

تسه ي پيشونيان

PROVERB

ژنيش هه يه و ژانيش هه يه

Lit., "There are good wives, and there are (wives who are nothing but) agony."

ژان žán 'pain, agony'

SELECTION 21

- ١ له وه زاره تی زانیاریدا لیژنه یه ک پیک هاتوه بو باس کردنی ده ستیلات و ایشوکاری به ریوه به رایه تی گشتی زانیاری کوردی وه ئه م لیژنه یه ده ستی ئه کات به دانانی ایشوکاری ئه و به ریوه به رایه تیه وه سنور بو ده ستیلاتی دانه نی .
- ٢ وه ایستا له قوتابخانه ابتدائیه کانی لوای سلیمانی وه هه ولیردا به کوردی ئه خوینری له گه ل هه ندی قوتابخانه ی کرکوک به لام له لوای موصلدا کوردی له پولی یه ک و دوی ابتدائی به سورانی ئه خوینری .
- ٣ وه هه روه ها به ریوه به رایه تی زانیاری گشتی کوردی گه لی معلمی ئه ماده کردوه بو ووتنه وه ی ده رسی کوردی له قوتابخانه کانی ماموستایاندا له هه مو عیراقدا هه ندیکیان ده ستیان پی کردوه گه لیکیان هیشتا ماون .
- ٤

[ئین : ٢٩/١٢/١٩٦٠]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

١	وه زاره ت	wezarét	'ministry'
	زانیاری	zanyarí	'education'
	لیژنه	ližné	'committee'
	پیک هاتن	pek hatín	'to be set up'
	ده ستیلات	deşelát	'authority, power'
	ایشوکار	işukár	'function, duty'
	"directorate general" به ریوه به رایه تی گشتی		

- دەست کردن به dest kirdîn be 'to start, commence'
- سنور sînûr 'boundary, bound, limit'
- ابتدائی ʔibtidaʔî 'primary'
- ٢ سورانی soranî 'Sorani'; Kurdish dialects including those from Sulaimania to Arbil in Iraq as well as Mukri in northwestern Iran. This passage points out that the Sulaimania dialect is studied in Mosul schools rather than the local variety.
- ٣ معلم muʔellîm 'teacher'
- وتنه وه wîtnewé (-le-ewe) 'to teach; teaching'
- "normal schools" قوتابخانه کانی ماموه ستایان
- مان mán (-men-) 'to remain, stay, be left'
- "many of them have yet to start" گه لیکیان هیشتا مامون

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

وتنه وه	خویندن
بلاوکردنه وه	پیک هاتن
زانین	دانان

- ٠١ لیژنه یه ک _____ بو باس کردنی ده سته لاتى به ربه به رایه تی گشتی زانیاری.
- ٠٢ پیوسته سنور بو ده سته لاتى ئەم به ربه به رایه تی یه _____.
- ٠٣ ئیمه به کوردی سورانی _____.
- ٠٤ ئەم به ربه به رایه تی یه معلمی ئاماده کردوه بو _____ ده رسی کوردی.
- ٠٥ دینی روزنامه ی ژین و تاریکی جوانی _____.

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

هه نديكيان ده ستیان کردوه به ده رس خویندن به لام که ليکیان ماون .

٠١	چه ند که سيکیان
٠٢	چوار پینجیکمان
٠٣	تنها دوو براده رم
٠٤	هه ره مانه

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ ایستا له قوتابخانه ابتدائیه کانی لوان سلیمانی ده رس به کوردی ته خوینری .
- ٠٢ ئەم لیژنه یه ده ست ئەکات به دانانی سنور بو ده ستەلاتی ئە و به ربه به رایه تیه .
- ٠٣ له پولی یه ن ودوی ابتدائی به کوردن سورانی ده رس ته خوینری .
- ٠٤ هه نديكيان ده ستیان پی کردوه که ليکیان هیشتا ماون .
- ٠٥ به ربه به رایه تی زانیاری گشتی کوردی گه لێ معلمی ئاماده کردوه بو و تنه وه ی ده رسی کوردی .

4. Change the following sentences to passive, making all necessary changes:

- ٠١ لیژنه یه کیان پیک هیناوه بو باس کردنی ایشوکاری به ربه به رایه تی گشتی زانیاری کوردی .
- ٠٢ ئەم لیژنه یه ده ست ئەکات به دانانی ایشوکاری ته و به ربه به رایه تیه .
- ٠٣ لیژنه که سنور بو ده ستەلاتی به ربه به رایه تی یه که دانه نی .
- ٠٤ له کرکوک قوتابیگان ده رس به کوردی ته خوینن .
- ٠٥ عیمال معلمه کان ده رس به کوردی ته لیینه وه .

5. Supply the plurals of the words given in list A using the model shown in B:

B	A	B	A
	٠٨ رى	ئەم لیژنە	٠١ لیژنە
	٠٩ پیاو		٠٢ قوتابخانە
	٠١٠ ژن		٠٣ یاری
	٠١١ میژور		٠٤ بە ربووە بە رایە تی
	٠١٢ بە روو		٠٥ دە رگا
	٠١٣ هو		٠٦ برا
	٠١٤ دو		٠٧ دی

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ لە بەرچى ئە و لیژنە یە پێک هینراوە لە وەزارە تی زانیاریدا ؟
  - ٠٢ ناوی ئە و دائرە یە چى یە کە خەریکی ئیشوکاری خویندنی کوردیە لە کوردستان ؟
  - ٠٣ سورانی چى یە ؟
  - ٠٤ چى بە ربووە بە رایە تی یە ب محەم ئەمادە ئە نەت بو و تە وە ی دە رسی کوردی ؟
  - ٠٥ ناوی ئە و شارانە چى ن لە عێراقدا کە لە قوتابخانە کانیاندا بە کوردی دە رسی ئە و تری تە وە ؟
  - ٠٦ مانای ئە م وشانە بە انگلیزی چى ن :
- هە ندی — بە ربووە بە رایە تی — سنور — زانیاری — هە روو ها — دە ستە لات —
قوتابخانە ی ابتدائی

7. Complementary sentences:

- ٠١ وەزارە تی زانیاری عێراق ئە و کتیبانە ئەمادە ئە کات کە لە مە کتە ب کانی عێراق ئە خویندنی و دابە شیان ئە کات بە سەر قوتابیناندا .

- ٠٢ ئە و گە لە ی ئە یە وی خیرا پیش بکە وی پیویستە رادە ی زانیاری خوی زیاد بکات .
- ٠٣ لیژنە یە ن لە عیراقە وە نیرراوە بو اروپا بو ئە وە ی مامووە ستایان هە لیبژیری بودە رس و تنە وە لە جامعە ی بە غدا و لە قوتابخانە کانی تر دا .
- ٠٤ سکریتیری کومە لی نە تە وە یە کگرتووە کان دوینی لیژنە یە کی پیف هینا لە چوار کە س بوئە وە ی بچن بو سوریا و گفتوگو لە گە ل حکومە ت بکە ن لە بارە ی دروست کردنی جامعە یە کی گە وەرە لە پایتەختی سوریا دا .
- ٠٥ حکومە ت دەستی کرد بە دروست کردنی ئە و شە قامە ی کە وە کوئە لین بیست کیلومە تر درێژ ئە بی .
- ٠٦ بە رێو بە رایە تی گشتی زانیاری کوردی خە ریکی ئامادە کردنی معلە مە بو و تنە وە ی دە رسی کوردی لە هە مو شاریکی عیراقدا .
- ٠٧ پاش شورشە پیروژە کە ی چواردە ی تە موزی عیراق ، حکومە تی تازە بە رێو بە رایە تیە کی گشتی زانیاری کوردی دامە زراند لە بە غدا .
- ٠٨ لە هە مو لیوای سلیمانی و هە ولیردا و هە روه ها لە کوردستانی ئێراندا خە لک بە سورانی قسە ئە کە ن .
- ٠٩ زوربە ی دانشتوانی لوای موصل بە کوردی قسە ئە کە ن ، بە لام لە ناوشاری موصل خە لک بە عەرە بی قسە ئە کە ن .
- ٠١٠ هە مو سالیکی نزیکە ی پنجا قوتابخانە ی ابتدائی تازە ئە کریتە وە لە لوای سلیمانیدا .
- ٠١١ یە کیکی لە و هە والانە ی کە لە روژنامە ی ژینی ئیمرودا نوسرابو ئە وە ئە گە یینیت کە هە ندی لە وکە سانە ی دوای شورشە کە ی پار گیرا بوون لە م هفتە یە دا بە ر ئە درین .
- ٠١٢ حکومە تی هندستان بریاری دا سنوورە کانی خوی بپاریزی لە پە لاماردانی دوژمن لە بە ر ئە وە دوینی هیزیکی گە وەرە ی ناردە نزیک سنوورە کانی روژ هە لاتیه وە .
- ٠١٣ حکومە تی ئە مریکا پارە یە کی زوری داناوە بویارمە تی دانی ئە و کە ل و ولاتانە ی کە پیویستن بە یارمە تی .
- ٠١٤ ایشوکاری ولات ئە وندە زورە هە رگیز بە یە ک کە س ناگری ، لە بە ر ئە وە ، لە ولاتە دیموکراتیکاندا ئیتی وکار و دە ستە لات بە تر کراوە لە بیینی ئە ندامانی حکومە ت دا .

١٥. سه ره ك جمهوريه تى لبنان داواى له په رله مان كرد كه ده سته لاتی زیاتر بده نى
تا بتوانى ئیشو کارى حکومه ته که ى به ريك و پيکى بکات .

قسه ى پیشونیان

PROVERB

له هه مو هه وریك باران نابارى

Lit., "Not every cloud brings rain." That is, "You can't win every time."

SELECTION 22

- ۱ یاری فوتبولی سلیمانی و هه لښیراوی پولیس
- ۲ سلیمانی یاریه که ئه باته وه له به هیزترین تیپ
- ۳ چی یاری یه که ی تیک دابو
- ۴ روژی یه کشمه ی رابوردوله ساحه تازه که ی که کراوه بو یاری کردن وه که
چوار هه زار که س ئه کری یاریه کی فوتبول کرا له به ینی تیپی سلیمانی وه تیپی
هه لښیراوی پولیس بغدادا که به هیزترین تیپه وه له هه لښیراوی سوپا نه بیت
له هه مو تیپی لیواکانی بردوته وه .
- ۵ وه که یاریه که ده ست پی کرا که س بروای نه ئه کرد که تیپی وه رزشی
سلیمانی بیباته وه به لام ئه نجامی یاریه که به پیچه وانه وه ده رچو وه سلیمانی
گولیکی کرد له ماوه ی یه که می یاریه که دا که دقیقه یه کی مابو ته واو بیت وه ئیتر
له وه به ولا وه که س گولی له که س نه ئه کرد . هه رچه ند تیپی هه لښیراوی پولیس
بغدا هه مو ریگایه کیان به کار هیئا وه هه مو جوړه یاریه کیان کرد به لام هه ر
گولیان بو نه کرا له به ر پته وی پاریز گاری کردن گولی سلیمانی وه یاری کردن
به دلی یاریکه ره کان که دوا روژیکی باش چاوه رییان ئه کات ئه گه رله سه ر یاری
کردن برون .

[ئین: ۱۹۶۰/۷/۲۱]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	هه لېږيراو	helbižeráw 'selected; select (adj.)'
۲	برده وه له	bīrdnewé (-bē-ewē) lə 'to win...from'
	به هيز	bē hēz 'strong'
۳	تيك دان	tekdán (ték-de-) 'to confuse; to upset'
۴	رابوردو	řaburdú 'previous, past, gone by'
	كرتن	girtín (-gr-) 'to catch; to hold'
	سويا	supá 'army'
	له هه لېږيراوې سوي نه بيت له هه مو تپې ليو اكانسې بردوته وه "except for the select team of the army, it has won over the teams of all the liwas"	
۵	برواکردن	bīřwa kirdín 'to believe'
	وه رزني	werziš 'sports; physical education'
	پيچه وانه	pečewané 'reverse, opposite'
	ده رچوون	derčún (dér-č-) 'to come out'
	گول کردن (له)	gol kirdín(lə) 'to score a goal (on)'
	ماوه	mawé 'period, time'
	له ماوه ی په که می یاری په که داکه دقیقه په کی مابو تـ واو بیت "in the first half of the game, with just a minute left to play"	
	ئیتړ	itír 'then'
	له وه به ولا وه	léwə bəwlawə 'after that, from then on, from there on'
۶	هه رچه ند ... به لام	hérčəŋ... bēlam 'although... still'
	به کارهینان	bekárhēnan (bekár-hen-) 'to use, utilize, employ'
	پته وی	pītewí 'solidity, compactness'
	پارېزگاری کردن	parezgari kirdín 'to defend, protect; defense'

گول	gó <u>l</u>	'goal'
به دل	bedí <u>l</u>	'enthusiastic, earnest'
دوا روژ	dwaró <u>ž</u>	'future'
چاوه ری کردن	čawere kirdín	'to wait for, to anticipate'
رویشتن له سه ر	řoyštín (-řo-) leser	'to go on with, continue'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

چاوه ری کردن	یاری کردن
بروا کردن	توانین
باس کردن	بردنه وه

۰۱. تیپی وه رزشی سلیمانی یاریه که ی ——— .
 ۰۲. تیپی هه لېږیراوی پولیس ——— هیج گولینک بکات .
 ۰۳. دوینی له ساحه تازه که ——— له به یینی تیپی یه که م و تیپی دووهه مدا .
 ۰۴. نه که رباش سه عی بکه یت دوا روژیکی باش ——— .
 ۰۵. که س ——— که تیپی وه رزشی سلیمانی بیپاته وه .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

که یاریه که ده ست پی کرا که س بروان نه نه کرد تیپی وه رزشی بیپاته وه .

۰۱. من	۰۴. هیچمان
۰۲. تو	۰۵. براده ره کانم
۰۳. نه من ونه تو	۰۶. ماموه ستاکانمان

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. ئە وتیپە لە ھەلبژێراوی سوپا نەبیت لە ھەموو تییە لیواکانی بردو تەو .
۲. یاریەکی فۆتبول کرا لە بەینی تییە سلیمانی و تییە ھەلبژێراوی پولیس کە بە ھیزترین تێپە .
۳. کە یاریە کە دەست پێ کرا کەس برۆی نە ئە کرد کە تییە وەرزشی سلیمانی بیباتەو .
۴. سلیمانی ئۆلیکی کرد لە ماوەی یە کە مە یاریە کە دا کە دقیقە یەکی مابو تە واو بیت .
۵. ئیتر لەو بە و لاو کە س گولی لە کەس نە ئە کرد .
۶. ئە مانە دوا روژیکی باش چاوە رییان ئە کات ئە کە ر لە سە ر یاری کردن برون .

- 4.a. Change the following sentences to present time:

۱. ساحە کە بویاری کردن کراو .
۲. ئەم تێپە لە ھەموو تییە لیواکانی بردو تەو .
۳. یاریە کە لە سەعات چوار دەست پێ کرا .
۴. وابزانم ئە نجامی یاریە کە بە پیچەوانە دە رچوو .
۵. یاری کە رەکان ھەموو رینگایەکیان بە کار ھێنا بۆ ئەو یاریە کە بەنەو .

- b. Repeat the drill above changing the verb to the negative:

Example:

ساحە کە بویاری کردن نە کراو .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۱. چی تێپیک یاری فۆتبولی کرد لە گەل تییە وەرزشی سلیمانی ؟
۲. کە ی وە لە کوی یاریە کە کرا ؟

- ٠٣ تیهی هه لېږاوی پولیس له چی تیپیکي نه بردوته وه ؟
 ٠٤ ټه نجامی یاربه که چی بوو ؟
 ٠٥ بوچی تیهی هه لېږاوی پولیس نه ییتوانی گول بکات ؟
 ٠٦ یاری که ره کانی سلیمانی چون یارییان ټه کرد ؟
 ٠٧ مانای ټه م وشانه چین :
 پاریزگاری کردن - وه رزش - ماوه - له وه به ولا وه - جور - به هیز -
 دواروژ - یاری که ر - ئیتر

6. Supply the comparative and superlative forms of the adjectives listed below:

٠٦ قورس	٠١ که وره : که وره تر ، که وره ترین
٠٧ خیرا	٠٢ آسان
٠٨ سیاسی	٠٣ به هیز
٠٩ پیوست	٠٤ پته و
٠١٠ دامه زراو	٠٥ ئاماده

7. Complementary sentences:

- ٠١ زوربه ی ټه م ده رسانه ن که بو ټه م کتیه هه لېږاوان له روژنامه کانی عیراق
 بلاو کراونه ته وه .
 ٠٢ حکومت بی پولیس نابیت چونکه ټه وانن که گه ل ټه پاریزن وه به هوی ټه وانه
 حکومت ټه توانی ئیشوکاری خوی به ریکوپیکی بکات .
 ٠٣ له و یاربه ی دوینی کرا له به ینی تیهی باسکت بولی ټه م جامعه یه و جامعه ی
 اندایانه دا ټه م جامعه یه بردیه وه به وه رگرتی ٦٧ نقطه به رامبه ربه ٦٥ نقطه .
 ٠٤ وه کو بیستراوه هیزی هه واین امریکا له هه مو هیزه هه واییه کانی جیهان به هیزتره .

٥٠. به فرو بارانه که ن هفته ی پیشو یاربه که ی به ینی تیپی فوتبولی جیش و تیپی
 هه لبتیراوی پولیسی تیت دا . به لام وا چاوه ری ئه کری که له سه ره تای مانگی
 تازه دا یاربه که بکریته وه .
٥٦. له مه کنه به تازه که جیگایه کی زور گه وره دروست کراوه بو کوبونه وه ی قوتاییان که
 نزیکه ی سۆ هه زار که س ئه گری .
٥٧. هه ندن که س هه ن له ماله وه نه بیت له هیچ جیگایه کی تر ناتوانن سه عی بکه ن .
٥٨. له وکاته ی کوبونه وه ی ماموه ستاییان ده ستی پی کرد تا کوتایی هات هه رباسی
 خویندن و نویسنی زمانی کوردی کرا .
٥٩. که س بروای نه ئه کرد به م زووانه ئه و پروژه گه وره یه ی ده ره ندیخان ته واو بکریته ،
 به لام له به ره وه ی مهندسه کان له م دوایه دا زور به دل ئیشیان کرد توانیان
 به زوویی ته واوی بکه ن وه له کاتی کردنه وه ی ئه م پروژه یه دا سه ره ک وه زیرانی
 عیراق سوپاسیکی گه رمی مهندسه کان و کریکاره کانی کرد که به شداد بوون لـه
 دروست کردنی .
١٠. له روژنامه ی ژیندا جار به جار لاپه ره یه کی تیا ئه بیت که هه رباسی وه رزشی تیا
 ئه کری وهه والی یاری کردن و یاری که رانی تیا ئه نوسری .
١١. هه رچه نده که لکی ئه و یارمه تیپانه ی که حکومه تی ئه مریکائه یدا به حکومه ته کانی تری ئه دات
 ئیستا ده رناکه وی به لام بی کومان له دوا روژدا ئه نجامیکی زور گه وره وباشی ئه بیت
 بو ئه و ولاتانه .
١٢. ئه و روژه ی شورشه که ده ستی پی کرد له حبشه خه لک بروایان وابوو که سه ره که وی
 که چی دوا ی هفته یه کی تر ئه نجامی شه ر به پیچه وانه ده رچوو و هیزی حکومه ت
 توانی هه مو سه ره که کانی شورشه که بگرن .
١٣. له ماوه ی یه که می ده ره که دا ماموه ستا شیعیکی بو خویندینه وه دوا ی ئه وه
 داوان لی کردین که خومان بیخوینینه وه و معناکه ی بزانیین بو ئه وه ی لـه
 ده ره که ی تر دا امتحانی تیا بد هین .

۱۴. حکومت هه ر ئه توانی قوتابخانه و ماموه ستا دانی له شاره پچوکه گاندا
له وه به ولاوه خه لك ئه بی خه ريك بن بو ئه وه ی راده ی زانیاری خوبان زیاد
بکهن .
۱۵. هیزی ئه م حکومت ته په لاماری هیزی ئه و حکومت ته ی دا نزیف فروخانه که
به لام له به ر پته وی هیزی هه ر دولایان که سیان نه ییتوانی پیر بکه ویت .
۱۶. حکومتی چاک پیویسته پاریزگاری به رژه وه ندی ولات و دانشتوانی خوی بکات .
۱۷. زوربه ی ئه و ماموستایانه ی ئه یانناسم به دل دهرس ئه لینه وه بو ئه وه ی قوتاییکانیان
که لك وه رگرن و بین به ئه ندای که لك به خش له ولاتی خوباندا .
۱۸. سه رکوماری ئه مریکا چوو بو فروکه خانه که چونکه واچاوه ری ئه کری پاش نیوسه عاتی تر
سه ره ك وه زیرانی به ریتانیا به فروکه یه ئی تایبه تی ئه گاته ئیره .
۱۹. سه رکوماری تازه ی فهره نسا دهرن بری که پیویسته تا ماوه یه ك له سه رسیاسه تی
حکومه تی پیشو برون .
۲۰. لــــه ئه نجامی هه لبژاردنی په رله مانــــدا حــــزبی احرار سه رکه وت
چونــــکه حیزبه که ی ترسیاسه ته که ی نه گوری ، هه رله سه ر بیرو باوه ری
کونی خوی ئه رویشته .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

سوارخانه گلکی نابی به سوار

Lit., "An equestrian cannot become a good rider until he falls down"; i.e., "one learns by trial and error."

سوار swár 'rider'

کلان gílán (-gle-) 'to fall, topple off'

SELECTION 23

- ۱ یاد ی روژی ره شی شه شی ئە یلول
- ۲ نه ته وه ی کورد له به ره به یانی میژوووه وه تا ئە مرۆبو ئازادی و بلندی
خاک و نیشتمانه که ی به سه رو به مالّ خه باتی کردوه و ئە یکا .
- ۳' ۴ وه له ئیر کۆلی گرانا کۆلی نه داوه و کۆل نادا . وه له ئیر زنجیری
به ندیخانه و په تی سیّ داره دا نه یناڵاندوووه و نا نالینی . زۆر دور له
بابه ت نه ته وه ی کورد وه نا دویم چونکه شاره زای میژوویم به لام له
ده رکه وتتی موسولمانی یه وه تا ئیسته وه ک دوینی له به ر چاوه که نه ته وه ی
کورد به رامه ر دیوو درنجی استعمار چوون سه رو مالی خوی به خت کردوووه ؟
۶ ئە بی قاره مانی گه وره (صلاح الدین) بی یینه یادمان که چون سه ری به
۷ سه ریاک شاهنشاهان و قه یسه ره کانی خوراوا ، دانه وانده ؟ وه چون
(ریکاردۆس - قلب الاسد) ی کرد به ریوی .

[ژبێن : ۱۹۶۰/۹/۵]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ یاد yád 'reminiscence, memory'
- روژی ره شی ròž-i řés 'black day; here: unlucky day, inauspicious, ill-fated'
- ئە یلول əylúl 'September'
- ۲ به ره به یان bèrebeyán 'dawn; early morning hours'

- ئازادى azadí 'freedom'
 بلندی bilindí 'elevation, loftiness'
 خاك xák 'land, earth'
 نىشتان ništímán 'country'
 خه بات کردن xebat kirdín 'to struggle'
 "خه باتى کردوه وه يگا" has struggled and is struggling"
 ۳ له ژير...دا le žer...da 'under'
 كول kól 'burden, load'
 گران gírán 'heavy'
 كول دان koldán (kól-də-) 'to give up, quit (trying)'
 له ژير كولى گران كولى نه داوه و كـول نـاـدا
 "under heavy burdens it has never given in nor will it give in"
 ۴ زنجير zǐnjír 'chain'
 به نديخانه bēndixané 'prison'
 پەت pét 'rope'
 سى داره sedaré 'gallows'
 نالاندن nalandín (-nalen-) 'to groan, moan (with pain, weariness, etc.)'
 ۵ زور دور zor dúr 'at great length, in detail'
 دوان duwán (-dwe-) 'to speak'
 ده ركه وتن dərkwētín 'to appear, come out; advent, appearance'
 موسولمانى muṣulmaní 'Islam'
 وه ئ wék 'as, as if'
 له به رچاوهوون leber čawbún 'to be before the eye, clear'

	how" که . . . جون	
دیو	déw 'demon'	
درنج	dīrínj 'devil'	
	"the diabolical forces of imperialism" دیو و درنجی استعمار	
به خت کردن	bèxīt kīrdīn 'to sacrifice'	
۶ صلاح الدین	ṣelahəddīn 'Saladin'	
هینانه یاد	henanəyád (-hen-ə yád) 'to remember, recall'	
سه ردانه واندن به	sər danəwandīn (sər dá-nəwe-) bə 'to subdue, subjugate, to make... bend the head down (as a sign of submission)'	
سه ریاك	sərpák 'all, entire'	
شاهنشا (شاهنشاهان)	šahənšá (šahənšahán) 'emperor, monarch, king of kings'	
قه یسه ر	qəysér 'Caesar; czar'	
خوراوا	xorawá 'west'	
	"sun" خور	
۷ ریکاردوس قلب الاسد	rikardós qəlbıləśəd 'Richard the Lion-Hearted'	
کردن به	kīrdīn bə 'to make, change, turn into'	
ریوی	řewí 'fox!'. The fox and the lion (řeséd or řér) represent cowardice and bravery respectively.	

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

لوران	کول دان
نالان	خه بات کردن
له به رچاو بوون	پیتس که وتن
هینان	دانه واندن

- ٠١ له به ره به یانی میژوو تا ئیمرو ئینسان هه ولی داوه بو ————— .
- ٠٢ پیوسته هه مو که سیک به سه روبه مال ————— بو ئازادی ولاته که ی .
- ٠٣ قاره مانان له ژیرکولی کران ————— .
- ٠٤ له ده رکه وتتی دیموکراتیه ته وه تا ئیستا وه ن دینی ————— .
- ٠٥ ئه م گه له له ژیر زنجیری استعماردا ————— .
- ٠٦ شا توانی سه ر به وه زیره کانی ————— .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

زور دور له بابته ته وه ی کورده وه تا دویم چونکه شاره زان میژوونیم .

Example: تونابیت له بابته ته وه ی کورده وه بدویم چونکه شاره زان میژوونیم :

٠١ پیوسته ئه وان	٠٤ ئاره زونا که م
٠٢ خه زنا که م	٠٥ ئه مویت
٠٣ تونابیت	٠٦ هیچمان

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. له ژیر کولی کرانا کولی نه داوه و کول نادا تا تازادی وه رته کری .
۲. نه ته وه ن کورد به سه ر و به مان خه باتی کردوه .
۳. زور دور له بابه ت نه ته وه ی کورده وه نادویم -چونکه شاره زان میژوو نیم .
۴. شاره زان میژوو نیم .
۵. له ده رکه وتتی موسولمانی یه وه تا ئیسته وه ک دوینی له به ر چاوه .
۶. صلاح الدین سه ری به سه ریاک شاهنشاهان وقه یسه رانی خوراوا دانه واند .
۷. ئیمرو یادن روژی ره شی شه شی ئه یلوله .

4. Repeat the model sentences for all pronouns:

۱. له ژیر کولی کرانا کولی نه داوه و کول نادا .
۲. له ژیر زنجیری به ندیخانه و په تی سی داره نه ینالا ندوه و نا نالینی .
۳. له ده رکه وتتی موسولمانی یه وه تا ئیستا وه ک دوینی له به ر چاوه .

5. Repeat the following sentences changing the verb to passive, making all necessary changes:

۱. به سه ر و به مال خه باتی کردوه و ئیکا .
۲. له ژیر کولی کرانا کولی نه داوه و کول نادا .
۳. سه ر و مالی خوی به خت کردوه .
۴. ئه بی قاره مانی که وره بی یینه یادمان :
۵. سه ری به قه یسه ره کان دانه واند .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ گه لى كورد له كه يه وه خه باتى كردوه ؟
  - ٠٢ نه ته وه ي كورد بو چى خه باتى كردوه و ئه يگات ؟
  - ٠٣ بو چى نوسه ره كه نايه وېت به دوورى له بابته نه ته وه ي كورد وه بد وېت ؟
  - ٠٤ به رامبه ر به چى نه ته وه ي كورد سه رو مالى خوى به خت كردوه ؟
  - ٠٥ صلاح الدين كى بو ؟
  - ٠٦ صلاح الدين چى له قهيسه ره كانى روژ ئاوا كرد ؟
  - ٠٧ هاناي ئهم وشانه چين :
- ئازادى — قاره مان — سه ريان — موسولمانى — زنجير — به نديخانه

7. Complementary sentences:

- ٠١ هه مو ساليك له روژى چواردى ته موزدا گه لى عيراق يادى سه ره ستى و سه ركه وتن ئه كه نه وه .
- ٠٢ خه لك له هه مو ولايتكى جيهاندا حه ز ناكه ن شه ر ببیت چونكه تا ئيستا ئه دروژه ره شانه ي شه رر دووهه ميان له بيه رنه چۆته وه .
- ٠٣ كريكارانى كشتوكال داوايان كرد ماوه ي ئيش كردنى روژانه يان كه م كريتته وه وه وتيان نابيت له به ره به يانه وه ئيشيان پى بكري تا ئيواره به لكو پيوسته روژى هه ره شت سه عات ئيش بكه ن وه ك كريكارانى تر .
- ٠٤ يه كيك له نوسه ره كان ئه يوت "ئه كه ر به وه ي شتيكى باش بنوسم ئه بى له به ره به يانه وه هه لسم و ده ست بكه م به نوسين تا نزىكه ي نيوه روو چونكه له و ماوه يه مېشكم به هيچ شتيكه وه خه ريك نى يه ."
- ٠٥ له م ولاته دا خه لك به هه زاران خويان به خت كردوه له رى ئازادى و بنسدى نيشتمان كه يان دا .

- ٠٦ قارمانیکی کورد نوسیویتی : "ئەم خاکە جوانە و ئەم نیشتمانە خوشە وێستە پێوێستە پارێزگاری بکری لە دوژمن ."
- ٠٧ ئە وکە سانی بە سەرۆکە مال خەباتیان کردووە لەو نیشتمانیاندا هەرگیز پیرناچنە وە میژوو بە قارەمانیان دائەنیت و ناویان هەر ئەمینیت .
- ٠٨ دوینی سەرەت وەزیرانی عێراق لە وتاریکیا وتی گەنجی ئەم ولاتە نابێ لە ژیرکولی گرانی خەبات کردنا بێ تاقەت بێ یا بنالین .
- ٠٩ لەم چەند روژانەی دوايیه دا مسترکەنەدی وتی "گەلی ئەمریکا بە هیچ کلوجیک کول نادا لە هەولەدان بو بلاوکردن ئاشتی و قەدەغەکردنی چەکی ئەتومی .
- ٠١٠ زنجیر و بەندیخانە لە گەل گەلا کەلکی نی یە و ئەو حکومەتانی ئەمانە بە گەو ئەهینین هەر ئەفەوتیزین .
- ٠١١ چەند سالیێ لە مەوێش بریتانیا بریاری دا کە بە هیچ کلوجیک نابێ سی دارە بە کاربەینریت .
- ٠١٢ قارەمانانی میلەت لە پەتی سی دارە و زنجیر و بەندیخانە ناترسن بە لکوایان لی ئەکات زیاتر خەبات بکەن .
- ٠١٣ لە وتارە کە ی دوینی دا ، سەرەت وەزیران زور دوور لە بابەت شورشە کە ی ئەم دوايیه دا دوا .
- ٠١٤ شارەزایانی زمانی کوردی ئەیانەوی یا نەیه ک پیک بەینن بو ئەو ی بتوانن سالی سی چوار جار کۆنە وە و تێها باسی زمانە کە یان بکەن .
- ٠١٥ دەرکەوتی دیموکراتیەت خەلکی لە هەمو جیهاندا ئاگادار کرد کە ئەبێ بە سەرەستی بژین .
- ٠١٦ لێ وروژە وە ی چووم بومە کتەب تانیستا وە ئ دوینی لە بەرچاومە .
- ٠١٧ ئیستاش خەلک هەیه کە بریایان بە بوونی دیوودرنج هەیه هەر وەها هەندی دایکیش هەن کە منالەکانیان بە دیوودرنج ئەترسین .
- ٠١٨ شارەزایانی میژوو ئەلین استعمار بەرە و نەمان ئەچیت وە گەلانی ژێر دەستە سەرەست ئەبێ سا استعمارییه بیت یا نەیه بیت .

- ۰ ۱۹. صلاح الدین قاره مانیکي کورد بوو که بو بلاوکردنی موسلمانان تی کوشاوه .
- ۰ ۲۰. شورشه گه وره که ی فوره نسه سه ری به شا دانه واند .
- ۰ ۲۱. سه ریاکی نه وکه سانه ی که شورشه که یان کرد کوژران وناویشیان نه ما .
- ۰ ۲۲. پاشای کونی روسیا پی یان نه وت قه یسه ر .
- ۰ ۲۳. نه و وه خته ی روژ هه لات پیشکه وتبو ولاتانی خوراوا هیچیان نه نه زانی به لکو قوتابیان نه نارد بو ولاتنه کانی روژ هه لات بو فیروون .

8. Comprehension exercise:

یادی روژی چواری ته موز

جه ژنی سه ره ستنی و سه ره خوپی نه مریکا

روژی چواری ته موز روژیکي پیروژه له میژووی امریکایدا . هه موو سالیگ له وروژه دا دانشتوانی نه مریکا جه ژنی سه ره خوپی ولاته که یان نه که ن چونکه له م روژه دا بولسه سالی ۱۷۷۶ دا گه لی نه مریکا بریاری دا سه ره خوپی ولاته که ی وه ریکری له بریتانیا و حکومه تیکی تاییه تی بو خوی دانی .

پی کومان سه ره ستنی به ئاسانی وه رناگیرن له به ره وه هه ر دواپی نه وه ی که نه مریکاییگان نیازی خویان ده ریری ، شه رده ستنی پی نرده به لام دواپی ماوه یه ن شه ر کوتایی هات به سه رکه وتتی گه لی نه مریکا و دامه زراندنی حکومه تیکی دیموکراتی وله و وه خته وه تا ئیستا ولاته که یان به ره و پیشکه وتن نه روات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

مالی جه لال له ده ست ناچیت

Lit., "Honestly earned money can not be lost."

جه لال helal 'legitimately earned'

له ده ست چون le dest čún 'to slip out of the hand,
be lost'

SELECTION 24

- 1 جه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ر (ص)
- 2 روزی دوانزه ی ئەم مانگه دائره ی اوقاف سه ر له به یانی له مزگه وتسی
که وره به هوی جه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ره وه (ص) کوپوونه وه یه کی پیک هینا .
- 3 به خویندنه وه ی چه ند آیه تیک له قرآنی کریم له لایه ن ملا عبدالرحمانه وه
ده ست پی کرا . پاشان ماموری اوقاف خوشهاتنی دانیشتونانی کرد، دوا ی ئە وه
فضیلتی قاضی ماموستا شیخ محمدی خال وتاریکی پر مانا وه به رزی خویندنه وه،
4 پاش ئە و مدقتی احصاء نظام الدین وتاریکی به عریس خویندنه وه . پاش او وه ی
نوقل و چار قاوه به شرایه وه، به کوردی مه ولودنامه به گورانیه کوردیه کانه وه
خویندرايه وه .
- 5 به خویندنه وه ی چه ند آیه تیک له قرآنی کریم له لایه ن ملا محمود وه
کوتایی به کوپوونه وه که هیئرا .

[ژین: ۱۹۵۱/۱۲/۲۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- 1 جه ژن jéžîn 'feast, anniversary, holiday'
- پیغمبه ر = پیغمبه ر peyembér = peyemmér 'prophet'
- ص = صلى الله عليه وسلم s abbrev. of sellàllahu^uelèyhi wesellèm
'May God bless him and give him peace';
usually used after reference to the Prophet
- 2 دائره dāwiré 'office'
- اوقاف awqáf 'estates in mortmain, wakfs'

سه رله	sér le	'from the beginning of'
	مزه وتی گه وره	"The Great Mosque" (a mosque in Sulaimania)
پیک هینان	pekhenán (pék-hen-)	'to arrange, form'
آیه ت	ayét (plur.: ayát)	'a verse in the Koran'
قرآن	qurʔán	'Koran'
کریم	kerím	'glorious'
له لایه ن . . . وه	le layén... ewe	(denotes the agent in a pass. constr.) 'by'
ملا	melá	'Mulla' (title preceeding the names of religious teachers)
عبدالرحمان	ʔèbdīrrehmán	'Abdul-Rahman'
پاشان	pášan	'afterwords'
مأمور	məʔmúr	'official, civil servant'
خوشهاتن کردن	xoʃhatīn kīrdīn	'to welcome'
دانیشتوان	daništwán	'inhabitants, here: audience, those in attendance'
فضیلت	fəzilét	'Reverend' (religious title applied to Islamic scholars)
قاضی	qazí	'Cadi' (Moslem Judge)
شیخ	šéx	'Sheikh' (title placed before names of religious men; may be inherited)
محمدی خال	mīhemmed-i xál	'Mohammed Khal'
پرمانا	pīrmaná	'meaningful'
به رز	bérz	'lofty, elegant'
مدقق	mudeqqíq	'auditor'
احصا	ʔihṣá	'statistics'
نظام الدین	nizameddín	'Nizam Al-Din'

- ٤   نوقل   nuqúl   'candy, sweets'
- به شینه وه   bešinawé (-béš-əwə)   'to distribute'
- مولود نامه   mèwlu[d]namé   Mawludname, a eulogy
recited on the occasion of the Prophet's
birthday
- مولود   mawlud, anniversary of the
Prophet's birthday
- مولود نامه به گورانیه کوردیه کانه وه   خویند رایه وه
"a mawludname was chanted in Kurdish"
- ٥   کوتایی هینان به   kotaì henán (kotaí-hen-) be   'to con-
clude, bring to an end'
- کوتایی   "end"

EXERCISES

1. Fill in the blanks with the correct preposition:

- ٠١   ئیمرو ————— به یانی هاتم بوئیره .
- ٠٢   وا چاره روان ئە که ن کوپونه وه یه کی که وره پیک بهینریت ————— روژی جه ژنی نه وروردا .
- ٠٣   مأموری اوقات ————— عه ره بی وتاریکی خوینده وه .
- ٠٤   ————— مه لا عبدالرحمانه وه قرآنی کریم خویند رایه وه .
- ٠٥   کوپونه وه که له سه عات ده ی به یانی ده ستی ————— کرد .

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١   روژی دوانزه ی مانگ سه ر له به یانی کوپونه وه یه ن پیت هینرا .
- ٠٢   مأموری اوقات خوشهاتنی دانیشتوانی کرد .
- ٠٣   به خوینده وه ی چه ند آیه تیک له قرآنی کریم له لایه ن ملا عبدالرحمانه وه کوپونه وه که ده ستی پی کرد .

- ۰۴ پاش ٺه وه ی نوقل و چاو قاوه به شرایه وه مه ولود نامه خونرایه وه .
 ۰۵ فضیله تی قاضی و تاریکی پرمانا و به رزی خوینده وه .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

به هوی جه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ره وه کوبونه وه یه ک پیک هیئرا .

۰۱ نه و روز	۰۴ کوتایی هیئان به شه ره که
۰۲ سه ره ستنی	۰۵ سه رکه و تنی شور شه که
۰۳ له دایکبوونی شا	۰۶ کریکارانه وه

4.a. Repeat the following sentences in the passive, making all necessary changes:

- ۰۱ دائره ی ٺه وقاف کوبونه وه یکی پیک هیئا .
 ۰۲ ملا عبدالرحمان چه ند آیه تیکی خوینده وه .
 ۰۳ کوبونه وه که یان له سه عات شه شی ئیواره ده ست پی کرد .
 ۰۴ مدققی احصاء نوقل و قاوه ی به شیه وه .
 ۰۵ دوا ی یه ک دوو سه عات قاضی کوتایی به کوبونه وه که هیئا .

b. Repeat the drill above changing the verbs to present time:

دائره ی ٺه وقاف کوبونه وه یه ک پیک ٺه هیئیت .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ به بونه ی چی یه وه دائره ی ٺه وقاف کوبونه وه ی پیک هیئا ؟
 ۰۲ کوبونه وه که له کوی کرا ؟

- ٠٣ چون کوبونه وه که ده ست پی کرا ؟
- ٠٤ له لایه ن کی وه ته وه ل جار قرآن خوینرایه وه ؟
- ٠٥ فضیله تی قاضی چی خوینده وه له و کوبونه وه یه ؟
- ٠٦ به چی زمانیک مولود نامه خوینرایه وه ؟
- ٠٧ چون کوتایی هینرا به کوبونه وه که ؟

6. Complementary sentences:

- ٠١ روژی شمه که ی ترجه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ره ، واش ته زانم هه ر وه کو سالانی پیشوه دائره ی ته وقات کوبونه وه یه ک ته کات له مزگه وتی که وره .
- ٠٢ یه کیك له براده ره کانم دوینی له دائره ی ته وقاتی سلیمانی دامه زرا ، له به ره وه پیویسته کاغه زیکی پیروزبایی بو بنوسم .
- ٠٣ سه ره له به یانی روژی چوارده ی ته موزی ١٩٥٨ شورشه که ی عیراق ته قینراوه تانیوه رو هه مو شتیك ته واو بو به دامه زرانندی کوماری تازه ی عیراق .
- ٠٤ بو هوی هاتی سه ره ک وه زیران بو ته م شاره ، سه را وشه قامه کان جوان کراون .
- ٠٥ پارتي دیموکراتی کوردستان کوبونه وه یه کی که وره ی پیک هینا له به غذا به بونه ی جه ژنی نه ورزوه وه .
- ٠٦ دانشتوانی شاری سلیمانی داوایان له حکومت کرد که ده ست بکریت به دروست کردنی چه ند پروژه یه ک له ناوشاردا بوئه وه ی ته وکه سانه ی بی عیشن ده ست بکه ن به عیش کردن .
- ٠٧ کونکره ی ماموستان له به غذا کرایه وه به خوینده وه ی وتاریك له لایه ن سکرتیری یه کیتی ماموستایانه وه .
- ٠٨ سکرتیری یه کیتی کریکاران له کوبونه وه ی کریکاره کاندایه کیك له کریکاره کان ته یه وی وتاریکتنان بو بخوینیه وه ، پاشان سه ره کی یه کیتی کریکاران باسی سیاستی تازه ی یه کیتیکه مان بو ته کات .
- ٠٩ مأموره کانی سه رای سولیمانی بریاریان داوه سیرانیکی که وره بکه ن .

١٠. هه مو ساليك له روژى جه ژندا فضيله تى قاضى به غذا وتاريك ئه خونيته وه له ئيستگه ي راديوى به غذاوه .
١١. روژنامه ي ژينى ئيمرو بلاوى كرده وه كه سه ركومارى امريكا وتاريكى پرمانا وبه رزى خوينده وه له په رله مانى فەر نه دا .
١٢. دكتوره كان ئه لين زور خواردنى نوقل باش نى به بومال .
١٣. قاضى وتى پيوسته دائره ي ئه وقاف قرآن بيه شيته وه به سه ر خه لقدا ، هه روها كتيبي ميژوى ژيانى پيغمبه ريش پيوسته بيشريته وه .
١٤. هه مو ساليك له روژى جه ژنى له دايكبوونى پيغمبه ردا ، مولود نامه له ئيستگه ي راديوى به غذاوه ئه خونيرته وه .
١٥. دواى ئه وه ي نوينه رى حكومه تى ئه مريكا له كومه لى قه ده غه كردنى چه كى ئه تومى پيشنياره كانى حكومه ته كه ي خويى گه ياند به ئه نداهه كانى تر سكرتيرى كومه له كه كوتايى به كوبونه وه كه هينا .

7. Comprehension exercise:

هه مو روژيك له سه عات چواري ئيواره ئيستگه ي راديوى حكومه تى عيراق به كوردى ده نگوياسى ناوخو و جيپهان بلاو ئه كاته وه . هه روه ها يه ك دوو وتارى به رز وه چه ند كورانيه ت و موسيقاي خوشي بلاو ئه كرينه وه . ئه كه ر بچيت بو عيراق بى گومان گويت له راديوى به شى كوردى ئه بى له كاتى كردنه وه يا ئه لیت :

" ئيره ئيستگه ي راديوى كومارى عيراق به شى كوردى . كورده به ريزه كانسم له م ئيستگه يه وه روژى دوو جار ده نگوياسى ناوخو و جيپهانتان بو بلاو ئه كه ينه وه . يه كه ميان له سه عات شه شى ئيواره دوو هه ميشيان له سه عات نوى شه و . له ئيستاهه وه بو ماوه ي پينج دقيقه ماموستا عبد الرحمان چه ند آيه تيكي قرآن تان بو ئه خونيته وه .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

نان شه و نانه یه ئیمرو له خوانه

Lit., "The food is that which is on the table today; i.e.,
the thing that matters is what you have now."

خوان xwán 'dining table'

باری ئابوری کوردستان

۱

۲

کوردستان زور به پسته و هه مو جوړه کشت و کالیکى تیا ئه کرى و هه رچه نده
 ئاوى که مه به لام له زورجیگا بارانى ئه ونده هه یه که به شی بکات و ئه گه ربیتو
 هه مو زه وی وزاره کانی بکیلری و بهینرته به ر هه م سامانیکی هیجگار زوری ئه بی
 له گه نم وجو و توتن و برنج و لوکه و کونجی و هه مو جوړه میوه و سه وزه یه ک
 وه ک سیو و هه رمی و تری و قوخ و هه نار و ته ماته و بامیه و فاصولیا و لـوبیا
 و خه یار و گاهو و گیزه ر.

۳

بیجگه له کشت و کال پسته سازیشی تیا یه وه کو چینی ئاوریشم و دروست
 کردنی عه با ولفکه و گوره وی و کلاو و لباد و سوجاد و قالی و کلاش و خه بخه ر
 و چه تو و کاسه و که و چکی دار.

۴

هه روه ها کارگه ی گه وره و پچوک هه یه بو دروست کردنی سابون لـه
 سلیمانی و ده رهینانی چیمنتو له سه ر چنار و شه کر له میان دواو.

۵

دروست کردنی شتی شیرینی و دارتاشی و مس گه ری و ئاسن گـه ری

۶

وزه ره نگه ری له هه مو شاریکی کوردستاندا هه یه . هه روها چه خماخ سازى
 و توکما سازیش سه ره رای ئه وه کوردستان زور ده و له مه نده له سامانه کانی ناو
 ئه رز وه ک نه وت و ئاسن و گوگرد و مه ره ر.

۷

له مه بومان ده ره که ویت که ئه گه رچه ند کارگه یه کی تر دابنریت لـه
 کوردستانا و چه ند پروژه یکی ئاودان دروست بکریت ئه م و لات ته زور ده و له مه نتر ئه بیت
 و تواناشی ئه بی یارمه تی و لاتانی دراوسی بدات .

[بروژى نـبـوى ژماره (۱) سالى (۲) که ئه گاته سالى ۱۹۶۱]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

ئابوری	ʔaburí	'economic'
	"the economic situation"	
به پیت	bə pít	'fertile, rich'
	پیت "abundance, fecundity"	
کشت و کال کردن	kīštukaḷ kīrdīn	'to cultivate, to plant'
	"all kinds of crops are raised there"	
هه رچه نده	hércəŋe [hércəndə]	'although'
به ش کردن	bəš kīrdīn	'to suffice, be enough for'
ئه گه ریتو	ʔəgər bētu	'if, in case that'
زه وی وزار	zəwiwzár	'arable land'
کیلان	kelán (-kel-)	'to plough'
هینانه به رهه م	henane berhém [-hen-ə berhém)	'to render productive'
	به رهه م "produce"	
سامان	samán	'wealth'
هیجگار	hejgár	(particle; precedes the adjective modified) 'extremely, very'
گه نم	gənīm	'wheat'
جو	jó	'barley'
توتن	tutīn	'tobacco'
برنج	bīrīnj	'rice'
لوکه	loké	'cotton'
کونجی	kənjí	'sesame'
میوه	miwé	'fruit'

سه وزه sɔwzɛ 'vegetables'

وهك wɛk 'as, such as'

سيو sɛw 'apples'

هه رمى hermɛ 'pears'

تري tɪrɛ 'grapes'

قوخ qox 'peaches'

هه نار hɛnár 'pomegranates'

ته ماته tematɛ 'tomatoes'

باميه bamɛ 'okra'

فاصوليا faɣolyá 'beans'

لوبيا lobyá 'black-eyed peas'

خه يار xeyár 'cucumber'

كاهو kahú 'lettuce'

كوزه ر gwezér 'carrots'

۳ پيشه سازى pišesazí 'crafts; industry'

چنين činín (-čn-) 'knitting, weaving'

ئاوريشم awríšim 'silk'

عه با ɛɐbá 'aba, cloak-like woolen wrap
(usually worn by women)'

لفكه lífké 'wash-towel (used for scrubbing
when taking a bath)'

گوره وى gorewí 'socks, stockings'

كلّاو kıláw 'a head-dress'

لباد libáí [libád] 'a small rug made of felt'

سوجاد sujáí [sujád] 'rug, inferior kind of
carpet made of wool yarn'

قالى qalí 'carpet'

کلاش	keláš	'knitted foot-wear'
خه بخه ر	xəbxér	(meaning unknown)
چه قو	čeqó	'knife'
کاسه	kasé	'bowl'
که وچک	kewčik	'spoon'
	"bowls and spoons made of wood"	
۴ کارگه	kargé	'factory'
سابون	sabún	'soap'
ده رهینان	derhenán (dér-hen-)	'to produce'
چیمینتو	čimintó	'cement'
شه کر	šekír	'sugar'
میان دواو	mıyandwáw	'Miyandoab' (city in Iranian Kurdistan)
۵ شیرینی	širiní	'sweets, candies'
دارتاشی	dartaší	'carpentry'
مس گه ری	mızgerí	'copper-smithery'
ئاسن گه ری	asíngerí	'blacksmithery'
زه ره نکه ری	zererí	'goldsmithery'
۶ چه خماخ سازی	čexmaxsazí	'gunsmithery'
توکمه سازی	tokmesazí	'toolsmithery'
سه ره رای نه وه	serera-i newé	'in addition to that, furthermore'
	"mineral wealth"	
نه وت	néwt	'oil'
ئاسن	asín	'iron'
کوکرد	gogírd	'sulphur'

مه ره ر	mermér 'marble'
ئاودان	ṗawdán (ṗáw-de-) 'to irrigate, water, irrigation'
دراوسی	dīrawsé 'neighbor; neighboring'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئه گه ر بېتو هه موزه وی وزارت کانی بکيلری و بهینرته به ره هم سامانیکي هیجگار زوری
ئه بی له گه نم .

٠٥ میوه	٠١ جو
٠٦ سه وزه	٠٢ توتن
٠٧ سیو و هه رمی	٠٣ برنج
٠٨ هه مو جوړه سه وزه یه ک	٠٤ لوبه

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ کوردستان سامانیکي هیجگار زوری هه یه له گه نم .
- ٠٢ هه مو جوړه سه وزه یه کی تیایه وه ک فاصولیا .
- ٠٣ هه مو جوړه میوه یه کی تیایه کړی وه ک سیو .
- ٠٤ بیجگه له کشتوکال پیشه سازیشی تیایه .
- ٠٥ هه روه ها کارگه ی گه وره وپچوکی تیایه هه یه بو دروست کردنی سابون .
- ٠٦ له هه مو شاریکی کوردستان شتی شیرینی دروست ئه کړیت .

3. Change the following passage to past time:

کوردستان زور به پیتە وەمو جوړه کشته وکالیکی تیا ئەکری وەرچەندە
 ناوی کەمە بەلام لەزور جیگا باران ئەوەندە هەیه کە بەشی بکات . و ئەگەر
 بیتو هەمو زەوی و زاو کانی بکێلرین و بهینرینه بەر هەم سامانیکی هیجگار زوری ئەبی
 لە گەنم و جو و توتن و برنج و لوکە و کونجی .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ چی جوړه کشتوکالیک ئەکری لە کوردستانا ؟
- ٠٢ چی نه وە ميوه و سه وزيه ک ئەکری لە کوردستانا ؟
- ٠٣ جوړه کانی پيشه سازي چين کە لە کوردستانا هەن ؟
- ٠٤ لە چی جیگایه کی کوردستاندا شتی شیرینی دروست ئەکرت ؟
- ٠٥ ئە و سامانە چين کە لە ژیر ئەزرا هەن لە کوردستاندا ؟
- ٠٦ بە هوی چی ئەتوانين سامانە کانی کوردستان زياد بکەين ؟

5. Complementary sentences:

- ٠١ ئەمريکا ولاتيکی زور به پیتە . لە بەر ئەو هەرکە ئەو لە جار خەلقى ولاتانی تر
 پێیان زانی بە هەزراڤ هاتن و دەستیان کرد بە ئیش کردن و ژيان تيا دا .
- ٠٢ ئە و ولاتە دە و لە مەندو بە سامانە کە هەمو جوړه شتيکی تيا دروست ئەکری .
- ٠٣ کشت و کال لە هيچ جیگایه کدا زور و باش نابیت ئەگەر زە و بە کان بەش نه کړين
 به سه ر ئە و کە سانه ی کە خەریکی کشتوکال کردنن .
- ٠٤ کە چوم بو واشنطن ئەوەندە پارەم بردبوو لە گەل خوما کە تا مانگیک بەش بکات .
- ٠٥ ئەگەر بیتو ولاتە کانی ئە غریقیا تیکوشانی خویان یە ئ خەن ئەتوانن بە ئاسانی
 پيش که ون ، هەروە ها بە هیزتریش ئەبن .

- ٠٦ دواى شورشه كه ي عيراقى ١٩٥٨ ، حكومت ده ستى كرد به دابه ش كردنى زه وى
وزار به سه ر كريكارانى كشت و كالدا و ئىستا زور به يان زه وى خوى هه يه .
- ٠٧ ئه گه ر زه وى خوت نه كىليت و هه موساليك ئاماده ي نه كه يت ئه رزه كه بى هيز
ئه بيت و پىتيشى كه م ئه بيته وه .
- ٠٨ كريكارانى كشتوكال به هه ول دانى بى كولدان ئه توانن هه موشتيك بهينه به رهه م .
- ٠٩ يه كيك له سامانه گه وره كانى عيراق نه وته .
- ٠١٠ جورج واشنتن كه يه كه م سه ركومارى ولاته يه لكگرتوه كانى ئه مرىكا بوو پىاويكى هيجگار
خوشه ويست بوو .
- ٠١١ هه ندى له و به رهه مانه ي كه له كوردستانا به زورى ئه كرين ئه وانن: گه نم و جو
و توتن و برنج و لوكه و كونجى .
- ٠١٢ له م ولاته به پىتدا هه مو جووه سه زه و ميوه يه ك ده ست ئه كه وى .
- ٠١٣ يه كيك له وشتانه ي كه پىويسته له كوردستاندا دابنريت پىشه سازيه .
- ٠١٤ زور ده ميكه كارگه ي سابون دروست كردن له سليمانى دا هه نه .
- ٠١٥ كارگه يه كى چىمنتو ده رهينانى زور گه وره هه يه له سه رچنار كه تنها حوت
هه شت ميل له سليمانيه وه دوره .
- ٠١٦ سه ره راي گرتنى سه ره ك وه زيرانى پىشوى توركييا قاندى شورشه كه بريارى دا به
كوشتى چونكه وه كو ئه لين تاوانى زور گه وره ي كرديو .
- ٠١٧ امريكا يه كه م ولاته له جيهاندا له ده رهينانى نه وت .
- ٠١٨ پروژه ي دوكان و ده رىنديخان دوو پروژه ي ئاودانن كه له نزيك سليمانيه وه
دروست كراون .
- ٠١٩ ايران و توركييا و سوريا دراوسى كومارى عيراقن هه موشيان دوستايه تيان له گه ل
يه كتردا هه يه .
- ٠٢٠ پىغمه ر و توبه تى ئه بى خزمه تى دراوسىكانت بكه يت و يارمه تيان بده يت .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

که ر باره که ی له تفهنگ بی گورگ هه رئه ی خوا

Lit., "Even though the donkey be loaded with rifles, the
wolf will still eat him."

که ر	kér	'donkey'
گورگ	gúrg	'wolf'
بار	bár	'load'

- ۱ ده رباره ی کارگه ی شه کړی سلیمانی
- ۲ له پيشانگای چوارده ی ته موزا که له بغدا کړا له به شیکیدا نمونه ی
 ۳ نه و کارگه ی شه کړه پيشان درا که نیاز وایه له سلیمانی دابنریت وه بریاری
 له سر دراوه وه همو شتیکی ته واو بوو . نمونه ی نه و کارگه یه ش پيشان دراوه
 به ته واوی وه نه و نمونه یه وه کو کارگه یه کی راسته قینه ایشی کړدوه و شه کړی
 ده رهیناوه له به ر چاوی سه یرکه ران .
- ۴ وه گومانی تیانیه که همومان نه زانین له کاتیکدا که نه و نمونه یه
 به و جوړه پيشان نه دریت له بغدا له سلیمانی هیچ شتیکی دیار نیه هه تا
 لای خه لق شوینه که شی نه زانراوه که له کوی نه کړی وه بی ده نگیه کی ته واو
 هه یه ده رباره ی دامه زرانندی نه و کارگه یه که که س تی ی ناگات چیه ؟
- ۵ وه به ناوی همو لوای سلیمانیه وه داوا نه که ین که نه و نمونه یه بکه ن
 به کارگه یه کی راستی وه وه کو دانراوه و بریاری ته واوی له سر دراوه وه همو
 کاروباریکی ته واو بوو کارگه که ده ست بکه ن به دامه زرانندی .
- ۶ چونکه ده میکی زور به سه ریا تی په ری وه گومانیشی تیا نیه که
 دامه زرانندی کارگه یه کی وا له لوايه کی وه کو سلیمانیدا کاریکی زور گه وړه ی
 هه یه بوسه ر باری آجوری و کومه لایه تی وه نه بیته هو ی بوژاندنه وه ی جگه
 له وه ی که بی ایشی ناهیلی وه جولانه وه یه ن نه خاته نه م ناوچه یه که پیوستی به
 جولانه وه هه یه .
- ۷ وه گومانیشمان نیه که کار به ده ستانی دلـوزو نیشتمان
 په روه ران هـ ول نه ده ن بو جی به جی کـردنی نه م

داوایه که له داوا ده رچوه و بوه به شتيك كه پيوست به
 ۸ داوا ناكات . وه آواتى دانيشتوانى هم ناوه وه مو كوردستانى
 عراق ته هيننه دى .

[ژين : ۱۹۶۰/۸/۲۵]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	ده رباره ی	derbaré-i 'about, concerning'
۲	پيشانگا	pišangá 'exhibit'
		"in one part of it"
	نمونه	nîmuné 'sample, model'
	برياردان له سه ر	bîryardán lëser 'to decide upon'
۳	ده رهينان	derhenán (der-hen-) 'to produce, refine'
	له به ر	lëbér 'in front of, before'
	سه يركه ر	sëyrkér 'spectator, on-looker'
۴	ديار بوون	dyarbán 'to be visible or seen'
		"nothing is visible of it, there are no indications of it"
	بی ده نگی	bedenî 'silence'
	هه تا	hetá 'even'
۵		"as has been envisaged"
	كاروبار	karubár 'situation, here: arrangement'
۶	ده م	dém 'period, time'

تی په رین به سه ر	teperín (té-per-) beser 'to pass over, to elapse'
	"has a great effect on"
گومه لایه تی	komelāyetí 'social'
بوژاندنه وه	bužandnewé (-bužen-ewe) 'to revive; revivification'
جگه له وه ی که	jǐgelawe-i ke 'in addition to the fact that'
هیشتن	heštín (-hel-) 'to allow, to allow to exist; neg. ښه to wipe out'
جولانه وه	julanewé 'movement; activity'
ناوچه	nawčé 'region, district'
	جولانه وه په ک ښه خاښه ښه ناوچه یه "it brings activity to this region"
۷ کار به ده ستان	karbedestán (pl.) 'people who have authority, authorities'
دلسوز	dīlsóz 'kind, benevolent'
نیشتمان په روه ر	ništimanperwér 'patriot'
چی به چی کردن	je be je kirdín 'to put into effect; to grant'
	که له داوا ده رچه وه "which is no longer merely a request"
آوات	awát 'aspiration'
ناو = ناوچه	náv = nawčé 'region, place'
هینانه دی	henanedí (-hen-edí) 'to bring to realization, bring to fruition'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

ایش کردن	دانان
هه ول دان	نه زانین
نه هیشتن	داوا کردن
سه یر کردن	پیشان دان

- ۰۱ له به شیکی پیشانگا که نمونه ی کارگه یه کی شه کر ———.
- ۰۲ به ناوی هه موسلیمانیه وه ——— که شه م کارگه یه به زووترین کات دابمزینری.
- ۰۳ شه و نمونه یه وه ک کارگه یه کی پچوکی راسته قینه ———.
- ۰۴ خه لقی سلیمانی شوینی دامه زرانندی شه و کارگه یه ———.
- ۰۵ نیاز وایه شه و کارگه یه له سلیمانی ———.
- ۰۶ بروا وایه که دامه زرانندی شه م کارگه یه بی ایشی ———.
- ۰۷ نیشتمان په روه ران ——— بو جی به جی کردنی شه م داوا یه.

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

شه و نمونه یه وه کو کارگه یه کی راسته قینه ایشی کردوه له به رچاوی سه یرکه ران.

۰۱ خه لقی	۰۵ میوانه کانی حکومت
۰۲ هه مومان	۰۶ مهندسه کان
۰۳ نوینه رانی لیواکان	۰۷ خه لکی شه م شاره
۰۴ شاومیوانه کانی	۰۸ شه وانه ی چون بو پیشانگا که

- 3.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له کاتیکدا که ئە و نمونه یه به و جوړه پيشان ئه دريت له بغدا له سلیمانی
هیچ شتيك دیارنیه .

۰۳ کلیه ی کشتوګال

۰۱ پيش ښاګه

۰۴ ئیره

۰۲ قوتابخانه ګان

- b. Repeat the drill above changing the verb to past time:

Example: له کاتیکدا که ئە و نمونه یه به و جوړه پيشان درا له بغدا له سلیمانی
هیچ شتيك دیارنه بو.

4. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

چی به چی کردنی ئەم داوايه آواتی دانیشتوانی ئەم ناوه ئە هینته دی .

۰۶ خوم و خیزانه که م

۰۱ هه مولایه کمان

۰۷ ګه له که مان

۰۲ کور ده ګان

۰۸ زور به ی بی ئیشه ګان

۰۳ دلسوزه ګان

۰۹ دانیشتوانی لیوای سلیمانی

۰۴ نیشتمان په روه ره ګان

۰۱۰ ګه نجه ګانی ئەم ولاته

۰۵ ئیمه

5. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ نمونه ی شه کارگه ی پیشان درا که نیاز وایه له سلیمانی دابنریت .
- ٠٢ شه کارگه یه وه کو کارگه یه کی راسته قینه شه کری ده رهیناوه له به رچاوی سه یرکه ران .
- ٠٣ به ناوی هه مولوای سلیمانی وه داوا شه که ین که شه و نمونه یه بکه ن به کارگه یه ئی راستی .
- ٠٤ گومانی تیانیه که دامه زرانندی کارگه یه کی وا له لوايه کی وه کو سلیمانیدا کاریکی زور گه وری هه یه بو سه رباری ئابوری وکومه لایه تی .
- ٠٦ پیشه سازی جولانه وه یه ئ شه خاته شه م ناوچه یه که پیویستی به جولانه وه هه یه .
- ٠٧ کاریه ده ستانی دلسوز و نیشتمان په روه ران هه ول شه ده ن بوچی به جی کردنی شه م داوايه .

6. Change the following passage to active voice, making all necessary changes:

له به شیکي پیشانگای چواردی ته موز که له بغداد کرا نمونه ی کارگه یه کی شه کر
پیشان درا که نیاز وایه له سلیمانی دابنریت وه بریاری له سه ر دراوه .
 گومانی تیانیه که شه نه ر کارگه یه کی وا دامه زرینرا له م شاره دا بی ئیشی ناھیلری
 و جولانه وه یه کی ئابورن شه خریته شه م ناوچه یه که زور پیویستی به جولانه وه هه یه .

7. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ نمونه ی کارگه ی شه کره که له کون پیشان درا ؟
- ٠٢ کارگه ی شه کره که چون ئیشی شه کرد له به رچاوی خه لب ؟
- ٠٣ شوینی دروست کردنی شه و کارگه یه کوی یه ؟
- ٠٤ بوچی بی ده نگیه کی ته وا وه یه ده رباره ی دروست کردنی شه و کارگه یه ؟

۰۵ له به ر چی پیوسته هم کارگه یه دروست بکړیت له شاری سلیمانی ؟

۰۶ مانای هم وشانه ی ژیره وه چین :

کاره ده ست — بوژاندنه وه — نیشتمان په روه ر — چی به چی کردن —
باری ئابوری — بریاری ل — سه ردراوه — دامه زرانیدن —
ده میکی زوری به سه راتی په ریوه

8. Complementary sentences:

۰۱ حکومه تی هم مرکا بریاری داوه به شداربیت له وپیشانگایه ی که له سوریا هم کړیت
وه وکو زانراوه زوربه ی ده وله تانی جیهان به شداره بن تیا دا .

۰۲ له و پیشانگایه حکومه تی هم مرکا تازه ترین ئوتومبیل پیشان هم دات له گه ل نمونه ی
هم ندی کارگه ی که وره .

۰۳ مهندسه کان نمونه یه کی دانشتگا تازه که یان برد بو وه زیری زانیاری بوئه وه ی
سه یری بکات وره زامه ندی خوی پیشان بدات تا بتوانریت ده ست بکـړیت
به دروست کردنی .

۰۴ ده وله مه نده کانی هم شاره بریاریان دا له سه ره وه ی که پیوسته کارگه یه کی شه کر
لیره دروست بکړیت و دا وایان له چه ند مهندسیک کرد که نمونه یه کیان بو دروست بکه ن
تا بتوانن بریاری ته وای خویانی له سه ریده ن .

۰۵ له روزنامه ی ئیمرو دا چاوم به وتاریک که وت ده رباره ی به رزیوونی ژپانی ئابوری لـ
ولا ته کانی هم وروپا دا . نوسه ری وتاره که ، دوا ی باسیک دوور و دیژ، هم لیت ژپانی
دانشتوانی هم وولا تانه زور خوشی بووه وه روژ به روژ خوشتریش هم بیت .

۰۶ دیترویت گه وره ترین شاره له جیهاندا له ده رهینانی ئوتومبیل .

۰۷ ژماره ی سه یرکه رانی ئیمسال له پیشانگای پیشه سازی که له شاری واشنتن کـرا
گه یشه راده یه کی زور به رز .

۰۸ هم وگه له ی ژپانی ئابوری به رز بیت ژپانی کومه لایه تی ورا ده ی خوینده واریشی به رز هم بیته وه .

- ۰۹ له کاتیکدا که شای حبشه چوپور بو سه ردانی ولاته کانی ئە مریکای خوارو، شورشیکی
 گه وره دهستی پی کرد له ولاته که ی دا، ئە ویش به پیوستی زانی که خیرا بکه رینه وه
 بو پایته خته که ی .
- ۰۱۰ ماوه یه ک له مه و پیش جریده کان نویسیویان که ئومیده هیه له م نزیکانه نوینه رانی
 ولاته گه وره کان بگه نه ره زامه ندی یه ک ده رباره ی قه ده غه کردنی دروست کردنی
 چه کی ئە تومس، به لام تا ئیمرو هیچ شتی ک دیار نیه که وامان لی بکات بروا به و
 قسانه بکه یین .
- ۰۱۱ حکومه تی به ریتانیا داوا ی له حکومه تی ئە مریکا کرد که ری بدات بومبایه کی ئە تومس
 بته قینی له و شوبه ی که ئە مریکا بومباکانی خویی تیا ئە ته قینی له ژیر ئە رزدا .
- ۰۱۲ بی ده نگیه کی ته واو هیه له روژنامه وگوفاره کانی ئە م مانگه دا ده رباره ی پیوستی
 کوبونه وه ی سه ره کی ولاته گه وره کانی جیهان و گفتوگو کردنیان له که ل یه کتردا .
- ۰۱۳ دامه زراندنی کارکه بو ده رهینانی هه مو جوړه پیوستی یه کی ژبان له ولاته کانی
 ئاسیا و ئە فریقا، بی عیسی نا هیلیت له و ولاتانه دا وه ئە بیته هوی بوژاندنه وه یان .
- ۰۱۴ له کاتی هاتی سه ره ک وه زیرانی عیراق بوشاری سلیمانی جریده ی ژین به ناوی
 هه مو دانشتوانی لیوا ی سلیمانی هه ندی شتی داوا کرد بوشاره که یه کیث له وانه
 دامه زراندنی کارکه یه کی شه کر بوو .
- ۰۱۵ ولاته عه ره به کان داوا یان کرد که ئە و عه ره بانه ی ده ره ده رکراون بکه رینه وه
 ولاتی خویمان هه ر وه کو بریاری له سه ردراوه له لایه ن کومه لی نسه ته وه
 یه ک گرتوه کانه وه .
- ۰۱۶ ده میکه نامه وه رنه کتوه له براکه م هه رچه نده تا ئیستا من سی نامه م یونارد وه .
 ئومیدم وایه هیچ شتیکی ناخوش روی نه دابیت که بووبیت به هوی نامه نه نویسن .
- ۰۱۷ زور ده میکه گه لی کورد هه ولی داوه وهه ول ئە دا بو دروست کردنی ولاتیکی
 سه ره خو، روژیکیش ئە بیت ئە م ئاواته بهینرینه دی .
- ۰۱۸ حکومه ت بریاری دا که به م نزیکانه ئە ندامانی تازه هه ل ئە بهیتریت بو په رله مان
 به لام ماوه یه کی زور به سه ر ئە م قسه یه داتی په ری بی ئە وه ی هیچ شتی دیار بیت .

- ۰۱۹ گومانی تیا نیه که فیرکردنی خه لک کاریکی گه وره ی هه یه بوسه ر ژبانی سیاسی وکومه لایه تی ولات .
- ۰۲۰ ناشکرایه که زانیاری کاریکی باش ئە کاته سه ر ژبانی کومه لایه تی .
- ۰۲۱ حکومه تی دیموکراتی ئە و حکومه ته یه که هه ول ئە دات ولات وگه له که ی بیوژینیت .
بیوژاندنه وه ش تنها به دامه زراندنی پروژه ی پیشه سازی گه وره پینک یه ت .
- ۰۲۲ ده نگوباسی ناشتی جیهان جولانه وه کی گه وره وگه رمس خسته بازاری هه موجیگیه ک .
- ۰۲۳ کاربه ده ستانی هندستان داوایان له چین کرد که ئە و ناوچه یه ی داگیران کردوه
نزیك سنوره کانی به جی ی بهیلیت چونکه ئە و جیگیه پارچه یه که له هندستان .
- ۰۲۴ ولاته که مان پیوستی به حکومه تیکی دلسوز هه یه که هه ول بدات باری ئابوری و
کشتوکال و پیشه سازی وزانیاری بیوژینیته وه .
- ۰۲۵ زوربه ی نیشتمان په روه ره کان که له کاتی خویدا به ره رکانی استعماربان ئە کسرد
گیران وخرانه به ندیخانه وه چونکه حکومه ته تازه که نایه ویت که س به ره رکانی له گه ل بکات .
- ۰۲۶ ئە وشتا نه ی ئە مویت جی به جیان بکه م له پیش سه فرکردنه که مدا زور زوو جی به جی
کران چونکه براده رودوسته کانم یارمه تی چاکیان دام .
- ۰۲۷ آواتی من ئە وه یه که ولاته که م دائما سه ره ست سه ره خوبی وگه له که شم به خوشی بژی .
- ۰۲۸ یه کیك له ئاواته کانم که حه ز ئە که م زوو بیته دی ئە وه یه که بتوانم یه ک دوو سال له
کوردستانا بژیم و زور چاک فیری کورد ی بم .

قسه ی پیشونیاں

PROVERB

به قسه د به ره ی خوت پیت را کیشه

Lit., "Stretch out your feet according to the length of your rug; i.e., do not attempt anything beyond your ability."

به قسه   beqéí [beqéd] 'in proportion to, commensurate with'

به ره   beřé 'rug'

پی   pé 'foot'

راکیشان   řakešán (řá-keš-) 'to stretch'

- ۱ چوای رّی خه بات لـ نیوان هیندستان
- ۲ ئە زانی کّی یه : غانـدیـه
- ۳ مهاتما غانـدی ناوی خوّی (موهانداس کارماشندی) یه ئەم تّی کوشه ره
مه زنه ، هه موکاتیکی خوی هه ر له سه ره تای ژبانیه وه تا ئە و روژه ی کوچی
دوایی کرد ته رخانی کردبو بوّ خزمه تّی گه ل ونیشتمانه که ی ، و چرایه کـی
۴ روناکي شه فه قدار بوو چی له نیوان هیندستان وچی له نیوان گیتیدا . باوکی
ئەم تّی کوشه ره مه زنه (کابا) زانایه کی مه زن بوو زور حه زی له زیاد بوون و
۵ په ره سه ندنی زانیاری ئە کرد له نیوان گه له که ییدا . و ئە ی ووت گه لـ
هیند هیچ توانایه تّ نیه بو رزگاری و پیشکه و تّی غیری (زانیاری) نه بی .
- ۶ مهاتما غانـدی له ۲ تشرینی دووه می سالی ۱۸۶۹ له دایک بووه لـ
۷ ناوچه ی (بورمانداری) که ئە که ویتـه مقاطعه ی (بومبای) . له ته مه نی حه وت
سالیـدا باوکی خستیه قوتابخانه وه له ناوچه ی (راجکوت) وپله کانی قوتابخانه ی
ته واوکرد وچووـه دانیشـتگای ساملداس ، به لام توانای نه بوو به رده وام بی تیاـدا
له به رته وه دواـر ماوه یه کی که م وازی له خویندن هینـا .
- ۸ دواـن ئە وه باوکی و خزمه کانی گفتوگـویان کرد و بریاریان دا غانـدی بنـیره
۹ انگلترا بو ئە وه ی له وّی بخوینیت . له انگلترا غانـدی له کلیه ی حقوق خویندی
پایـ ئە وه که رایـه وه بو هیندستان .
- ۱۰ لـ و کاته ی که کرایه وه بو هندستان تا به ناحق کوژرا ئەـ و
پیـاره خوینده واره ژیره بی وچان خزمه تـی گه ل ونیشتمانه که ی کـبرد
وهه ولّی دا وڵاته که ی لـ ژیر چنکـی استعمار ده رهپینـی .

۱۱ میژوو نووسه کان له هه ر چوار لای جیهانه وه ئه م تیکۆشه ره گرنگه
به قارمان دائه نین ، به لام گه لی هیندستان به چوان رووناکی ری خه باتی
ئه زمیرن نه ک تنها له هیندستانا به لکو له هه مو ولاتیکی ژیر دهسته دا .

[ئین : ۱۳/۴/۱۹۶۱]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	چرا	čirá 'lamp'
	له نیوان	le niwán 'in the midst of, in'
۲و۳	مهاتما غاندی	mehatma yandí 'Mahatma Ghandi'
	موهانداس کارماشندی	muhəndas karmašindí 'Mohandas Karma-shendi (P.N.)'
	تی کۆشه ر	tekošér 'militant person, contender'
	مه زن	məzîñ 'great, colossal'
	ژیان	žiyán 'life'
	کوچی دواپی کردن	koč-i dwaî kirdîñ 'to die, pass away'
	ته رخان کردن (بو)	tərxan kirdîñ (bo) 'to devote, set aside for'
	روناک	runák 'illuminating, shining, bright'
	شه ققه دار	šəfqədār 'wearing a hat; having a shade (as a lamp)'
	شقعه	"cap, hat"
	چرایه کی رووناکی شه ققه دار بو	"he was a bright and shining light"
	گیتی	gītí 'world; universe'

"whether in
India or in the world"

- ۴   کابا   kabá 'Kaba (P.N.)'
- په ره سه ندن   peresənġin [perəsəndġin] 'to grow, spread, expand, growth, expansion'
- ۵   توانا   twaná 'power, capability'
- رزگاری   rīzgarí 'deliverance, emancipation'
- غیری   yéyri 'except'
- "except education" غیری زانیاری نه بی
- ۶   تشرینی دوهم   tīšrin-i duwém 'November'
- بورباندري   borbandrí 'Borbandry'
- که وته   kəwtne (-kəw-e) 'to be situated in'
- مقاطعه   muqatəeé 'region, province'
- بمبای   bombáy 'Bombay'
- ۷   ته مه ن   temén 'age'
- خسته   xīstīnè (-xə-e) 'to put into; to have enter'
- راجکوت   rajkót 'Rajkot (name of place)'
- پله   pīlé 'rung of ladder, grade'
- دانیشتگا   daništga 'university'
- ساملداس   saməldás 'Sameldas (name of place)'
- به رده وام بوون تیا   bərdəwambún tya 'to persevere in, to continue at'
- ۸   خزم   xīzīm 'relative, relatives'
- ۹   کلیه ی حقوق   kullīye-i hīqúq 'law college'
- ۱۰   به ناحق   bənahéq 'inequitably, unjustly'
- خوینده وار   xwendəwár 'educated'

ژیر	žir	'astute, sage'
بی وچان	be wičán	'constantly, without stopping'
ده رهيان	derhenán (dér -hen-)	'to take out, remove'
۱۱ میژونوس	mežunús	'historian'
لا	lá	'side'
	"in all the four corners of the world, all over the world"	
دانان به	danán (dá-ne-)	be 'to regard as, consider as'
ژماردن به	žimardín (-žmer-)	be 'to consider, count as'
نه ك تنها ۰۰۰ به لكو	nek تنها... belku	'not only... but perhaps'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

ته رخان کردن	گفتگو کردن
خسته	له دايك بوون
ته واو کردن	حه ز کردن

- ۰۱ مهاتما غاندي له سالی ۱۹۸۹ دا _____ .
 ۰۲ له ته مه تی حه وت سالیډا باوکی _____ قوتاڅخه وه .
 ۰۳ زور _____ له زیاد بوون و په ره سه ندنی زانیاری _____ له نیوان گه له که یدا .
 ۰۴ باوکی و خزمه کانی _____ بوئه وه ن غانده بنیرنه انگلتره .
 ۰۵ هم پیاوه ژبانی خوی _____ بو خزمه تی نیشتخانه که ی .

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئەم تى كوشە رە مە زنە ھە مو كاتىكى خوى تە رخان کرد بوو بو خزمە تى كە ل و نىشتانە كە ى.

۰۱ نوسەر	۰۵ ۋە زىر
۰۲ خە بات كەر	۰۶ سكرتير
۰۳ زانا	۰۷ قاضى
۰۴ پاشا	۰۸ سە رە ك جەمھورىيە ت

- b. Repeat the same drill by changing the sentence into plural:

Example: ئەم تى كوشە رە مە زنانە ھە مو كاتىكى خويان تە رخان کرد بوو بو خزمە تى: گە ل و نىشتانە كە يان.

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گە لى ھىند ھىچ توانايە ك نىە بورزگارى و پىشكە وتنى غىرى زانىارى نە بى .

۰۱ تى كوشان	۰۶ خويندە وارى
۰۲ ھە ولدان	۰۷ خە بات كردن
۰۳ شورش	۰۸ ھە ولدانى راستە قىنە
۰۴ شە رلە گە ل استعماردا	۰۹ بىروباۋە رى سياسى راست
۰۵ ھىزى گە نج	۰۱۰ پە لاماردان و بە رە رگانى د وژمن

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ هه رله سه ره تاي ژيانيه وه تائه و روژه ي كوچي دوايي كرد خزمه تي نيشتمانه كه ي كرد .
- ٠٢ غاندي چرايه كي رونان بوو چي له نيوان هيندستاندا و چي له نيوان گيتيدا .
- ٠٣ ئه م تي كوشه ره قاره مانه زانايه كي مه زن بوو .
- ٠٤ بورباندرى ئه كه ويته مقاطعه ي بومباي .
- ٠٥ مهاتما غاندي له تشريني دووهمي سالي ١٨٦٩ له دايه كن بووه له ناوچه ي بورباندرى .
- ٠٦ له ته مه ني حه وت ساليديا باوكي خستيه قوتابخانه وه .
- ٠٧ تواناي نه بوو به رده وام بي تيادا له به رته وه دواي ماوه يه كي كه م وازي له خويندن هينا .
- ٠٨ ئه دوپاوه خوينده واره ژيره بي وچان خزمه تي گه ل و نيشتمانه كه ي كرد .
- ٠٩ ميژوو نووسه كان به قارمانى دائه نين .
- ٠١٠ نه كن تتها له هيندستاندا به لكو له هه مو ولا تيكي ژيرده سته دا .

5. Insert any of the following verbs at the beginning of each of the sentences below, making all necessary changes:

حه زئه كه م — ئه مه وي — ئه بي — پيوسته — نياز م وايه

- ٠١ هه مو كاتيكي خوم ته رخان ئه كه م بو خويندن .
- ٠٢ زانياري روژ به روژ په ره ئه سين .
- ٠٣ ئه م گه له خيبرا پيش ئه كه وي .
- ٠٤ هه ندر كه س ئه كوژرين .
- ٠٥ له ته مه ني حه وت ساليديا كوره كه م ئه خه مه قوتابخانه وه .
- ٠٦ كوره كه م ئه نيرمه انكلترا بوئه وه ي له وي بخوينيت .
- ٠٧ چان هه ول ئه ده م بو فير بوون .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ کی چرای ری خه بات بوو له هیندستاندا ؟
  - ۰۲ غاندی له چی ناوچه یه کی هیندستان له دایک بووه ؟
  - ۰۳ له چی ته مه نیکدا باوکی خستیه قوتابخانه وه ؟
  - ۰۴ باسی باوکی غاندی بکه ؟
  - ۰۵ بو چی شتیک مهاتما غاندی ژبانی خوی ته رخان کردبوو؟
  - ۰۶ بوچی غاندی وازی له دانیشته گای ساملداس هینا ؟
  - ۰۷ غاندی کلیه ی حقوقی له کوی خویند ؟
  - ۰۸ مانای ئه م وشانه ی خواره چین :
- کوچی دواپی کردن — حه زی له په ره سه ندنی زانیاری ئه کرد — له ته مه نی
حه وت سالیدا — توانای نه بوو به رده وام بی تیادا — بی وچان —
ته رخان کردن .

7. Complementary sentences:

- ۰۱ ماموه ستایان وه ک چرای زانیاری وپیش که وتن روناک ئه که نه وه بوکه لو
نیشتمانه که یان .
- ۰۲ ئه وانه ی له زنجیری به ندیخانه وپه تی سی داره ئه ترسن نابی ری خه بات بگرن .
- ۰۳ ئه و په یوه ندیه ی له نیوان گه لی ئه مریکا وگه له سه ره سته کانی ترده هه یه زور
به هیزه و به هیزتریش ئه بیت .
- ۰۴ میلله تان هه رگیز تی کوشه رانی خویان بیر ناچیته وه چونکه ئه وان هه رنامرن و
له دلی میلله تا ئه ژین .
- ۰۵ صلاح الدین یه کیک بوو له قاره مانه مه زنه کانی کورد که توانی ولاته که ی بهاریزی
له په لامار دانی دوژمن .

۰۶. ئەو كەسانەى كە كاتى خويان تەرخان ئەكەن بو پە رە سە ندىنى زانيارى لە نيوان گە لە كە ياندا بى گومان دوا روژىكى باش چاوه رىيان ئەكات .
۰۷. زور كەس هە يە كە لە سە رە تاي ژيانىانە وه تا ئە و روژهى گوچى دوايى ئەكەن بە نوسين و خويندە وه خە رىك ئەبن .
۰۸. ناپليون هيزو تواناي خويى تەرخان كەربو بو داگير كەردنى ولاتانى تەربو ئە وهى هەر خوى بىيت بە شاهنشاهى جيهان .
۰۹. نيازى وايە چرايەكى شەققە داربەكم چونكە ئەم جورە چرايانە روناكتر و جوانترن لە چراكانى تر .
۰۱۰. حكومەتى تازەى ئيران بربارى داوه دەست بگات بە پرۆژە دروست كەردن لە هەمو لايەكى ولاتدا بو ئە وهى بى ئىش نە مينيەت چى لە نيوان كريكارانى كشتوكالدا وچى لە نيوان كريكارانى پيشە سازيدا .
۰۱۱. زياد بوونى ژمارەى خويندە واران و پە رە سە ندىنى زانيارى لە ولاتەكانى روژهە لاتدا يارمەتى ئە و ولاتانەى دا كە خيرا تر پيش كە وت .
۰۱۲. مستر كە نە دى لە وتاريكيا وتى ئە بى ولاتەكە مان بە هيزكەين بە شيوە يەكى وا كە تواناي بىيت بە رە رە كانى هەمو جورە پەلامار دانيك بگات .
۰۱۳. سە رەك وە زيرانى هيندستان باسى ئە وهى كەرد كە رزگار بوون و پيشكە وتتى ئە و كە لانەى كە هيشتا ژير دەستەن بى هە ولدان وتى كوشان نابيت .
۰۱۴. كوريك بو كچە خوشە ويستە كەى نوسى كە غيرى ئە و نە بىيت كەسى تەرى ناوى وداواشى لى كەرد شوى پى بگات بو ئە وهى پيكە وه بە خوشى و بە ختیار بژين .
۰۱۵. هە والە كانى ئيمرو ئە وه ئە گەينەن كە شورشيكى گە ورە دەستى پى كەرد وه لە يە كيك لە ناوچەكانى ئە و ولاتەى كە ئە كە ویتە روژهە لاتى ولاتەكە مانە وه .
۰۱۶. مەكتەبەكە مان ئە كە ویتە نزيك سە را تازەكى سليمانى كە دوو سال لە مە وپيش دروست كراوه .
۰۱۷. لە تە مەنى بىست سالىدا خويندەن تە واد كەرد و بربارم دا بيم بە نووسە ر لە يە كيك لە روژنامە كان دا وه لە و وختە وه تا ئىستا هە ر بە روژنامە نويسينە وه خە رىكم .

١٨. باوکی رفیقہ کہم نیازی ہے یہ ہے ردو کورہ کہ ن بنیریت بو ئے مریکا بو ئے وہ ی
لہ وی بخوینن پاش ئے وہ ی پلہ کانی قوتابخانہ ی سانہ وی تہ واو ئے کہ ن لیرہ .
١٩. دانیشتگای مشیگن کہ لہ سالی ١٨٤٧ دا دامہ زراوہ لہ شاری انریر یہ کیکہ لہ
جامعہ گہ ورہ کانی ئے مریکا . سالی پار ژمارہ ی قوتابیان ئے م دانیشتگایہ گہ یشتہ
بیست و چوارہ ہزار کہ س .
٢٠. ئے گہ ر میژووی ژبانی نووسہ رہ کان بخویننہ وہ ئے بینین زوریان یا ہر نہ چوونہ تہ
دانیشتگاوہ یا پاش ماوہ یہ کی کہم وازیان لے خویندن ہیئاوہ . یہ کیکہ لہ وانہ
برنارد شو بووہ کہ توانای نہ بووہ بہ ردہ وام بی لہ سہ ر خویندن و مہ کتبی سانہ ویشی
تہ واو نہ کردوہ .
٢١. من ہر ئے بی سویاسی خزمو برادہ رانم بکہم کہ تا ئیستا بہ ہے موجوریک
یارمہ تیان دام و خزمہ تیان کردوم بو ئے وہ ن خویندنہ کہم تہ واو بکہم .
٢٢. ئے وہ ی بہ رہ رہ کانی لہ گہ ل حکومت بکات ئے بی چاوہ روانی ئے وہ ش بکات
بخیرتہ بہ ندیخانہ وہ .
٢٣. ئے و کہ سہ ی حہ ز لہ ئیشی سہ رہ سہ ئے کات ئے توانی بجیتہ کلیہ ی حقوق چونکہ
پاش دہ رچون لہ و کلیہ یہ ئے توانی ئیشی سہ رہ سہ بکات و نہ بیست بہ ماموری میری .
٢٤. پاش شورشہ گہ ورہ کہ بہ ہے زاران خہ ل ت بہ ناحہ ق کوژران و گیران وخرانہ بہ ندیخانہ وہ .
٢٥. پیاوی ژبرپہ لہ ناکات لہ ئیشدا .
٢٦. کورد تا ئیستا بی وچان ہے ولی داوہ بو دامہ زرانندی حکومہ تیکی کوردستانی کہ ورہ
وہ ہے رگیز ہلی لہ دہ ست نہ داوہ بو ئے وہ ن ئے م ئامانجہ ی بہینیتہ دی .
٢٧. کاوہ لہ کوردستانا و جورج واشنطن لہ ئے مریکا دا دوو قارہ مانس مہ زنن کہ کہ لہ کانیاں
بہ چرای رونانکی ری خہ باتیان دا ئے نین .
٢٨. سہ رہ کی جمہوریہ تی ئے مریکا ئے لی ئیمہ خومان بہ دوستی ہے موگہ لیٹ ئے ژمیرین
کہ ئے یہ وی بیی بہ دوستان .

8. Comprehension exercise:

جورج واشنطن

یه کسم سه رکوماری ئه مریکا

جورج واشنطن یه کسم سه رکوماری ئه مریکا له روژی جمعه ی ۱۷۳۲/۲/۲۲ دا

له دایک بووه له جیگایه ک پی ئه لین ویکفیلد . باوکی ئه م قاره مانه که وره یه لسه سالی ۱۷۴۳ کوچی دواپی کرد له کاتیکدا که (جورج) ی کوری له ته مه نی ۱۱ سالاندا بووه .

دوا ی ئه وه ی مه کته بی ته واو کرد جورج به کشتوکاله وه خه ریک بوو به لام له گه ل ئه وه شدا شاره زای شه ر و کاروباری عه سکری بوو وه له چه ند شه ریکدا که له گه ل فه رنسه یی یه کان کرا به شدار بووه .

له سالی ۱۷۷۵ که بریاری سه ره ستی و سه ره خویی ئه مریکا درا جورج واشنطن کرا به قائد وه له سالی ۱۷۸۹ بویه که م جار له میژووی نه ته وه ی ئه مریکا دا هه لبژیرا به سه ره کی جمهوریه ت . هه روه ها له سالی ۱۷۹۲ جاریکی تر هه لبژیرا یه وه .

له و ماوه یه ی که سه رکومار بو جورج واشنطن به هه موتوانای خوی خزمه تی گه ل ئه مریکای کرد وه وه ولی ئه دا بو پیش خستنی ولاته که ی .

له سالی ۱۷۹۹ دا ئه م قاره مانه مه زنه کوچی دواپی کرد به لام تا ئیستاش خه لکی ئه مریکا هه موو سالیکی به هه زاران ئه چن بو فرجینیا بو سه ردانی ئه و ماله ی که جورج واشنطن تیا ئیاوه و ئیانی خویی تیا رابوارد وه .

قسه ی پیشونیاں

PROVERB

ئەگەر سەك نەهەبى گورگ ئەتخوا

"Devoured will you be if you are not strong."

Lit., "If you don't become a dog, wolves will eat you."

سەك sэг 'dog'

SELECTION 28

بو زانين

۱

۲ به هوی ئه وه ن که ته نگو چه له مه یه کی وه ختی هه یه سه باره ت به

(ئاو) له شاری سلیمانیدا وه بوئه وه ن دانیشتون تیکرا هه مو سوود له ئاو وه رگرن وه بتوانریت ئاو به به شداری نوی بدیریت داوا له گشت به شدارانی ئاو ئه که یین که آو به فیرو نه وه ن بو ئاورشینى شه قام و به رده رگا و ئاودانی باخ به لکو پیویسته ده ستی پیوه بگرن وه هه ربه شداریک به پیچه وانسه ی ئه م فرمانه وه بجولیته وه له ئه نجامی به راوورد کردنى مانگی پیشودا بومان ده ریکه وی که وا (ئاو) له راده ی ئاسایی پیویستی خوی زیاترکار ئه سه کات وا ده ست به جی ئاوه که ی ئه بریت .

سه روکی شاره وانی

[ئین : ۱۹۶۱/۵/۲۵]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	بو زانين	bozanín 'advertisement, notice'
۲	وه ختی	wextí 'temporary'
	سه باره ت به	səbarét be 'with regard to, with respect to, as to'
	تیکرا	tékra (follows word modified) 'all, without discrimination or exception'
	سوود وه رگرتن له	sud wergirtín (súd wer-gr-) le 'to benefit from'

	— "benefit, advantage"
به شدار	bešdár 'a subscriber, partaker'
گشت	gišt 'all, all of'
به فیرودان	befirodán 'to waste'
ٹاورشین	ʔawrišén 'sprinkling, spray (with water)'
به رده رگا	berdergá 'space immediately before the door'
ٹاودان	ʔawdán 'to water'
ده ست گرتن به ... ، وه	dest girtín (dést-gr-) be...ewe 'to be careful with, to be frugal with, not to waste'
فرمان	fermán 'order'
جولانه وه	julanewé (-julé-ewe) 'to act'
	هم ره شداريك به پيچه وانه ي ئم فرمانه بجوليت وه "any subscriber who acts contrary to this order"
به راورد کردن	beřawird kirdín 'to compare'
که وا	kewá 'that'
راده ي ئاسایی	rade-i ʔasaí 'average amount'
پيوستى	pewistí 'need'
کار کردن	kar kirdín 'to use up, consume'
ده ست به جی	destbejé 'immediately, soon'
برین	birín (-br-) 'to cut; here: to disconnect'
شاره وانی	šarewaní 'municipality'
	"mayor" سه روئی شاره وانی

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

د ه ست گرتن به	ناماده کردن
به راورد کردن	جولانه وه
ئاودان	سوود وه رگرتن

- ۰۱ پیویسته ————— له م ده رسه ————— .
 ۰۲ قاندي فرقه داوای له گشت عه سکه ره کان کرد که خویان ————— .
 ۰۳ نابیت به پیچه وانه ی فه رمانی حکومت ————— .
 ۰۴ عیست توزیک پاره م هه یه چونکه پار ————— پاره که مه وه .
 ۰۵ ماموه ستا که مان داوای لی کردین ————— ئه م شاره ————— له گه ل شاری نیویورک .

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ۰۱ بو ئه وه ی دانیشتون تیکرا سوود له ئاو وه رگرن .
 ۰۲ پیویسته ده ستی پیوه بگرن .
 ۰۳ هه ر به شداریک به پیچه وانه ئه م فه رمانه بجولیتته وه ئاوه که ی ئه بریت .
 ۰۴ داوا له به شداران ئه که یین که ئاو به فیرونه ده ن .
 ۰۵ ئه د که سه ی ئاو له پیویستی خوی زیاتر کار ئه کات وا ده ست به جی ئاوه که ی ئه بری .

3. Change the following sentences to passive, making all necessary changes:

- ۰۱ ئه بن دانیشتون تیکرا سوود له ئاو وه رگرن .
 ۰۲ پیویسته بتوانین ئاو به به شداری نوی بده یین .

- ۰۳ حکومت داوای له گشت به شدارانی ټاوکرد که ټاوبه فیرونه ده ن .
- ۰۴ پیوسته ده ستی پیوه بکړین .
- ۰۵ ټه وکه سه ی ټاو به فیرو ټه دات ده ست به جی ټاوه که ی ټه برین .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ ټه و ته نکوچه له مه یه چی یه که له شاری سلیمانی دا هه یه ؟
- ۰۲ بوچی خه لک نابین ټاو به فیرو بده ن ؟
- ۰۳ چی دائره یه ک فہرمانی ده ست به ټاوه وه گرتی بلاوکردوته وه ؟
- ۰۴ چی ټه بیت ټه گه ر یه کیټ ټاوی به فیرو بده ن ؟
- ۰۵ مانای ټه م وشانه چین :
- تیکرا - ده ست پیوه گرتن - به لکو - زیاتر - به رده رگا - فہرمان -
ده ست به جی - شاره وانی

5. Complementary sentences:

- ۰۱ له بهر بارانه که ی دیننی که ماوه یه کی زور ده وامن کرد باوکم نه ییتوانی بچیت بو کرکون به لام واتی ټه کم ټیمرو ټه چیت .
- ۰۲ سه ره کی نور جمهوریه تی ټه مریکا وتی که ټه و ته نکوچه له مه وه ختی یه ی ئیستا هه یه له ټه مریکا دا سه باره ت به بی ئیشی پیوسته به زووترین کات چار بکړیت .
- ۰۳ چند روژبټ له مه و پین له م کتیبخانه یه چند کتیبکی کونم کری که هه ندیکیان زور به که لک بوون تیکرا یه کی نیو دولام پی دان .
- ۰۴ دانیشتونانی ټه م شاره تیکرا داوان ټه و میان کرد که ټه م ته نکوچه له مه ی ټاوه که هه یه له هاوینا چار بکړیت .
- ۰۵ ئومید وایه که زانایانی ټه مریکا که لیټ سوود وه ریکرن له ناردنی جون گلین بو ئاسمانی دور له ټه رز و خولانه وه ی به ده وری زه وېدا .

- ۰۶ گشت ماموستایانی ئەم دانشتگایە چون بو مزگەوتی گەورە بە بونە ی جەژنی لە دایکبوونی پیغمەرە وە .
- ۰۷ قوتابیانی ئەبی وەختی خویان بە فیرونە دەن بە لکو پیویستە هەمیشە خەریکی فیربوون بن بو ئەوە ی ژبانی ئابوری خویان خوش بکەن لە دواروژدا .
- ۰۸ شارەوانی سلیمانی اوتومبیلیکی کەری بو ئاورشینێ شەقامەکانی ناوشار لە هاوینا .
- ۰۹ لە بەر دەرگای دانیشتگای بەغدا نوسراوە : زانیاری روناکی ژبانه .
- ۰۱۰ لە جەریدە کە دا نوسرا بوو کە دینی پیاویک لە بەر دەرگای مالی خویاندا کوژرا و پولیس خەریکە بە دوا ی ئەو کە سە ئەگەری کە ئەم تاوانە ی کردووە .
- ۰۱۱ بە هوی ئاو کە می یە وە ئاودانی باخی گەورە زور زحمەتە لە شاریکی وە ک سلیمانی .
- ۰۱۲ پیشونیان وتیانە " مالی سپی بو روژی رەش " لە بەر ئەوە ئەبی توزیک دەست بە پارە کەمە وە بگرم بو ئەوە ی لە دوا روژدا بە باش و بە بی ترس بژیم .
- ۰۱۳ فەرمانەکانی حکومەت پیویستە وانە بن کە خەلک بی تاقت بکەن بە لکو پیویستە بە شیوە یەکی واین کە ژبانی دانیشتوان ریک و پیک و خوس بکەن .
- ۰۱۴ میژو نووسیکی ئەمریکی کتیپیکی تازە ی بلاو کردووە وە باسی پیش کەوتنی ئەم ولاتە ی تیا کردووە ، هەر وە ها ژبانی ئیستای دانیشتوانی ئەمریکای برابرد کردووە لە گەل ژبانی صد د سال لە مە و پیشدا .

6. Comprehension exercise:

ئاوی خواردنە وە لە سلیمانی دا

هەموو سالی ک لە هاوینا شاری سلیمانی تەنگوچە لە مەن بی ئاوی تیا پەیدا ئەبێت . هوی ئەمە س ئەوە یە کە ئاوی سەر چنار زورنی یە و لە هاوینا کەم ئەکات ، و لە بەر ئەوە ی کە ئاویەکیکە لە گەرنترین پیویستەکانی ژبان ، دانیشتوانی شاری سلیمانی داوا لە حکومەت ئەکەن کە دەست بە جی پرۆژە یە دابنێن بو چارە ئێرنی ئەم تەنگوچە لە مە یە . وە وە کو هەموشان ئەزانین ئاو لە ناوچە ی سلیمانی

هیجگار زوره ، وه نه گه ر شاره وانى سليمانى بيه وى نه توانى ئا ويا له پروژه ي
 دوکان ويا له رومارى سيروانه وه بهينيت بو نه وه ي نه م بي ئاوى يه له م شاره
 گه وره يه دا نه مينيت .

قسه ي پيشونيا

PROVERB

بسه په له ژن بينى به شينه يي په شيما نه بيته وه

Lit., "If you marry in haste you will rue it leisurely."

په له pelé 'haste'

ژن هينان žĩnhenán (žĩn-hen-, 'to get married'
 žĩn-yen-)

به شينه يي be šenėí 'leisurely'

په شيما نه بوونه وه pèšimanbunewé 'to repent, to be sorry'